Fréron A. V.

Pompadour

Márkiné

POMPADOUR MÁRKINÉ
SZERELMI KALANDJAI
MŰVÉSZI KÉPEKKEL

294.012

Rozsnyai Károly kiadása.

POMPADOUR MÁRKINÉ

SZERELMI KALANDJAI

= ÉLET- ÉS JELLEMRAJZA =

*

EREDETI KÚTFŐK ÉS TITKOS MEMOIROK NYOMÁN

IRTA

FRÈRON A. V.

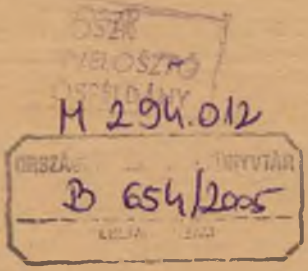
OSZK
Országos Széchényi Könyvtár
NÉPKÖNYVTÁRI KÖZPONTOL
NEM ADHATÓ EL!

KILENCZEDIK, MŰVÉSZI KÉPEKKEL DISZITETT KIADÁS

BUDAPEST
ROZSNYAI KÁROLY KIADÁSA
MUZEUM-KÖRÚT 15.

A kiadó minden jogot fenntart magának.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Révai és Salamon könyvnyomdája Budapest, VIII., Üllői-út 18.

POMPADOUR MÁRKINÉ

(Latour pastellje után Versailles-ben)

BEVEZETÉS.

Olyan hölgy életrajzát nyujtjuk itt, a kiről mindenki hall, mindenki beszél — de kevesen ismerik. Pompadour asszonyról — kronologikus életrajzát kivéve — magyarban még ismertetés, jellemzés nem jelent meg. Ez az első.

A szűk keret korlátokat szabott a jellemzés teljes kifejtésére s az adatok nagyobb összehalmozására. Mozaikszerüleg iparkodtam a fontosabb eseményeket összeállitani, melyek a kiváló hölgy jellemvonásait megvilágitják, s alapot nyujtanak helyes itélet alkotására.

Nem könnyü feladat a kiváló talentumu, hibáiban, erényeiben egyaránt nagyarányu hölgy erkölcsi mozzanatainak rugóit kifürkészni.

Legjobb felfogásom szerint adtam vissza a hű történeti eseményeket, beszélgetéseket, amik a munkába vannak szőve.

S ha hibáztam s itéletemben elnézően gyönge voltam, arra a rokonszenvre róják föl, melyet ez a bájos, szellemdús asszony még most is — halála után majdnem 130 évvel — gyakorol reám.

Budapest, 1905 márczius.

Frèron A. V

R 2

294. 012

SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

OSZK

I. RÉSZ.

D'Etiollesné asszony születésének titka.

Poisson Ferencz ur, nagyon közönséges párisi személyiség volt, a ki kereskedelmi spekulációkkal szedte össze a háztartáshoz szükséges összeget.

Kiváló szellemi tulajdonokkal nem dicsekedett; s barátai, ismerősei csak két jó tulajdonságát ösmerték: szép feleségét, meg hogy a borocskát szerette. — Az elsőnél fogva olyan ismeretségre tett szert, kik különben nem igen paroláztak volna vele. S nem kevésbbé becsülték benne, hogy szerette az itókát, — mert akkor nem ült otthon. — Poissonné, noha egyszerü, s nem valami művelt delnő volt, de birta ő is a párisi nő azon bájoló kecsességét, mely érdekessé teszi a félszegséget s naivitássá az együgyüséget.

Poisson, ki nyers modorával nem igen illett be a finomabb társaságba, nem sokat törődött

neje kedvteléseivel, sőt szivesen vette, mert ennek köszönheté, hogy az invalidus intézet husszállitási jogát megnyerte, s az anyagi gondok nehéz terhétől kissé megkönnyebbült.

1722-ben egy kis leánykájuk született, a kit Antoinette Johanna névre kereszteltek meg.

A kis szöszke baba, inkább csendes természetü volt, s szivesebben bujt játszani a padlásszobába, mintsem az utczán szaladozzék többi játszótársnőivel. Ott fent aztán elálmodozott a fényes hintókról, miket az utczán látott, az aranyos hajporos parókás inasokról, meg fullajtárokról, a kik uraságaikat kisérték. — A vendégek is csakhamar megszerették a komoly babát, a ki olyan bátran nézett föl hozzájuk bársonyos szemeivel.

Le Normant de Tournehem főbérlő, a ki különös előszeretettel viseltetett a gyermek iránt, tanitókat fogadott neki s maga is órákig eljátszott vele. Egészen lebilincselte a leányka szépsége és okossága; különben is a társaság minden tagja érthetőnek tartotta, hogy a ház kiváló s leggazdagabb barátja, nem akarja parlagon fölserdülni a leányt, a ki a háznak szemefénye.

Tizennyolcz éves korában már otthonos volt a szépművészetekben, az irodalomban ép ugy, mint a zenében. A kóczos szöszke haj pompás aranyszinüvé barnult; termete s megjelenésének bája pedig fölvillanyozta a társaságot.

— Azt hiszem, kezdé egy este Tournehem, midőn a társaság együtt ült: itt az ideje, hogy a kedves leányt bemutassuk a világnak. Örömmel tölt el, hogy a nevelés gondjai s fáradságai ilyen módon lőnek visszatéritve; mert el kell ismernünk, hogy Antoinette nemcsak kecses, de okos leánynyá is fejlődött.

— Mindenesetre, helyeselte Poissonné eltelve

anyai büszkeséggel; csakhogy az én helyzetemben nincs erre mód, az ön jóságát pedig már olyan régen élvezzük, hogy e terhet nem akarom önre rakni.

Elég érthető fölhivás s ellenkezés volt. De Tournehem, mint egy határozott, kellemes gondolat hatása alatt mosolygott s elereszté füle mellett a kissé nyers szavakat.

— Már régebben gondolkoztam fölötte s elhatároztam, hogy nálam legyen bemutatva. A hely itt szűk; — s Antoinette igényelheti a kellő környezetet, mert tudom, hogy uralkodni fog rajta bárhol is.

Leányálmok.

Antoinette, a ki szivében figyelmesen hallgatta a róla szóló dicséreteket és terveket, vidáman pillantott át Tournehemre, mint a ki gondolatait födözte föl.

Boldogsággal telt be. Egész éjszaka ott lebegtek előtte a valósuló leányálmok.

Gyermekségének első éveiből is elhozta magával a fulajtáros czifra hintókat, a gazdag uraságokat, kiknek intésére egy szolgahad siet, a mesés termek álmodott diszeit. Aztán tetszelegve gondolt magára, hogy milyen királynő tudna lenni finom arczával

s az aranyszőke hajával e tündérbirodalomban. Hiuságát nemcsak tükre növelte, de az anyja s az urak szájából hallott dicséretek is. Természete különben is hajlott az ábrándosság felé s ha padlásszobácskájában esténkint haját oldotta le: az üveglapon gyöngysoroknak látta a fehér szalagot s ha szemét egy perczre lehunyta, hátradőlve a kis zsölyében: érezte azt a kéjes nyugalmat, a mit a körülözönlő kényelem s pompa meg az illatos meleg levegő terjeszt.

Boldog rezeda ott az ablakpárkányon a kopott cserépben, hányszor ringattad ebbe az álomba!

Első fellépés.

Az óhajtott nap beköszöntött. Poisson mama gondos szorgossággal cziczomázta Antoinettet, a ki végre is nem állhatta szó nélkül a reá kényszeritett öltözet czifraságait:

— Ugyan mama azt hiszed, hogy szalagjaid alá akarom magam rejteni? Korántsem. Adj rám egy sima fehérruhát, mert én nem akarom azt, hogy selymeidet bámulják meg.

A jó asszony csodálkozásában elejtette kezéből a halom diszt. Nem a kissé kihivó gondolat lepte meg, hanem kicsinylése értékes ruhanemüinek; mert leánya gondolatmenetét az ő egyszerü eszével nem birta követni.

— Jól van szivem; szép leszesz te mindenféleképen!

Mikor aztán Antoinette kész toilettjével odaállott anyja elé, összecsapta kezeit s anyai szivének egész melegével kiáltá:

— Igazán királyhoz illő falat!

Antoinette büszkén pillantott rá, s ámbár a szemek tüze rögtön ki is aludott, de a gyönge

pir mégis elárulta, hogy szivébe villant a gondolat.

— Még csak egy kis hajport s aztán mehetünk mama.

A Tournehem előzékenysége fogatot rendelt oda, s a hölgyek helyet foglaltak. Poissonné gőgösen s Antoinette jóllehet a biztos siker tudatával, de mégis az első föllépés remegésével.

A főbérlő vagyonos ember volt. Költséget nem kímélve olyan fényt fejtett ki, melyet bájos védenczének bemutatásához illőnek vélt.

Az álomképek kapujánál Antoinette egy perczre elkábult, de csakis egy pillanatig. A terem közepén már kecsesen fogadta a bókokat s finom mosolylyal üdvözlé a bemutatott urakat.

Az egész társaság meglepődött ugy a fiatal leányka fejedelmi tartásán, mint szellemes csevegésein. Az est hősnője lett.

Vetekedve siettek üdvözölni Tournehem-et, a ki ezt a csillagot fölnevelte.

— Nos, leánykám, meg van elégedve a hatással s dicsőséggel? kérdé örömmel, kezeit nyujtva. A férfiak telve vannak önnel s mindenütt az ön kedvességeit magasztalják.

Antoinette mosolyogva bólintott. Szivébe csapott az udvarlás mámora, s királynőnek érezte magát a tömeg fölött, mely egy mosolyáért eseng.

Ezentul ő képezte a főbérlő házának vonzerejét, s naponként uj varázst gyakorolt környezetére tehetségeivel. Az esték zene s mulatság között multak el. Változatosság okáért apró szindarabokat is játszottak, hol Antoinette hamar otthonossá vált, s szinészi talentumának is ujabb jeleit adta.

A titok.

Tournehem urnak egy unokaöcscse — Le Nourmant d'Etiolles, szintén bátyjánál tartózkodott.

Igen becsületes nemes, de végtelenül gyönge. Antoinette már első látáskor olyan szerelemre gyulasztotta, hogy járt utána, mint az árnyék. A nagybácsi örömmel vette észre, mert kedvencz terve volt a párt összeházasitani; Poisson asszony örült az összeköttetésnek, miután a főbérlővel megegyeztek; hanem Antoinette nem árult el semmi különösebb vonzódást; barátságosan bánt a fiatal d'Etiollessel is, mint mással.

— Magukra kell a gyerekeket többször hagyni, ugy vélte a főbérlő. Öcsém derék, szép fiatal ember, s lehetetlen, hogy nem vonzódnának egymáshoz, ha a megszokás majd ismertebbekké teszi őket egymás előtt.

Ez nagyon józan felfogásu okoskodás volt, de nem számitottak a leánykára. — Elkápráztatva a sikertől s az ünnepeltetéstől, nem is gondolt az egyszerü nemesre. A mint látköre szélesbült, vágyai is mind magasabbra hajtották, s szegény d'Etiollest nem sok jóval biztatták az ábrándozó nagyravágyó fejecske gondolatai.

Rég kereste már az alkalmat a nyilatkozásra, de visszaijeszté a gondolat, ha talán kedvezőtlen feleletet kaphatna.

Egy este megjött az alkalom. Tournehem föl-bátoritá öcscsét, hogy a megegyezést mindkét részről birja, csak a leánykáé van hátra; — s Antoinette egyedül ült szobácskájában, valami apró festményt vázolgatva, s nem tünt föl neki különösen a d'Etiolles szórakozottsága, melynek okát különben is sejté s a többszöri együttlét megszokottá tette.

Csendesen beszélgettek s d'Etiolles egyszerre minden átmenet nélkül, egy hirtelen elhatározással kérdé:

— Antoinette, én szeretem önt szivemből, akar feleségem lenni?

A leányka meglepődött, de aztán ajkának kissé lehuzott szegletéből szólott:

— Mit adhat ön nekem?

— Én nem értek a szavakhoz. Többre becsülöm, hogy bókokat mondjak. Szeretem. Rendelkezzék minden fölött, a mivel birok. Adok tisztességes nevet, vagyont s szerelmet, igaz szerelmet, a milyent máshol nem fog találni.

Antoinette hevesen fölállott:

— Őszinte leszek én is. En nem szeretem önt, nemesi név nekem nem kell s vagyonnal csak fejedelem vásárolhat meg.

D'Etiolles visszahőkölt a nem várt feleletre s szomoruan hagyta oda a szobát.

A nagyravágyás meglepte a családot s Tournehemet is. Poissonné nem szivesen vette, hogy tervei a jövő életet s kényelmet illetőleg igy füstbe mentek s iparkodott rábeszéléssel hatni a kis makacsra, ki hallani sem akart a dologról többet.

— Kedves Antoinettem, igazán nem értelek. Itt nincs semmi kényelmed s mint Poisson kisasszony nem mehetsz minden társaságba.

Csakis Tournehem urnak köszönheted, hogy elfogadtak, mint az ő nevelt leányát. — Ha D'Etiollesné leszesz, mindened meglesz, mert nagyon szeret téged. Én is szivesebben vettem volna, ha herczeg kéri meg a kezedet, — a mit meg is érdemelnél — hanem igy meg sem láthat. Mint asszony belejutsz a nemességbe, azután az udvari körök is szivesen fogadnak, sőt tán még maga a király is kitüntet! Mégis kényelmesebb, ha saját fogatunk van, s cselédségünk, mint más jóságára szorulni. Gondold meg jól!

Az ilyetén anyai tanások látszólag változatlanul hagyták Antoinette-et, hanem belsejébe egy uj sugár hatolt: a király!

Igen, gyermekábrándjai központja, a hatalmas uralkodó, akkor fenséges hivatásának dicsfényével, most pedig nagyravágyásának czélja. Ha a király figyelmét magára tudná vonni valamikép!

Mint polgárleányka ezer akadályt kellene legyőznie s legyőzné vajjon? A hiuság legyezte, de okos fejecskéje valószinütlennek látta a reményeket. — D'Etiolles jó lesz létrának hozzá; s a félsiker már meg van.

Csendesen jó éjt kivánt anyjának s szobájába vonult.

Másnap beleegyezését adta, hogy d'Etiolles urnak tudtára hozzák elhatározását, a férjhezmenetelhez.

Szegény d'Etiolles magánkivül volt örömében. Nem kereste az okokat, a mik Antoinetteet más véleményre birták, hanem sietett atyjának értésére adni eljegyzését.

Leutazott jószágára hozzá. Hanem az öreg d'Etiolles ujra váratlan ellenkezést mutatott.

— Szereted a leányt; nincs is ellene kifogásom, hanem a mi a Poisson-családot illeti,

az anyja mindig könyelmü volt, s születése homályát, ne gondold, hogy annyira elfödik a leány bájai s kedvessége, hogy szóbeszéd ne férjen hozzá. A családom becsületes nevében figyelmeztetlek reá, mert nem akarom, hogy szégyen érje.

A fiatal d'Etiolles ujra kétségbeesett a tapasztalt ellentálláson, s nagybátyja segélyéhez fordult, ki készséggel sietett testvéréhez, azt meggyőzni a házasság előnyös voltáról.

— Okosan tetted, testvér, hogy fiadat figyelmeztetted a bekövetkezhető dolgokra. De én gyermekkora óta ismerem a leányt, meg az anyját is: felelek értök.

Nekem családom nincs, öcsémnek olyan hozományt adok, hogy uriházat vihet, s halálom után őt nevezem örökösömnek.

De a makacs nemes testvére előnyös ajánlatára is csak tagadólag intett.

— No hát jól van, felelt ingerülten az akaratos öcsnek; bevallom neked, hogy Antoinette az én gyermekem, s akarom, hogy unokaöcsém felesége legyen, különben nem kap egy fityinget sem, pedig tudom, hogy rá vagytok szorulva, — hanem a leányomra hagyok mindent, te pedig ülj itt a zugban, s nézd, hogy mentek tönkre, s hogy busulja magát agyon a fiad utána!

Az öreg d'Etiolles gondolkozott, s kezet adott testvérének.

— A leány hát a te véred, s látom, hogy érdekedben áll egy párt csinálni azokból, a kik legközelebb állanak szivedhez, hát legyen, beleegyezem! Hanem nem gondoltam volna . . .

— Hagyd el, öregem. Antoinette oly gyönyörü leány, hogy büszkeségedre fog szolgálni.

Igy pattant ki a titok a leány születését illetőleg, s lett megmagyarázható amaz érdeklődés s szeretet, melyet a főbérlő a kecses gyermek iránt mindenkor mutatott.

Házasság szerelem nélkül.

Az esküvőt tehát kitüzték. Tournehem gondoskodott az uj pár berendezéséről s ellátásáról. A kis kastélyt finoman bebutoroztatta, mindennel a mi egy nagyvilági hölgynek szükséges. A batárok, cselédség nem hiányzottak s igy ment teljesedésébe Antoinette ábrándos gyermekálma, — és még sem érezte magát boldognak, sem megelégedettnek. Most, hogy birt minden kényelmet, nem nyujtott többé neki ingert. — Többre, sokkal többre vágyott. Férje mindent elkövetett, hogy szórakoztassa és mulattassa, — meg hogy ragyogjon vele.

A dús asztalt naponta előkelő vendégek vették körül gazdag pénzemberek, irók és költők. Voltaire maga is megjelent, a ki régibb ismeretséget formált, miután egyik unokahuga játszótársnője volt d'Etiolles asszonynak. Voltaire már hires ember volt, a kitől még az udvar is félt, mert maró satyrái nem kiméltek meg senkit és semmit; nem kevéssé hizelgett ez Antoi-

nette-nek is, jóllehet a satyrképü szúrószemü költőt ki nem állhatta. Voltaire maga bolondult a szép asszony után, s csak ugy verselt hozzá, mint a többi muzsafiak, a kik toilette asztalkáját elárasztak minden reggel dicshimnuszokkal s szerelmes versekkel.

A házasság ép idejében történt. Poisson ur igy biztositva látta a család helyzetét, de másrészt az előkelő vőhöz méltó apósnak akart mutatkozni, s nagyobb háztartást vitt. Egyetlen egy fiacskájának — ki még odahaza volt — már ő adott kellő nevelést. Hanem a husszállitás bizony nem jövedelmezett, s magas barátai befolyásában bizva, hogy a dolgot elsimitják, olyan dologra vetemedett, a melylyel beszennyezte családja nevét. Sikkasztott.

De sem Tournehem fáradságának, sem többi barátjai segélyével nem birt megmenekülni; elfogták, s az itélet számüzetésre szólott; rögtön ki is tolonczolták az országból, Némethonba.

Antoinette ugyan nem valami nagy gyermeki szeretettel viseltetett iránta, de restelette a szégyent, mit ráhozott. Hanem ezen már változtatni nem lehetett. Sőt még gondolatban áldotta a sorsot, mert olyan gondolatot vetett föl benne, a mire másként nem is jutott volna.

Annyit hallott a király jó szivéről, kegyességéről, hogy elhatározta könyörögni atyja büntetésének elengedéséért.

Esteli társaságának egyik legszellemesebb tagja volt a fiatal Bernis abbé; szintén egyike d'Etiollesné titkos imádóinak. Antoinette is szivesen vette a fiatal pap előzékenységeit, melyet az mindig önérzetes módon tanusitott iránta, nem ugy mint férje, szolgai megadással s készséggel.

Ennek adta elő tervét.

— Asszonyom, válaszolt a pap, ő felsége kegyessége mindnyájunk előtt ismeretes, hanem

ilyen czélból hozzájutni nehéz. Próbálja meg, ha valamikép figyelmét magára vonja: akkor már félakadályt legyőzött.

A jóhiszemü abbé nem is sejtette, hogy ép ő egyengeti neki az első lépésre az utat, melylyel magától még jobban eltávolitja. Antoinette megnyugtatta magát, maga előtt, hogy talált egy valódi okot kiváncsisága kielégitésére, s igy várta az alkalmat.

D'Etiolles boldog volt. Neje ugyan sohasem tüntette ki valami nagyon szerelmével s bizalmával, de ezt ő felesége hideg természetének tulajdonitotta, s minden módot fölhasznált, hogy az uj élet kellemes oldalaival megismertesse. A fény és a kényelem eleinte mint szokatlan dolgok elfoglalták, de minél jobban beleélte magát szerepébe, annál inkább szeszélyesebb lett. Pedig d'Etiolles még a csillagokat is lehozta volna lábaihoz. Banális hasonlat, de igazolt. Mindenki meghódolt szépsége s szelleme előtt; s épen ez nevelte benne a nagyravágyást, hogy ellenmondással s kritikával sehol sem találkozott s nem tudott megbarátkozni a gondolattal életének későbbi szakában sem, ha valaki kétértelmüleg nyilatkozott felőle; azt ellenségének tekintette, kit elhallgattatni kell.

D'Etiolles kastélya közel feküdt Versailleshez. Egy napon Antoinette oda kivánkozott, meglátni a magas uraságokat. A vidéki birtokosok különben is odaszoktak látogatni vasárnaponként meghallgatni az istentiszteletet, a kis kápolnában, melyen ő felsége — ha Versaillesben tartózkodott — szintén résztvett. D'Etiolles nem tett semmi kifogást. Átkocsiztak a pompás batárban, melyet csak ugy megbámultak, mint a benne ülő szép nőt s irigyelték a boldog férjet. Pedig sorsa nem volt irigylendő, szegény d'Etiolles ekkor vesztette el nejét.

A kápolna megtelt előkelő közönséggel, legnagyobbrészt hölgyekkel, kiket nem annyira az istentisztelet, mint a király személye vonzott oda. Ennek bizonyságául egy érdekes adomát beszéltek Párisban, mely legközelebb történt meg, s melyet a király is jól megmosolygott.

Ugyanis a garde du Corps ezredese Brissac ur, a ki ki nem állhatta az álszenteskedést, nagyon boszankodott, hogy a hölgyek emelvénye a kápolnában mindig tömve van; s legnagyobbrészt oly hölgyekkel, a kik épen nem a legszentesebb életet folytatják. Mindenki egy kis gyertyát égetett maga előtt s buzgón forgatták az imakönyv lapjait. Különösen a keddi s vasárnapi istentiszteleteken, melyen rendesen a király is megjelent. A gyertyácskák nem annyira arra szolgáltak, hogy ők lássanak, hanem hogy arczukat helyezzék kellő világosságba.

Brissac meg akart győződni a tény valódiságáról s azért egyik ilyen napon, midőn a kápolna már tömve volt, fölállott a király emelvényére, s botját fölemelve kiáltá:

— Gárdisták, haza; a király ma nem jön.

A testőrcsapat a parancsra látszólag elvonult.

A hölgyek is, kik eddig buzgón imádkoztak, elfujták a gyertyáikat, s könyveikkel csapatostól kivonultak.

Alig rá, a gárda ujra visszatért, s belépett XV. Lajos is, ki csodálkozott, hogy a templom ma olyan üres. Este aztán Brissac elbeszélte urának a kópéságot, hogy mindnyájan, kivált a király könyekig nevette magát.

Titkos tervek.

Itt látta legelőször Antoinette XV. Lajost. A felség szép arcza, kedves mosolya szép benyo-

mást tettek rá, s föltalálta benne álmainak hősét, lovagját, kivel annyiszor foglalkozott ábrándjaiban, a nélkül, hogy látta volna.

De szebbnek, sokkal szebbnek találta; Lajos akkor volt férfi virágjában. Finom metszésü arcza s az a lekötelező előzékenység, melyet modorában birt, lebilincselőleg hatott környezetére, de különösen az asszonyokra, kik Adonist láttak benne. A gáláns fejedelem ismerte e hatást, a mit gyakorolni tud, de dölyfössé nem vált sohasem, s csakis egy pontban birt érzékenységgel, ha t. i. fejedelmi méltóságát sértették meg.

Hanyagul hátradőlve s szórakozottan kocsizott haza. A király szivébe lopódzott s ez első látástól kezdve szerelmesnek érezte magát. Makacs gyermek akaratosságával ápolta a szép arcz emlékét — mivel tudta, hogy talán soha sem férhet jobban hozzá s irigy volt Châteauroux asszonyra, kit a király kegyeivel halmozott el, s kedvese volt az uralkodónak.

Bizalmasával, Bernis abbéval közölte aggodalmait, hogy a nagy tömegben a király figyelmét kikerüli, s czélját nehezen érheti el, közelébe férni a fejedelemnek, hogy az atyja ügyét szorgalmazhassa.

A különben élesszemü abbé elfogulva tisztán gyermeki vonzalomnak tulajdonitotta ezt az akaratos ragaszkodást, s gondolkozott más czélravezetőbb módról.

Antoinette izgatott volt.

A kötelesség szava eltompult e hatalmas szenvedély előtt; az atyja ügyét csak saját megnyugtatására erőltette, s most aggodalommal várta Bernis tervét, mely közelebb viszi álomképéhez.

— Tudja mit asszonyom! Az évszak beálltával a király most gyakran vadászik a Senarti

erdőkben. A kastély nincs messze oda, s ön azon irányban teheti sétakocsizását. Lehetetlen, hogy alkalom ne kínálkozzék, mert a király ilyenkor sokkal fesztelenebbül viseli magát, mint palotájában, s nem ragaszkodik ugy az illemszabályokhoz.

Antoinette figyelve hallgatta s boldogan vonult hálószobájába reményteljes ábrándokkal, hogy a király figyelmét sikerül magára vonni.

II. RÉSZ.

VADÁSZAT KIRÁLYI VADRA.

A kék batár.

— Ön kikocsizik, kedvesem? kérdé d'Etiolles a legközelebbi napok reggelén, midőn neje szobájába ment s azt toilette-asztalánál már felöltözve találta. Szerette volna egyuttal meg is ölelni a kedves jelenséget, mely ugy állott ottan könnyü fehér mouselin ruhájában, mint egy erdei nympha, de ismerve neje hideg ellenszenvét az ilyen családiaskodások iránt, összerántotta ajkait s leült.

— A friss levegő jót fog tenni barátom; válaszolt egykedvüleg Antoinette; az éjjel nyugtalanul aludtam s most fáradtnak érzem magam. A reggeli lég majd helyrehoz.

Idegesen pillantott az órára. Féltiz volt. E perczben jelent meg egy inas. Antoinette kezet nyujtott férjének:

— Adieu, barátom!

— Vigyázzon magára bájos Antoinetteem s érkezzék üdén haza.

D'Etiolles lekisérte nejét s miután a kocsiba segité, még egy kézszoritással elbucsuzott.

Csak azután tünt föl előtte, hogy a diszhintóba fogtak, holott ezt ünnepélyek alkalmával használták csupán. Hanem aztán ezt is neje ujabb szeszélyének tartva, megnyugodott s visszatért lakosztályába.

Az égszinkék phaetonban kecsesen előrehajolva tele orrczimpákkal szivta be az üde levegőt. Felejthetetlen kedves látvány volt azok előtt, kik ezen reggeli kocsizásaiban látták.

D'Argenson asszony, a szintén művelt előkelő hölgy is ugy nyilatkozott róla a társaságban, hogy »ritka izlésü s teljes elegancziáju hölgy, maga az izlés művészete«.

A kocsi az országutról az erdei utra kanyarodott. Egy-egy szélfuvalom távoli kürtharsogás foszlányait hordta idáig, a mire Antoinette fürkészve tekintgetett széjjel a lombok között. Nem sokáig haladtak a mély uton, egy kopó falka tört át a cserjésen, nyomban rá hatalmas kürtriadó s a keskeny ösvényről átcsillant pár lovásznak világos ruhája.

Vajjon a király is itt van-e? Ezzel a gondolattal tépelődött. Hanem a hajtás ugy látszik más irányt vőn, mert a vadászszaj elnémult. Csalódva fordittatá vissza a kocsit; holnap ismét! A mint kiértek az erdőből, egy csomó lovas állott ottan, kik vagy eltévedtek, vagy megunták a rossz irányu hajszolást. Antoinette egyszerre éledni kezdett szórakozottságából, mert megismerte az urak urát, bálványát vadászruhában, a mint fesztelenül a többi urakkal beszélt, valószinüleg a vadászatról. Közelükben kellett elhaladnia. Páran az ismerősök közül — vagy a kik csak jogot formáltak reá — üdvözölték, a mit nyájas bólintással fogadott s egyuttal észrevette, hogy a fejedelem hosszan nézett reá.

Sőt midőn jól elhaladt, kétszer is vissza-

fordult lován, hogy láthassa még egyszer a porban elvesző kedves jelenséget.

Azután Binet komornyikjához fordulva, ki háta mögött állott, kérdé, vajjon ismeri-e, ki az?

— D'Etiolles asszony, felség.

— Szép egy asszony. Nem is sejtettem, hogy erdőmben ilyen vad is lappang.

Ezzel meghuzta a kantárszárat s az urak hazafelé ügettek.

Antoinette örömben uszott; a király észrevette s a mi több, még utána is fordult; ez a találkozás nem lesz az utolsó!

D'Etiolles el volt ragadtatva neje szeretetreméltóságán, midőn kocsijából lesegité s eszébe sem jutott kérdést intézni, hogy milyen okból kocsiz is ki diszhintón az erdőre, mely erre épen nem alkalmas.

Antoinette győzött; a királysziv tüzet fogott. S ő is érezte azt, hogy nem közönséges érdeklődéssel van iránta a fejedelem, mert naponkénti sétakocsizásakor volt alkalma találkozni a fejedelmi vadászokkal s ilyenkor a király tekintete mindig rajta nyugodott.

Egyik napon két vadász pompás őzbakot hozott a kastélyba s mindjárt rá egy nemes testőr jelentette be magát a ház uránál, átadni urának, a királynak kitüntető ajándékát, azon hizelgő szavakkal, hogy a király mint jó szomszéd, örömet akar vele szerezni, miután ugy értesült, hogy az uraságok is igazi kedvelői e nemes sportnak s bizonyára szivesen fogadják e csekélységet tőle.

D'Etiolles illő hódolattal fogadta e kegyet, mig Antoinette fölényes mosolylyal köszönte meg a királyi kitüntetést.

Ha tudta volna, hogy ezt az érdeklődést nem saját kecsességének s bájainak köszönheti, aligha evett volna az izletes pecsenyéből, melyet a királyi kés ejtett el.

Lajos már el is feledte az erdei tündért, hanem az udvari nyelvek s érdekeltek terjesztették az udvarban a hirt a király kitüntető figyelméről. Châteauroux asszony, a király barátnője felingerült a fiatal asszony merészségén.

Midőn a király a kis kabinetben látogást tőn, elmesélte barátnőjének a vadászat élményei.

— Hanem felség egy vadat kihagyott a listából; azt a fehér vadat, a ki egy grizette módjára maga csatangol az erdőn.

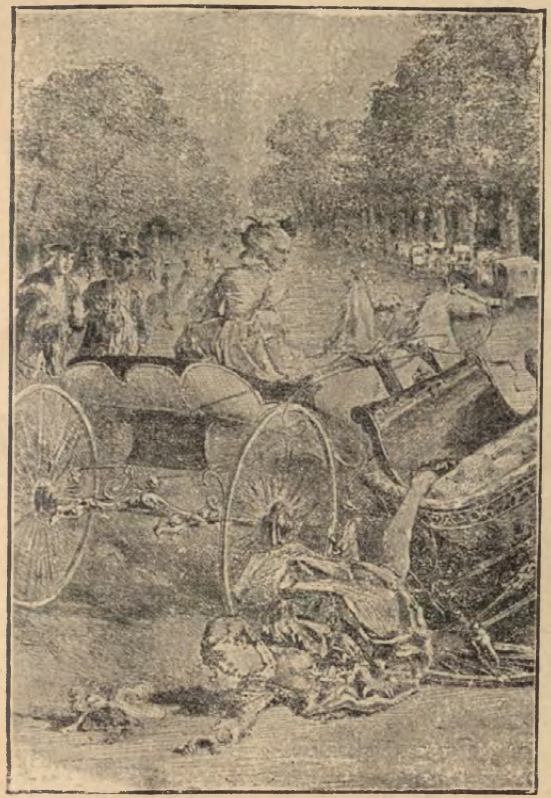
— Kedves barátnőm, igazán kifeledtem, de mondhatom önnek, hogy az egy fejedelmi vad, ámbár rövid ideig láttam is.

Szegény Châteauroux asszony, ha tudta volna milyen hatást ér el vele, s milyen visszavágást kap, bizonyára nem hozza emlékébe a fejedelemnek a szép hölgy emlékét.

A herczegnő nem ismerte eléggé királyi barátja gondolkodását, közleményei épen olyan hatással voltak XV. Lajosra, mint a hogy Montespan asszony egykor szintén maga tette figyelmessé XIV. Lajost Fontanges kisasszonyra, ki azután el is foglalta helyét a király oldala mellett. Lajost is bántották a kemény szavak, egy hölgy felől, a kit oly szépnek tartott; ez egyenesen az ő izlésének leócsárlása volt s feltette magában jobban szemügyre venni a kis »grizettet«, mint Châteauroux asszony d'Etiollesnét nevezte.

Erre jöttek azután a küldemények a vadászzsákmányból, kárpótlásul azon becsmérlésért, a mit d'Etiollesnének ő miatta kellett — habár ismeretlenül is — kiállania. Az udvarias király ezt nem türte.

A dolog nem ment olyan könnyen, a hogyan első perczre látszott. A kegyencznő hatalmas kegyeltjei vigyáztak a fejedelem minden lépésére, ellenőrizték minden pillantását. Mert hiszen urnőjük bukása az övékével egyenlő.

Antoinette teljes diadalérzettel ült odahaza, festve a jövő vérmes képeit. Semmi kétség! A király érdeklődik iránta, ő pedig ugy érezte, hogy teljes szivével szereti a szép, nemes királyt. D'Etiollest kerülte, mert nem tudott nála szórakozni. A nap legnagyobb részét szobájában töltő ujabb s ujabb terveket eszelve.

Másnap a szokott reggeli kocsizás után ismét elégülten s vidáman tért haza.

Toilette asztalkáján egy nemesi czimerrel leragasztott levelet talált. Sietve bontá föl s olvasta:

»D'Etiolles asszony, azt hiszi, hogy királyi szivekre könnyü vadászni? hagyja abba a hiábavaló kisérleteket, mert a király barátnői mindenáron meg fogják akadályozni.

Mad. de M.«

Elég lakonikus és érthető volt. Jól tudta, hogy Madame de Mailly szintén kegyenczné az udvarnál, s ebből egyszersmind értesült, hogy tervét átlátták, de viszont, hogy a királynak is okvetlenül érdeklődnie kell iránta, igen és pedig komolyan, mert az udvarhölgyek észrevették a veszélyt, mely őket e részről fenyegeti s igy iparkodnak őt megfélemliteni.

Halkan kaczagott fel e gondolatra, aztán apró darabokra tépte szét a gyülölt irást s eldobta.

Ha valaki szemeibe nézett volna, dacz és erős elhatározás sugárzott ki onnan. Már ekkor tanult politikusnak lenni. Nem óhajtotta erőltetni a dolgot, csak alkalomra várt.

S mintha a jó sors, mely gyermekkora óta oldalánál állott segitené a bájos fiatal asszonyt, nemsokára reá Châteauroux herczegnő meghalt. A rózsatrónus tehát üresen maradt. Ki tudja meddig? Lajos szükségét érezte oly szellemdus barátnőnek, a ki őt mulattatja. Felesége, a

szegény Lesczinska Mária sokkal jámborabb természetü volt, semhogy a nagyvilágias gondolkodásu Lajos vele rokonszenvezhetett volna. A királynő családjának élt. Ismerte férje szerelmi kalandjait, de nem panaszkodott; visszavonultan gyermekeivel foglalkozott, imákat morzsolt egész nap s jótettekkel, a nyomor enyhitésével szerzett szivének szórakozást.

Álarczos bál a városházán.

Antoinette egy leánykát szült, Alexandrinet, kit teljes anyai szeretettel gondozott. Rövid időre megakasztá nagyravágyó terveiben, hanem azért korántsem mondott le róla: ismerte a cselszövényeket, melylyel különösen a főnemesség törekedett az ő nagyravágyó terveit kivihetetlenné tenni.

Lajos már jóformán el is feledte a szép asszonyt; a háboru izgalmai, melyben résztvett ő is — elvonták a szerelem élveitől.

A győzelmesen hadakozó király Metzben tartózkodott, a hol veszélyesen megbetegedett.

A szomoru hirre Páris egészen oda volt. A monarcha tisztelete mélyen gyökerezett az alattvalók szivében.

Augusztus 8-án lepte meg a láz s 12-én már élete komoly veszélyben forgott. Châteauroux herczegnő még ekkor élt s királyi barátját elkisérte a flandriai utra is. A betegség nehéz pillanataiban, mintha a fejedelemnek jobb énje kerekedett volna felül bűnbánólag s a mint e hangulatot Châteauroux herczegnő ellenesei észrevették, iparkodtak előnyükre használni. A fiatal Châtres herczeg szintén ezek közé tartozott, de hatalmas ellenféllel birt Richelieu herczeg személyében, a ki viszont mindenáron meg akarta akadályozni, hogy ura eme befolyás-

nak engedjen. Ép ekkor kapta meg kinevezését a kegyenczné révén a spanyol udvarhoz — mint nagykövet, melyhez a fenséges czim is járult; gondolhatni, hogy nem szivesen mondott volna le ezen nagyhatalmi állásról.

Ép azért Argus szemekkel őrizte a királyt; midőn Chârtres herczeg csakugyan megjelent. Richelieu tiltakozott a belépés ellen; mely aztán heves szóváltásra adott okot.

A herczeg kardot rántott s dühében berugta a szobaajtót, hol a király betegen feküdt.

Ő fensége a király ágyához lépett:

— Felség, kérem ez ember megbüntetését, szólott Richelieura mutatva; engem, mint felséged legközelebbi rokonát, merészelt eltiltani, hogy hódolatomat kifejezhessem.

— Az ön hódolata kissé zajos, Chârtres ur; de igaza van s megparancsolom Richelieunek, hogy az udvart hagyja el.

Châteauroux herczegné ellenségei diadalt arattak; a beteg királynál aztán könnyü volt kieszközölni, hogy őt is számüzze udvarából.

Meg is jött a parancs, hogy 24 óra alatt hagyja el Metzet, nővérével Lauraguais asszonynyal együtt. A nép, melyet Soisson püspök pártfelei felizgattak, talán tettlegességre vetemedett volna a két hölgygyel szemben, ha Belle Isle tábornok nem segiti ki őket zavarukból, hogy felajánlotta nekik batárját, melyen aztán elszöktek Metzből.

Augusztus 19 én végre megjött a hir, hogy a király jobban van; a jó hir Párist egészen izgalomba hozta. A szinházakat kinyitották, zenészek járták be a fényesen kivilágitott utczákat s a templomokban gyászszolozsmák helyett hálaadó Te Deumokat rendeztek. Igen, a nép meg tudja becsülni a dicsőséges uralkodót! Mennyire változott a hangulat, midőn

a későbbi férfiatlan fejedelem ellen követtek el merényletet!

A mint a király jobban lett, hiányzott neki a már megszokott szép kedves. Richelieu herczeget visszahivta s az ő révén a szép herczegnőt is; milyen változó az uralkodói kegy: ugyanakkor Chârtres herczeg számüzetett s mindazok, kik pártján állottak.

De Châteauroux herczegnő nem jelenhetett meg többet az udvarnál. Beteg lett s azon napon, midőn ujra fölvirradt rá a királyi kegy fényes napja — meghalt.

A hazatérő királyt nagy pompával fogadta a főváros, ünnep ünnepet ért: Páris városa nagy álarczos bált rendezett a fejedelem s a trónörökös tiszteletére, a régi városházán.

A fényes termek tömve voltak álarczosokkal; a bál intézői mindenben kedvében akartak járni a szépnemet kiváltkép kedvelő fejedelemnek. Nem kellett más jogczim, mint szép arcz vagy szép termet, hogy bárki is megjelenhessen.

Az amazon.

Az uralkodó ábrándosan járt-kelt a teremben s fejedelmi méltóság nélkül keveredett a pajkos Koboldok, Pierette ek s nymphák csoportjaiba bókokat osztogatva, mosolylyal ajkain, sőt egy hamis vadásznő mellé lépve fölajánlotta kisérletét s pikánsan kezet is adott.

A királynak tetszett a merészség s jobban szemügyre vette a bátor amazont. Arczán a sötét álcza alatt, nem látott mást, csak két villogó szemet. De annál inkább megbámulta a hölgy csodaszép keblét, mely a római viseletü lepel alatt csillogott.

— Szobor ön vagy élőkép, szép hölgy?

— Felséged közelében a szobrok is meg-

elevenednek, volt a hizelgő válasz; Lajos szerette a bókokat s visszavágott:

— Látom már most, hogy nemcsak élőkép, de szellemes is; s az ön szemei veszedelmesebbek a nyilaknál, miket a vállán hord.

— Ah, felséged csalódik! Még egyetlen vadat sem birtam elejteni; szemeimnek nincsen hatásuk az erdőben.

— Óh, ön tehát erdőben vadászik, s melyik erdő rejti azokat a királyi vadakat, melyek önhöz méltók?

— Igazán fejedelmiekkel én még csak a sennarti erdőkben találkoztam.

— A sennarti erdőben! Kapta föl a szót Lajos hevesen; ugy talán társnői közül ismeri azt a szép amazont is, kivel már gyakrabban találkoztam ott, de nem tudom . . .

— Bizonyára, felség, vágott közbe az erdei tündér, csak ugy mint saját magamat.

— S van rá kilátás, hogy közelebbről is megismerjem? szólott izgatottan tekintve az álcza alá, mialatt közelről érezte az üde test melegségét: megtalálom-e ujra az erdőn?

— Diana odahagyta a szomoru erdőt, mely üres . . .

— Ön igazán kegyetlen; fölcsigázta kiváncsiságomat. Mondja, nem kell tartanom attól, hogy az egész csak ábrándkép marad?

— Felséged téved . . .

— Biztositson róla, szép hölgy!

Diana erre egy lépést hátratett s lekapta álczáját egy pillanatra; — s a király örömmel telt meglepetéssel ismerte föl azon bájos amazont, a kit vadászatain szokott látni a sennarti erdőkben . . . Már épen szerelmet készült vallani — megfeledkezve a helyről — midőn a hölgy, a ki czélját elérte okos kiszámitással elosont a tömegbe. De e közben finom battiszt zsebkendőjét

elejtette. A király mint galans lovaghoz illik, hirtelen lehajolt érte, de még gyorsan saját zsebkendőjét a távozó nympha után dobta.

A vendégsereg, már egynegyed órája figyelt a király különös kitüntetésére s nem egy szem telt meg a boszuság villámaival s könyeivel; midőn pedig a kendődobást látták: végigmorajlott a teremben:

— Vége neki, kendőt dobott!*

Richelieu herczeg.

Az udvaronczok gyorsan megtudták az uj kegyenczné nevét. Richelieu herczeg a párbeszédet félfüllel végighallgatta és susogva járt a hir, hogy a hölgy senki más, mint Le Nonnant d'Etiolles fiatal neje, a Tournehem unokaöcscséé.

Haraggal, boszusan tekintettek a távozó hölgy után, a ki tőlük az uralkodó szivét elhalászta. R. asszony pedig, a kinek legtöbb kilátása volt rá, majdnem ájultan hagyta el a termet.

Richelieu herczeg látta azt a mély benyomást, a mit a kecses hölgy urára gyakorolt. A szerelmi kalandok alapos ismerője és nagy politikus, hasznára iparkodott forditani a király uj szenvedélyet, s mint urának szolgálatkész udvaroncza, érdemet akart csinálni belőle a maga számára.

— Jőjjön herczegem, vigasztaljon meg, mert reménytelenül vagyok szerelmes.

— Nyugodjék meg, Sire; válaszolt az közellépve a királyhoz; hamarosan vigaszt fog ön nyerni azon szemektől, melyek most megsebezték.

— Gondolja ön, kedves barátom? De azt hallom d'Etiolles ur bolondulásig szerelmes nejébe, a dolog nem olyan könnyü!

* „C'en est fait, le mouchoir est jeté!"

— Sőt épen azért; mert a szerelmeseknek könnyebben hinthető por a szemébe. Magamra vállalom az egész dolgot. Holnap a szép odalisk felséged kabinetjében lesz.

— Varázsló ön?

— Én csak felséged első szolgája vagyok, de nagyon csalódnám, ha nem ismerném már azt a hatást, a mit felséged személye az asszonyokra gyakorol.

— Hizelgő, nevetett a fejedelem, s tovább ment a termen. Kegyesen köszönetet intve a bókoló rendezőknek, odahagyta a mulatságot.

Antoinette, képzelhetjük, aludni is alig tudott örömében; miután igy várakozáson felül sikerült átvinni tervét.

Már korán reggel egy levélkét talál boudoir asztalkáján. Egy udvarias levelet Richelieu herczegtől, a ki arra kéri, hogy látogassa meg délelőtt a Tuilleriákat.

Az egyezmény gyorsan létrejött kettejük között s a folyosón járkálók meg sem álmodták, hogy a pár szó, mit a herczeg a szép asszonynyal váltott, uj urnőt szerzett nekik, a királynak pedig fejedelmi gyönyörök forrását . . .

Éjjeli kalandok.

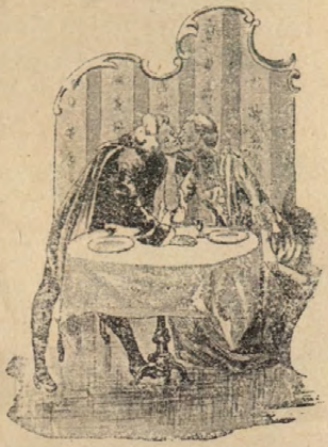
D'Etiolles asszony rosszulléttel mentegetődzve korán visszavonult lakosztályába. Férje részvéttel csókolta homlokon nejét s jó éjszakát kivánt.

Milyen egyszerünek tetszett most előtte a pedig fényes lakszoba, jövendő életének festett képeihez.

Izgatottan csukta be a szobaajtót s egyszerü, de mégis drága ruhát öltött magára, beillatositva egy kis ambrával, melyet kiváltkép kedvelt,

A komorna segélyével, a ki urnője titkát birta egy sötétbarna köpenyt kapott vállaira s

óvatosan osont ki a csapodár asszony a kis kerti ajtón. A legközelebbi sarkon már ott állott a herczeg kocsija, melyben Richelieu maga várakozott reá s gyorsan besegitve, elrobogott. A komorna pedig visszatérve hangosan teát rendelt a konyhában beteg urnője számára . . .

Egymagában ült a király a versaillesi palota kis kabinetjében, számitva a herczeg igéretére, midőn pont 10 órakor a herczeget egy hölgygyel jelenték be neki. A király felállott üdvözölni az érkezetteket, azzal a megelégedéssel s sóvárgással, a mit az uj ismeretség ingere nyujt.

— Felséged, szólt hangsulylyal a herczeg, meghajolva, miközben d'Etiollesné sötét felöltőjét ügyesen lesegité: igéretemet a madame irántami jóakarata lehetővé tette, hogy beváltsam . . .

Ezzel jelentős pillantást vetett XV. Lajosra; de a fejedelem tekintete a csodaszép asszony finom s mégis telt alakján pihent . . . Mint ügyes udvaroncz látva a fejedelem sóvárgó szemeit, mély bókkal visszavonult, magukra hagyva a szerelmeseket . . .

Virradt. A herczegnek bizonyára unalmasabb volt a hosszu éj, mint az uj párnak, s halkan köhécselve ujra belépett.

Antoinette megérté a jelt s felöltözve előre-

jött, de olyan sokáig bucsuztak még, hogy a herczegnek figyelmeztetni kellett őket.

— Felség, már erősen szürkül, 8 órára jár az idő; az út pedig a sok hótól kissé sikamlós.

Valóban, oly késő?

— Igen Sire; d'Etiolles asszonyt pedig várja a tea: s férje minden perczben beléphet neje hogyléte után tudakozódni . . . nincs veszteni való idő.

— Ön kegyetlen, ujra elrabolja tőlem, a mit szerzett!

Fölsegité a hölgy köpenyét s elváltak. Lent a várudvaron kivül már várt a fogat.

A herczeg maga is rendkivüli szerencsével forgolódott az asszonyok körül, de jelen helyzetben egy oly hölgygyel szemben, ki tète a tète-ről jön, nem tudott okosabbat tenni, mint hátradőlt a kocsiban s a hosszu virrasztás után elszunnyadt. A király kedvese sem sokat gondolkozott s mindketten oly mélyen aludtak, hogy az inasnak kellett őket a kerti kapunál felkelteni.

Pár órával később d'Etiolles ur jelent meg nejénél, óvatosan lépkedve, nehogy az ingerlékeny asszonykát zavarja s hogyléte felől tudakozódott.

— Köszönöm uram, már sokkal jobban érzem magamat, volt a felelet.

— Örülök neki, kedves Antoinettem; ámbár egy kissé kimerültnek látszik ön.

— Fájdalom, ez a láznak a következménye, melyet még most is érzek.

— Csak vigyázzon magára édesem s nyugodjék tovább, én most nem zavarom s reménylem estére minden utóhatásától megmenekül.

— Magam is óhajtom, ámbár sok kilátásom nincs reá; ezek a lázak makacsak s hosszu időre szoktak nyulni . . .

— Ön egészen megijeszt! Talán használni óhajt valamit!

— Nem uram, a tea elég jót tesz; azonkivül csak feltétlen nyugalmat óhajtok.

— Igy hát nem is zavarom tovább. Adieu édesem! szólott halkan d'Etiolles, homlokon csókolva nejét s lábujjhegyen, mint a hogy jött, elhagyta a szobát.

Antoinette alig várta ismét az estét. Szenvedélyét fokozta még a dolog rejtelmes volta; a király pedig figyelmességével egészen elbüvölte őt.

A tegnapi komédia ismétlődött. A kocsi pontosan várakozott reá s az egész éjet ismét királyi barátjánál töltötte, mig a szürkület véget nem vetett a pásztoróráknak. Hanem az atyja megkegyelmeztetése aligha sikerült neki, mert erről mélységes módon hallgatott. Különben ez az árnyék nem is illett a rövid ismeretség derült óráiba. Szegény Poisson ur valahol Némethonban kóborolt, mig leánya a királyi kegy lépcsőin haladt föl.

A dolog nem sokáig mehetett igy. Antoinetteet az izgalom s a fáradtság megviselték s hiuságában nem szivesen látta sápadt arczát s erőtlen mozdulatait.

A szerelmes király.

A királyt teljesen lebilincselte a kecses és szellemes hölgy. Birni akarta a világ előtt s ajánlatot is tőn neki, hogy foglalja el Versaillesben a kis lakosztályt.

D'Etiollesnének meg volt a szégyenérzete; most látta csak, hogy miként bélyegezte meg férje nevét s az utról nem volt többé visszatérés, mert hirét már a nyilvánosság vette ajkaira s leküzdve a pillanatnyi jobb érzést,

nem maradt hátra más, mint szint vallani s nyilvánosan beülni Châteauroux asszony örökségébe.

Eme elhatározás folytán fényes nappal a király kocsiján Versaillesbe utazott, a hol a fejedelem tárt karokkal várta s az intendatura helyiségeiben diszes lakosztályt rendezett be számára, hova az udvaronczok fényes csapata között ünnepélyesen bevonult, mintha nagy állami hivatalt fogadott volna el.

Szegény d'Etiolles, midőn értesült neje hütlenségéről, majdnem kétségbeesett, részint a szégyen, részint határtalan szerelme miatt, melyet neje iránt érzett.

A legjobbat hitte, hogy t. i. nejét rácsábitották. A legkalandosabb terveket szőtte. Levelet levélre küldött neje után, de hiába. A palotába is tőn látogatást, oda pedig nem eresztették be.

A király maga is tartott a féltékeny s megcsalt férj botrányától s egyik gárdatisztet hat muskétással egy éjjel — hogy feltünés ne támadjon — d'Etiollesbe küldött.

Hogy megváltozott a szegény ember, maga a gárdakapitány is sajnálkozott rajta, midőn előtte megjelent.

— D'Etiolles ur, kezdé résztvevő hangon, bele kell nyugodnia a dolgokba; utóvégre is a király vonzalma megtisztelő s az ön magaviselete csak keményebb lépésre indithatja a fejedelmet, miután d'Etiollesné asszonyról nem hajlandó lemondani. Tisztelnie kell önnek is ezt a vonzalmat, mely a családra nagy előnyel is járhat . . .

— Haszon, uram! Tudna ön ebben megnyugodni, ha szive felét lopták volna el? Igen, elrabolták, adják vissza nekem feleségemet, a kit szeretek mindezek daczára s nem lesz semmi más kivánságom, ha szegényen kellene élnem is.

— Menthető az ön izgatottsága d'Etiolles ur; máskép mint a király küldötte figyelmeztetném azon kellő tiszteletre, melylyel a felség iránt tartozik; de tudtára adom még önnek — folytatá finom mosolylyal — d'Etiollesné asszony igen jól érzi magát a fejedelem körében s nincs is semmi szándéka visszatérni, sőt sajnálata kifejezése mellett azon tanácsot adja önnek, hogy szórakozás czéljából tegyen egy kis körutat az országban, tetszése szerint.

— Hát nem elég az én szégyenem, hanem még gyöngéd számüzetésbe is küldenek, ráadásul, mert törvényes nőmet követelem, kapitány ur...

— Fájdalom, a legmagasabb parancs igy szól s belátja uram, hogy nekem azt kötelességem végrehajtani — ezzel lemutatott a kapuhoz, melyet a hat muskétás őrzött.

D'Etiolles megadta magát az erőszaknak s mint hajdan Montespan marquis — ő is Avignonba utazott feledni és szórakozni.

Poisson asszony Párisban nagy betegen feküdt, midőn hirül vitték neki leánya kiváló szerencséjét. Ez az örömhir meghosszabbitá életét.

— Nem mondtam-e, szólt környezetéhez fordulva, kik ágya körül ültek, hogy az én leányom királynak való teremtés, most végre mégis királynő lett!

Az együgyü asszony, kevés erkölcsi érzékével, nem a szégyent látta, melybe leánya jutott, hanem a tetszetős fényt s hatalmat, melyek szivét tévutra vezették.

Pár nap mulva el is hunyt ezen szavakkal ajkain: »Minden vágyam betelt«.

III. RÉSZ.

POMPADOUR MÁRKINÉ.

Trónfoglalás.

Antoinette uj helyzetébe hamar beleszokott; tanulmányozta a terepet és a személyeket, a kiknek befolyása volt a királyra. XV. Lajost igazán lebilincselték a szép hölgy bájai s szellemdussága, s Antoinette is érezte ezt a vonzalmat, mely talán nem olyan mulékony, mint a fejedelem többi indulatai, de nem bizta el magát még sem.

Legnagyobb része az udvaronczok, titkos imádói, — tisztelettel viseltetett iránta, de a főnemesség nem szivesen érintkezett a husszállitó leányával, melyet jelen állásában is éreztettek vele, s apja tudvalevőleg még mindig számüzve volt.

D'Etiolles asszony szeretetreméltóságával ellenfeleit iparkodott pártjára hóditani s uj barátokat szerezni.

Ilyen volt Soubise herczeg, ki arra sem méltatta, hogy kalapját levegye előtte, s Richelieu

herczeg — bár nem volt olyan udvariatlan — de aligha gondolt rá tisztelettel.

A gonosz udvari nyelvek ugyan azt beszélték, hogy nemsokára a kegyencznő »trónralépte« után a herczeg nagy előszeretettel kereste föl gyakran a királyi kedvest és — rendesen oly órákban, mikor a király nem szokta látogatásait tenni . . . hanem ugy látszik eredmény nélkül, s a kiváló nőkedvelő ezen idő óta viseltetett ellenszenvvel iránta.

XV. Lajos maga, ifjuságától fogva minden élvezetekben duskált, s ezért ezek valami kiváló vonzerőt nem gyakoroltak reá állandóan. Hamar megunta.

Antoinette éles szemével kikutatta urának e gyöngéjét, s hasznára forditotta. Ügyesen tudta kerülni a királyt napokig, a ki annál jobban sovárgott utána; majd pajkos ingerkedéssel izgatta, ugy hogy együttlétüknek mindig uj varázst birt szerezni.

Hanem még sem sok kilátással birt, a csapodár, ingadozó fejedelem szivének ilyen lekötésére. Ez a tőke hamar fogy, s a bukás, a borzasztó kegyvesztesség gondolata kisértette árnyékával.

S itt tünik ki d'Etiolles asszony rendkivüli okossága s emberismerete.

A helyett, hogy mint más nő, saját szeszélyeit, rokonszenvét, s gondolatait a fejedelemre iparkodott volna erőltetni: követte mindenben annak szeszélyeit. Tanulmányozta szokásait, elveit s mindig ügyesen a maga javára használta föl.

Mulattatta őt apró pikáns elbeszélésekkel, melyet Lajos kiváltkép szeretett, szóval iparkodott meggyőzni, hogy kivüle senki sem képes őt ugy fölviditani, szórakoztatni, s oly boldoggá tenni mint ő.

S okosan számitott. Szerelmi szenvedélylyel nem lehet sokáig uralkodni, mint elődei példáiból okult. A megszokás erősebb láncz, melyet szétoldani nehezebb, s a jövő neki adott igazat.

A szerelem derült nyugodt napjait élte Versaillesben és Trianonban.

Ez utóbbit kedvelte Lajos is különösen minden épitkezése között, s mindent elkövetett, hogy széppé tegye; azonkivül még termei d'Etiolles asszony termeivel összeköttetésben is voltak . . .

Hanem e boldogságon két árnyék bolyongott: az atya és férj.

Ez a név minden alkalomkor eszébe juttatta a szégyent, a mit férje nevére hozott, s hogy kivánhatott volna tiszteletet olyan embernek a leánya, a kit számüzetésbe küldtek?

Szorgalmazta azért is a király előtt az ügy ujabb vizsgálatát; mig végre Poisson urat büntetlennek találták s visszatérte megengedtetett. Az egyik illusio tehát meg volt mentve.

— Kérem felséged, igy szólt XV. Lajoshoz, egy napon, midőn az uralkodó kiváló kedvben volt, ez a név, melyet viselek, életem boldogtalan szakára emlékeztet, gondoskodjék, hogy ne kerüljön többé fülembe, elhomályositja azokat a boldog napokat, mikkel felséged körülvesz engem.

A szerelmes király nyomban gondoskodott, hogy kedvenczének fülét ne sértse a polgári hangzásu név és egy ősrégi limousini család nevét és czimét ruházta rá, mely nevet ő tett hiressé, mint Pompadour Marquise.

Igy tünt el az alacsony származás utolsó jele is.

Polgári sógor.

D'Etiolles e közben kóborolt az országban; a »kiváló« férfit mindenütt ünnepségekkel s lakomákkal fogadták. Midőn Montauban környékén tartózkodott, a vidéki nemesek összegyültek tiszteletére, s nagy lakomát csaptak. Egy öreg vidéki nemesnek megtetszett a fiatal ember, s kérdé szomszédját, ki az?

— Pompadour Marquise férje.

Az öreg erre fölállott kezében tölt pohárral s d'Etiollesshez fordulva, hangosan kiáltá:

— Pompadour Marquis ur! engedje meg, hogy az ön egészségére és boldogságára igyam.

Szegény öregnek fogalma sem volt az udvari dolgokról, a mivel d'Etiollesnek azután olyan meglepetést szerzett, hogy hirtelen meg sem tudta köszönni; mig a meglepett társaság ajkába harapott, hogy kitörő kaczaját elnyomja.

Tizenkét havi számüzetés után megengedték a visszatérést Párisba s a király 140 ezer frank évi kegydijat is juttatott neki.

Alig hogy tudomásra jött d'Etiolles asszony kitüntetése a Pompadour Marquisattal, az uj barátok, hivatalszerzők s hizelgők tömege sietett hódolatát bemutatni.

Voltaire is régen vágyott már az akadémiai székbe, s most kedvező alkalom kinálkozott neki a régi ismeretség révén.* Be is tudta magát hizelegni a Marquise-nél, hogy Etiollesbe meghivatott. Innen irt levelet Pompadour Marquise-nek, dicsérve a tokaji bort, melylyel megvendégelte, »kinek neve a szerelemmel (l'amour) rimel, mely nemsokára Francziaország legszebb neve lesz«.

* „Többet ér és hathatósabb a király ágyasánál pár szó, mint száz irott mű." Memoires.

Hizelgése jutalmául engedélyt is nyert, hogy a trónörökös esküvőjére egy alkalmi darabot irjon, majd udvari történetiróvá neveztetett ki.

Szász Móricz, májusban nyerte meg a fontenoy-i csatát; ez ujabb alkalmat adott Voltairének a hizelgésre; alig pár óra alatt megirta a költeményt s elterjesztette mindenütt. A győzelem a különben is vig udvart még jobban fölhangolta. XV. Lajos a Marquise szép szemei s a pezsgőben gyönyörködött.

Király mint szakács.

Nem egy kedélyes jelenet tanui voltak a trianoni kis kastély falai. Midőn a szigoru etiquette-et megunta az uralkodó, a háztartás apró cseprő bajaival foglalkozott: ha egyik vagy másik szolga rossz fát tett a tűzre, a király maga vette elő s órákig vallatta.

Gyakran vett rajta erőt a szakács mánia is. Büszke volt tudományára, melylyel a csibét tudta készitени bazsalikomos lében.

Igen, Francziaország és Navarra királya konyhakötényt kötött. Környezete természetesen hizelgett neki s a beavatottak, kiknek ilyen alkalmakkor megengedte az ottlétet, elragadtattak a fesztelen modor és jókedv által, mely korántsem volt királyi méltóságához illő.

Egyszer délelőtt elhagyta Versaillest, Gontaut herczeg, Coigny, Lavalliére, Fleury stb. herczegek s Polignac Marquis társaságában, a kik szintén szakácskodtak, — Corismarc gróf, Montmorency Marquis s még négy apród pedig alszakács és szakácsinasoknak öltöztek át. A szalonban állitották fől a tüzhelyet, s a cselédség csak akkor léphetett be, midőn a hozzá szükséges holmikat behordták; aztán az urak maguk maradtak.

XV. Lajos és a többiek is fehér kötényben forgolódtak a tüzhely körül, hol kiki egy-egy ételt készitett, melyet azután maguk az urak vittek a teritett asztalhoz.

— Ugyan siessen már azzal a cotelette-el, szólt az uralkodó Coigny herczeghez, ki földön tuli nyugalommal forgatta a pecsenyét a tepsiben, mialatt Lajos friss tojásokat ütögetett le rántottának, melynek készitéséhez mesterileg értett.

— Felségednek gyors keze van, dörmögé amaz nyugodtan; de nyersen is hagyná a hust.

Gontaut, a ki a salátát keverte, műértőleg egy kevés eczetet öntött rá, azután kezeit törülve Lajoshoz fordult.

— Sire, ön isten kegyelméből szakács; már előre örülök a kitünő rántottának.

— Nohát barátom segitsen az asztalra vinni, mert nagyon forró, veti utána barátságosan a király, kiemelve a tűzről a lábast.

Mire az ételek az asztalra kerültek, mindenki igazi étvágygyal fogyasztá el a részét; természetesen dicsérve a király kitünő talentumát. Egyszer Lajos véletlenül a tükörbe pillant s észreveszi, hogy az egyik apród, a ki a háta mögött állott, a hosszu készületekben ugyan-

csak megszomjazhatott, mert száraz torkával nagyokat nyelt a telt palaczkokra pislantva. Fölkelt helyéből s átnyujtá a kis apródnak a poharát:

— Vegye csak, itt a poharam; mossa ki azután igyék, mert látom, hogy szomjas.

— Oh, felség, volt a meghatott felelet: engedje meg, hogy közvetlenül a világ leghatalmasabb királya után igyam!

A monarcha iránti tiszteletet még a konyhakötény is képes volt föntartani és megőrizni.

* * *

Pompadour asszony nem ellenezte a király ilynemü szórakozásait, melyek nem voltak reá nézve veszélyesek, s maga is iparkodott szórakoztatni a fejedelmet. Voltaire-rel uj darabot iratott a fontenoy-i győzelemre.

A kastélyban szinre is került novemberben a »Dicsőség temploma« czimmel, melyben XV. Lajos mint Trajan, igazi emberszerető s nagy hóditónak jellemeztetik.

Pompadour Marquise kivitte Richelieu herczeg révén, hogy a költő szintén a királyi páholyban kaphasson helyet. Voltaire tökéletesnek találta darabját s annyira felizgult, hogy még az opera vége előtt nem birta magát tartóztatni, hanem a királyhoz hajlik és bizalmasan kérdi tőle:

— Meg van Trajan elégedve?

De Lajos nem volt annyira római, hogy e tolakodás ki ne hozta volna sodrából; szó nélkül hátat forditott neki. A gárdakapitány pedig egész udvariassággal fölszólitá a költőt, hogy kövesse, s az elbizakodottat eltávolitá a páholyból.

Pompadour asszony azonban mégis elégtételt szerzett neki: a kamarás-kulcscsal, melyre a hiu Voltaire már oly régen törekedett.

Ilyen szórakozások közt, meg a Marquise boudoirjában töltötte idejét XV. Lajos. A szép asszony ránézve már nélkülözhetlen lőn; nem is tett nála nélkül semmit sem, hogy tanácsát ne kérte volna; bevezette az államügyekbe is, s a nagyravágyó hölgy ügyesen résztvett mindenütt, fölhasználva az alkalmat helyzetének megszilárditására. Fivére, a ki már felserdült, szintén megkapta a nemességet; a fejedelem a Vandières* Marquis czimmel ruházta föl Poisson urat.

Hálátlansággal nem lehet vádolnunk Antoinette-et, mert első sorban családjáért vetette latba befolyását az uralkodónál.

Milyen diadal is volt az az egyszerü asszonyra, midőn a király azokat a termeket rendeztette be számára Versaillesben, melyeket leányától megtagadott?

Mennyire iparkodott Lajos a szép Marquisenak kedvében járni, mutatja még ez a kis eset, a mi történt. A »szász« gróf, Móricz dicsőséggel hadakozott Flandriában. Gentet s Brüsszelt is elfoglalta. Lajost sikerült Pompadour asszony karjai közül kiszakitani, s a meghivott tartományba utazott; de még ugyanezen május hóban visszatért, s a fejedelmet Páris városa nagy ünnepségekkel fogadta, melyeket tiszteletére a Hotel de Ville-ben rendeztek.

Pompadour asszonyt az udvarnál még »hivatalosan« nem mutatták be, s azért nem vehetett részt az ünnepségeken, noha nagyon szerette volna látni. Az udvarias király ugy segitett rajta, hogy az ő és kisérete számára egész sorszobát rendeztetett be, s az idő alatt udvaroncz udvaronczot ért, kik minden történt dologról pontos jelentést hordtak neki.

* Mire ezt a szójátékot készitették az udvarban Vandières — Avant — hier = tegnapelőtti.

A király igen gyakran a marquisnő kabinetjében ebédelt. Ilyenkor Pompadour asszony küldötte szét a meghivókat »petit souper«-re. Csak a legintimebb társaság juthatott be, mint Ayen és Soubise herczegek. Richelieu is gyakran részt vett, noha amaz eset óta nyilvános ellenszenvvel viseltetett a marquise iránt.

A hölgyek közül Estrandes asszony s Bellefonds marquise.

A pezsgő természetesen patakzott, s minden királyi méltóság meghátrált a jókedv előtt.

Szigoruan megtiltatott bárkinek — még a miniszereknek is, belépni ily alkalmakkor. Jelentéseiket irásban nyujtották be.

Egy souper alatt, már az egész társaság kissé illuminálva, a fiatal Marigny (de Vandières) marquis, Antoinette fivére azt mondja nagy meglepetésre:

— Én nem tudom, honnan van, de ha zsebbelimet leejtem is, vagy 6 kékszalagrendes ugrik, hogy fölemelhesse.

A kékszalagot a Szentlélek-rend lovagjai viselték jelvényül.

— Az természetes, sógor, felelt a kissé mámoros király nevetve, a symbolumot megadhatom is nekik, de a lelket nem.

Ez a lefőzés máskor kegyvesztesség számban mehetett volna, hanem itt jól kaczagtak rajta.

— Beszéljen nekünk valamit az utolsó győzelmekről, szólitá meg Pompadour Marquise Brissac ezredest, a ki nemrég tért haza a háboruból.

— Ah, asszonyom lehetetlent kiván; az egészből most csak az jut eszembe, hogy a csata előtti napon a »szászszal« szintoly kitünően vacsoráztam, mint most. Mondhatom két lélek lakik benne: a harczmezőn hős, az asztalnál nyárspolgár, ki könnyen megfeledkezik magáról.

Ez a kis vágás észrevehetően csipte Lajost, jóllehet Brissac nyers modorát megszokta; de Pompadour asszony gyorsan közbevágott:

— De Brissac ur, a szász rangja iránti tiszteletből is ugy mondhatná: a »szász urral« vacsorál tam.

— Eh, mit asszonyom, felelt élénken az ezredes, épen ugy nem mondjuk »Caesar ur«, vagy »Nagy Sándor« ur!

Mire a király nevetésbe tört ki s elfelejtette a kellemetlen szurást.

Pedig alaposan igazolt volt, mert a trónörökös nemrég vesztette el nejét, az infánsnőt — gyermekágyban s jóllehet a király minden fölkeléskor ismételte, hogy mennyire fájlalja őt, de az esteli örömök hamar feledékenynyé tették, épugy a gyászesetre, mint saját méltóságára.

Kelletlen após.

Reggel Poisson, Antoinette atyja pontosan megjelent tisztelegni az udvarnál. Mint jelenleg befolyásos ember a gazdagok barátságával dicsekedhetett. Előtte való este lakomát rendezett, melyre egy csomó pénzügyi matadort hivott meg. Lakoma közben hamar a pohár fenekére nézett s hangos kaczajba kapott:

— Tudják-e uraim, szólt még mindig nevetve, mi fölött kell mulatnom? Ha valaki most ide belépne, miközben a gazdag teremre s a dús asztalra mutatott: azt gondolná, hogy herczegek és marquis-k vagyunk, holott ön uram egy inas fia, ön meg egy vendéglősé s én, ha-ha-ha! ki nem tudja?

Az urak boszusan néztek össze, de Poisson ur magát is közéjük sorozta s jobbnak látták könnyebb oldaláról venni a dolgot s vele tartottak.

A kellemes este után, hát még mindig jó hangulatban volt, midőn leányához belépett.

— Adjon Isten, jó napot, kedves vőm uram! szólitotta meg, kedélyesen vállon veregetve.

— Ez már mégis sok! felelt haragosan a király, a kit igy megsértettek méltóságában s távozni készült.

— Ne vegye a dolgot ugy Sire, mondá neki enyelegve Antoinette; valószinüleg ismét nagyon hódolt az asztali örömöknek s ilyen állapotban megbocsájtható, hogy megfeledkezett magáról.

Lajost meghatották a Marquise kérő szemei, s ott maradt; de Poisson urhoz fordulva mondá:

— Kedvében akarok önnek járni; azon birtok, melyet tőlem kapott, hallom, hogy kitünő bort terem; ott, reménylem, kellemesebben fogja tölteni az időt. Adieu!

Az »após« tehát számüzetett. A marquise örült, hogy apja gorombaságaitól megszabadul feltünés nélkül — mi miatt már sok kellemetlenségben részesült, hogy több izben adott ki ellene elfogatási parancsot is, de félt az öreg lármájától.

Az ilyen apróságok nem voltak kedvezők a jó viszony feltartására. De Lajos hamar feledett a szellemdus asszony mellett, kinek hatalma mindinkább emelkedett.

Nemsokára megkapta a királytól a Hôtel d'Evreux-t Párisban, hova naponként átkocsizott és Crécy-i uradalmat, mely szép jövedelmet hajtott neki azon 60 ezer livre évjáradék mellett, mit a királytól zsebpénzül nyert.

IV. RÉSZ.

FÁTYOL NÉLKÜL.

Szinpadi diadal.

Pompadour asszony eddig visszavonultan elt tisztán királyi barátjának mulattatására.

A fejedelmi kegy azonban lehetővé tette neki nagyobb udvartartást berendezni. Hausset asszony belső komornáján kivül tartott még három himző leányt, két néger inast, fáklyahordozókat, kellő számu szakácsot, főházgondnokot stb.

A fölovászmesteri tisztet Chevalier Henin főnemes s a Szent Lajos-rend lovagja tölté be a kellő számu lovászok fölött. Ha a kertbe ment sétálni, herczegek s marquisok vetekedtek szolgálatukat fölajánlani.

Irigylésre méltó helyzetbe jutott, noha nem hiányzottak az aggodalmak sem.

A szerelem heve Lajosnál már elpárolgott s gyakran esett melankolikus kedélyhangu-

latba. Nehéz feladat volt ilyenkor a buskomor királyt vigasztalni, ki halálról beszélt és erényes olvasmányokkal sanyargatta magát.

Egy hasonló reggelen, midőn fölkelésnél az öreg Louvrè herczeget meglátta, kérdé tőle:

— Ön már idős, hová kivánkozik eltemettetni?

A herczeg tán sértve a leplezetlen kérdéstől, válaszolá:

— Felséged lábaihoz.

Lajos egész nap gondolkozó és szomoru volt. A délutáni kocsizásnál, melyben Pompadour asszony is részt vett, egy dombnál megállittatá a fogatot s egy lovászt odaintett:

— Ugy látom, fönn temető van, menjen és nézze meg, vannak-e uj sirok.

Kevés vártatva a lovász visszajött s jelenté:

— Igen felség, három egészen uj sir van ott.

A király még lehangoltabbá vált s gyorsan visszatért a kastélyba; hiába, nem tudták semmivel jobb kedvre hangolni; a marquise fáradozása kárba veszett, s vallásos munkákat olvastatott föl magának.

Uj ingert kellett az elfásult uralkodónak szerezni. A politikus marquise egyuttal uj alkalmat nyert sokoldalúságának bemutatására. A kis szalonban szinpadot épittetett s lassanként összeválogatta a szereplőket. Ezek a chartresi herczeg, Ayen, Coigny, Mivernais stb. urak Brancas, Estrades és Marchais asszonyok voltak. A király maga is rendkivül érdeklődött az uj dolgok iránt s maga is segitett a névsor összeállitásában, csak azokat véve föl, kik már műkedvelői szinpadon sikerrel játszottak. Az igazgatói teendőket La Vallière herczeg végezte; Lagarde abbé a sugó s titkár szerepét, de a király csak ugy egyezett bele, ha papi ruháját ez alkalmakkor leteszi.

Voltaire darabja a »Csodagyermek« tüzetett ki első előadásra. Nagy tetszéssel játszottak s a királyt egészen elragadta a marquisnő művészi talentuma.

De Pompadour asszony elfogulatlanabb kritikusokat óhajtott s igy jutottak be Crebillon és Gresset irók a kiváltságos körbe.

Voltairenek ez már nehezebben ment. Az első előadásra ugyanis egy madrigalt készitett, melyben a marquise mint muzsa van üdvözölve, »ki sokáig örvendezzen még a királyi kegy jótékony sugarainak«. A vers hamar elterjedt Párisban ép ugy mint az udvari körökben.

A királyi család tagjai különben sem szerették az erkölcstelen »Pucelle« és »Henriade« költőjét, ki azonfelül őket sem kimélte satyricus verseivel.

Adelaide a király legkedvesebb leánya, kihez igazi bizalommal vonzódott, szeretetreméltóságával annyira körülvette atyját, hogy a kedvező perczet alkalmasnak vélte használni a költő ellen s kérte atyját, számüzze udvarából:

— Ez az ember nemcsak felséged ellen követ el igazságtalanságot, de családja tagjait sem kiméli, melyet ön nem hagyhat büntetlenül, a nélkül, hogy saját becsületén kárt ne ejtsen.

A király igéretet tőn. Pompadour asszonynak azonban hizelgett a költő verse s kivitte, hogy a második előadáson jelen lehessen; jóllehet a király ellenezte, de hivatkoztak előtte a kis szintársaság szabályaira, hogy ha egy darab sikert arat, joga van a költőnek is az előadáson részt venni.

Igy győzött ismét a marquise, visszafizetve azt a lenézést, a melylyel a »mesdames«-ek — a király leányai — illették, midőn kocsikázás közben órákig ültek egymás mellett — egy szóváltás nélkül.

Ilyen apró boszantások különben nem gyöngitették hatalmi állását, mert e téren teljesen uralkodott befolyásával a fejedelem szivén.

Hanem a király megunta kedvesének kecsességét s gyakran rajtfeledkezett egy csinosabb arczra . . .

— Ah, kedves barátnőm, panaszkodott Brancas herczegnőnek, érzem, hogy a király hidegül irántam. Tudom, hogy az én szerencsétlen vérmérsékletem az oka, mert nem birok hevülni. Milyen boldog volt e tekintetben Montespan marquisnő, kivel XIV. Lajos olyan bizalmas lábon állott.

Lehangoltan szürcsölte a csokoládét, melyet épen erre gyógyszerül ajánlottak neki. Különben is nagyon szerette vaniliával; aztán a csiperke és zeller levest, mikkel barátnéját is megkinálta.

— Kedvesem, nem is teszi helyesen, ha magát ilyen módon izgatja, mert ez csak ártalmára lehet.

— Mit csináljak? Ön tudja, hogy a férfiak bizonyos dologra nagy sulyt fektetnek s az én hideg természetemet a király megunta. Kénytelen vagyok gyógyszereket használni, melyek tán többet érnek, mint ezek itt.

— Ön más orvosságot szed? kiváncsi vagyok reá!

— Ime, kedvesem, válaszolt a marquise, leemelve toilette asztalkájáról az orvosságos üveget.

Brancas asszony megszagolta:

— Pfuj, ezt ön nem fogja többé használni! s erre a kandallóba öntötte; csak nem akarja magát megölni? Legyen nyugodt, a király előtt mindig becses lesz az ön szelidsége is s a megszokás erős lánczokba füzi, mint minden más gyönyörüség.

A két hölgy átkarolta egymást s a marquise köszönetet mondott a vigasztaló szavakért.

Antoinette aggodalma nem volt alapnélküli. Ugyanis, midőn ebédhez mentek, a király Ablimont asszonyhoz közeledett, nyilván azon szándékból, hogy megcsiklandozza vagy enyelegjen vele, valójában pedig egy levélkét iparkodott a hölgy kezébe rejteni.

Ő azonban ugy tett, mintha nem venné észre s a levél a földre esett. A király hirtelen fölkapta; nem is vette észre senki Antoinette-en és Gontaut uron kivül. Étkezés után ez közeledett Ablimont asszonyhoz s megszólitá halkan:

— Ön igazán hű barátné.

— Pszt, szólott kezét ajkára téve: ugy cselekszem, a mint kell.

Gontaut is közölte Antoinette-val a dolgokat, de ez nem szólott semmit a szép hölgynek, hogy tud valamit, hanem ezentul igaz barátsággal viseltetett iránta s fejedelmileg megjutalmazta.

A király ezen szokott módon a marquise kabinetjébe tért s a dolog szépen elsimult.

Brancas herczegnő másnap szintén beavattatott s örült a dolgok fordultának.

— A király tegnap nagyon kedves volt, ugy látszik megbánta a kisérletet; mondotta dicsekedve a marquise; igaza van önnek és Quesnay orvosnak, hogy csak egészségesnek kell lenni. Mióta azt az orvosságot nem szedem, sokkal jobban érzem magamat. Hiszen minden törekvésem az, hogy a királynak kedvében járjak s néha életemet adnám oda, hogy tessem neki!

Nemsokára megjelentek Ablimont asszony maga és Esparbéres asszony s vidáman csevegtek estélig, a minő hangulatban a szép királyi kedves már régen nem volt.

Jó kedvében a hölgyeket »kis cziczáinak« nevezte s a király igazán meglepődött, midőn

szokott látogatásakor ilyen vig társaságot talált, mert rossz kedélyhangulatban jött el az államtanácsból.

Midőn az uralkodót nem birták jobb kedvre deriteni, távoztak a kabinetből, Pompadour asszonyra hagyták a nehéz feladatot.

Lajos leült mellé a pamlagra s megfogta kezeit:

— Kedves barátném, most este, hogy az Istentiszteletről jöttem, ezt az iratot nyujtották át nekem, olvassa át.

A marquise el sem képzelte a dolgot, s reszketve bontotta széjjel a papirlapot, melyben ez a pár sor állott:

»Az Isten nevében kérem felségedet, hagyja el Pompadour asszonyt, különben a hatalomra vágyó asszony az egész birodalom fölött kiterjeszti boszuálló kezét, melyet az alattvalók fognak megbünhődni.

Reszkető kezekkel tette le az iratot; első perczben nem is volt tisztában magával, mit kellessék a vakmerővel tennie, hanem a király nem hagyta sokáig kétségben.

— Talán nem gondolja ön kedvesem, hogy ezen irkafirkára sokat adok. C. urat ide rendeltem s rögtön meghallja véleményemet.

Antoinette csókkal halmozta el a király kezét s köszönetet mondott, midőn C. urat bejelentették.

A merész férfi, a ki ilyen bátran lépett ki a kegyencznő ellen, csak pár napja tartózkodott az udvarban, de annak minden bűneit ismerte.

Őszinte, egyenes lelkünek tartották, a ki azonfelül még kitünő tudós is volt, nem várt semmi kegyet az udvartól, de nem is félt tőle.

— Kedves barátom, igy szólt hozzá Lajos, ha az ostobaságokat kedveli, legyen legalább

eredeti, de ön nem az. Mazarin herczeget majmolja ön, a ki XIV. Lajosnak egykor hasonló ostobaságokat mondott. Menjen s gyógykezeltesse magát, különben még azt a csekély eszét is elveszti, a melylyel most bir.

A marquise-t ez az elégtétel megnyugtatta, de még is azon gondolatokat támasztá benne, hogyha állását szilárdan akarja megtartani, hatalmas pártra van szüksége, nehogy ellenei olyan oldalról támadják az uralkodót, melyet ő nem födöz.

Párisban a jóllét sülyedt, a nép kenyérért kiabált, ezekről a királynak mit sem szabad tudnia, sőt figyelmességében annyira ment, hogy egy képet, mely azon jelenetet ábrázolja, midőn egy római császár a nép között kenyeret osztat ki, a versaillesi képtárból kivitetett.

A nemes C. jó szándéka épen ellenkező hatást szült; maga vitte a kegyencznőt a hatalom gondolatára, melyet az iparkodott minél előbb meg is szerezni.

Legelőször elleneit törekedett az udvartól számüzetni.

Maurépas bukása.

Maurépas gróf a tengerészeti miniszter tudvalevőleg nagy ellenese a szép marquise-nek; anekdotákat s bon-mot-kat gyártott rá, de nélkülözhetetlen volt a királynak, miután már 30 éve vezette a tengerészeti ügyeket.

Nehéz feladattal kellett küzdenie a marquisnének, a ki ezekről pontosan értesült, s csak várta az alkalmat, midőn a fejedelem boszusága magától gerjed föl.

Épen Marly-ban mulattak. Elutazásuk előtt való nap, midőn Pompadour asszony az asztalhoz ült, kendője alatt egy versikét talált.

A marquisnő dús szépségében fénylik,
Mint ragyog arcza, hol van annyi báj, mint ép itt?
Lépte alatt virágok sarjadnak . . . de óh!
Fehér virágok, mint a hulló hó".

Aláirva persze nem volt. A marquise Maurépas-t gyanusitotta az epigrammal. A király nevetett, s nem mutatott boszankodást. Erre a marquise levelet küldött a miniszternek:

»Megbocsájtom a tréfát, mely komolyabb következményekkel is járhatott volna önre nézve, de reménylem, jövőre engem is megkimél ilyenektől, a mire nézve személyesen igéretet kivánok öntől, ha jóindulatomban továbbra is részesülni óhajt.

Maurépas azzal felelt e fenyegető levélre, hogy vidám lakomát rendezett barátainak, hol e levelet is bemutatta, aztán pohárköszöntőt mondott a jövendő tengerészeti miniszterre; rosszhirü bálteremmel hasonlitva össze a királyi udvart, honnan a kéjnők sem hiányoznak, kik az előkelő szerepet hordozzák.

A kegyenczek siettek a marquise-nek besugni. Antoinette könyekre fakadt a király előtt:

— Ime felséged, ez a jutalma önzetlen szeretetemnek, hogy udvarában miatta büntetlenül sértegethetnek. Nem halt még ki belőlem az önérzet s azért kérnem kell felségedet, engedje meg, hogy az udvartól végkép visszavonulhassak.

— Imádott barátnőm, felelt hevesen XV. Lajos, felemelve a térdeplőt, biztositom, hogy kedvében akarok járni s Maurépas holnap elhagyja udvaromat.

Nem a könyek inditották meg a fejedelem szivét, hanem a »büntetlenül«, ez sértette gőgjét s fejedelmi méltóságát, a mit egyetlen egyéntől sem tür el.

Lefekvéskor az urak a király ágya körül állottak.

— A mint hallom Maurépas ur, szólott a miniszter felé fordulva, önnek fárasztók hosszu szolgálata után a terhes ügyviteli dolgok, nyugalomra van szüksége; pihenje ki magát jól.

Maurépas tudta, honnét fuj a szél s szó nélkül távozott.

Souvré marquis, ugy hogy a király is meghallhatta, igy fordult a többi urakhoz:

— Az Isten tudja hálósapkáját mindenüvé magával czipelni; egy nemes és különösen egy miniszter sohasem tudhatja, hol fog az éjjel aludni? — A dölyfös megjegyzés sértette a király füleit s gyorsan odafordulva kérdé:

— Mikor is akar jószágára utazni marquis?

— Holnap, sire; válaszolt ez rendithetlenül; s szavánál maradt; másnap ő is odahagyta a királyi udvart. — Maurépas helyett Rouillét nevezték ki, a marquise kegyenczét.

A királyon ujra vallásos mánia vett erőt s ezzel sanyargatta az egész udvart.

Voltaire a lehető legrosszabb alkalomkor jelent meg ismét az udvarnál, elbocsáttatását kérve.

Rég óhajtott már Berlinbe utazni a bölcsész Frigyes király meghivására, de mint királyi kamarásnak s udvari történetirónak engedélyt kellett kérnie a királyi udvartól a távozásra. — De nem kapott szives fogadtatást, a mit a hiu ember óhajtott, Pompadour asszony is hidegen fordult el tőle, mivel amaz ismeretes dicsérő madrigáljával több ellenséget szerzett neki, mint hirnevet.

Lajos alig beszélt vele s csakhamar otthagyta elég hallhatólag szólva környezetéhez:

— Jól van, ha megy, legalább egy bolonddal kevesebb marad nálunk.

Voltaire dühösködött, leginkább a Marquise-re, a kinek kegyvesztését tulajdonitá.

Dühös levelet irt hozzá, melyben mindennek megtiszteli a király ágyasát.

Aztán behivta titkárát Longchamps-ot s meghagyta neki, hogy másolja le a levelet és irja alá. A titkár átolvasta a levelet s jóllehet nem tudta kit illetnek a piszkolódások, vonakodott aláirni.

— Ha nem engedelmeskedik, hagyja el szolgálatomat, mordult rá ura, olyan szolga nem kell nekem.

A titkár e fenyegetésre aláirta nevét, de élvén a gyanupörrel megszerezte az eredeti fogalmazványt is. Csakugyan a költő elutazása után Longchamps idézést kapott a rendőrségtől.

— Ön irta e levelet, kérdé tőle a rendőrminiszter.

— Igen, az én irásom.

— Kihez volt a levél czimezve?

— Azt én egyáltalán nem tudom, mert a czimet nem én irtam rá, felelt a titkár nyugodtan, s előhuzta Voltaire eredeti kéziratát, mire a miniszter igy válaszolt:

— Ön valóban szerencsés, mert e fogalmazvány nélkül elveszett volna; parancsot kaptam önt életfogytiglan bezáratni.

A titokteljes gróf.

Az udvar vallásos gyakorlatait szerencsére egy uj szindarab szakitotta meg, a Crebillon Catilinája, melyen ő állitólag több mint 20 évig dolgozott.

A marquise ujra foglalkoztatta a királyt a costume-ök összeállitásával s a szinpadi próbákkal, hol kedve szerint dirigált, bár keveset értett hozzá. Pompadour asszony kiváló szép volt az ezüsttel áttört római tógában, hogy magas uraságok többször kitapsolták.

Crebillon pedig engedélyt kapott, hogy összes munkáit az államnyomdában ingyen kinyomathassa s igy az egész kiadást saját nyereségére eladhatta.

Éjféltájban a királyi család lakosztályából nagy sikoltozás hallatszott; a gárdisták és az udvarhölgyek rögtön odarohantak s a király legidősebb leányának hálótermében találtak egy fiatal testőrt, a ki még akkor is erősen ölelte a szép leányt.

Rögtön elvezették, mig a hölgyek a »madame«-ot iparkodtak magához tériteni. Aztán elbeszélte, hogy álmából riadt fel, miután csókokat érzett arczán s valaki erősen szoritotta.

Az alatt odakünn vallatták a fiatal testőrt, de az minden kérdésre makacsul hallgatott; egy tiszt végre lámpását egészen az arczához tartotta s ekkor látták, hogy az ifju — alszik.

Emlékeztek azután rá, hogy több udvari alkalmazott a fiatal emberről, mint alvajáróról beszélt: azért bezárták, hadd aludja ki magát

jól. A király a »madame« kérésére büntetését elengedte s a gyalogcsapatokhoz tették át.

Mennyi alaptalan szóbeszédet gyártottak az esetre, mig Saint Germain ur megérkezett az udvarhoz, — kinek jövetelét már előre is csodás hirek előzték meg — uj ürügyet nem szolgáltatott a pergő udvari nyelvecskéknek.

Ez a titokzatos ember látszólag czél és terv nélkül jött Franczia országba, nem tudták honnan. Fekvőségei vagy tudvalevő vagyona nem volt s mégis tele ma

rokkal szórta az aranyat; csillogott az ékszerektől s pompás lakást meg fogatokat tartott. — Különösen gyémántjait csodálták. — Egy napon bemutatták az udvarnál is, miután oly föltünést keltett, hogy a király maga is érdeklődött iránta. Az öreg Gergy grófné, kinek férje vagy 50 évvel ezelőtt Velenczébe mint követ küldetett, hova neje is elkisérte, — Pompadour asszonyt mulattatta, a mikor Saint Germaint bejelentették.

A meglepetés minden jelével emelkedett föl a pamlagról s a grófhoz lépett:

— Bocsánat uram, de ön nekem olyan ismerős, nemde az ön atyja 1700 körül Velenczében tartózkodott?

— Nem asszonyom, felelt a gróf zavar nélkül; atyámat már sokkal régebben elveszitém; én magam voltam azon időben Velenczében s örömmel ismerek önre.

— De az hihetetlen! Saint Germain gróf akkor körülbelül 50 éves lehetett s ön sem látszik idősebbnek lenni!

— Csalódik a korban, madame, viszonzá a gróf mosolyogva.

— Hiszen akkor legalább is száz éves volna ön?

— Nem lehetetlen asszonyom. De talán nem feledte el azokat a kellemes órákat, midőn együtt énekeltük a szép velenczei népdalokat, melyeket ön olyan nagyon szeretett.

— Igazán, nem tudom magam mihez tartani, ön olyan intime dolgokat mond, mikor másnak alig lehet tudomása . . . varázsló ön, vagy büvész?

A gróf ügyesen kitért a kérdés alól s a drágakövekről kezdett beszélgetést. Egy smaragds rubinnal kirakott kis dobozt mutatott, melyet a hölgyek érdekkel vizsgáltak. Du'Hausset asszony a marquise első komornája olyan jelet csinált a gróf háta megett, mintha kétkednék a kövek valódiságában.

— Vannak ennél szebb kövek is, magyarázta tovább a gróf, de ez is itt nagyon értékes.

— Ez ember hátra is lát, mormogta du'Hausset asszony, a ki feleletnek vette az ő kézjátékára.

— Különben is próbát tehet vele asszonyom, fogadja el tőlem emlékül.

— Oh, őrizkedem tőle!

— Fogadja el csak, vágott közbe Pompadour asszony, nincs jogunkban a gróf jóságát visszautasitással megsérteni.

A dobozt másnap száz aranyra becsülték.

Maga a király csalónak nevezte Saint Germaint, de oly részletesen tudott beszélni XIV. Lajos, sőt I. Ferencz udvaráról, hogy a király bizonyos elfogultsággal nézett a grófra; s teljesen megnyerte bizalmát, midőn több

hibás gyémántból a foltokat eltávolitotta, melyeknek értéke ezáltal tetemesen megnövekedett.

A gróf nemcsak szép termetü s rokonszenves arczu férfi volt, de nagy műveltséggel is birt; több nyelvet beszélt egészen hibátlanul s a mystikus föllépés reá forditotta a figyelmet, a nélkül, hogy valami más gyanu fért volna hozzá.

Szász Móricz háreme és halála.

De az udvar figyelme hamar másra fordult; a szász gróf, a kitünő hadvezér megbetegedett Chambord kastélyban; felgyógyulásában nem biztak.

Brissac jól jellemezte, hogy a »szásznak« két lelke van. A csatatéren hős; odahaza pulya férfi, kinek két szenvedélye van; a bor és az asszonyok, melyek aztán idegzetét teljesen szétrombolták.

Valóságos háremet tartott maga körül; kedvesei számára házakat rendezett be, hol valóságos orgiákat ült. Legnagyobb gyönyörüségére szolgált a hölgyeket lerészegiteni s ilyen társaságban dorbézolt reggelig a legvadabb tréfák és pikanteriák között.

Pompadour asszony kedvelte a grófot s ezen szenvedélyéből házasság által akarta kigyógyitani; de sikertelenül.

— Semmi esetre, asszonyom, mentegetődzött többszöri kisérlet után a gróf; a milyen igaz, hogy forog a föld, ugy én sem fogok megnősülni; mert nincsen olyan asszony, a kinek férje- és ember, a kinek apja óhajtanék lenni.

S szavánál is maradt; igy halt meg.

V. RÉSZ.

UDVARI CSELSZÖVÉNYEK.

Házassági tervek.

Pompadour asszony leánykája a kis Alexandrine, a serdülő korba jutott. Gondolhatni, milyen gondos nevelésben részesült, mert Antoinette mindig talált alkalmat ellenőrizni a kedves leányka oktatását, kit anyai szivvel szeretett.

Örökölte anyjának szépségét s szellemét, a hatalmas protekczió is nem egy nemest csalt a házasság gondolatára, Antoinette azonban már kiszemelte B. grófot, XV. Lajos természetes fiát Vintimille asszonytól, ki arczban és termetben kiválókép hasonlitott a királyra.

A nagy parkban sétált a két gyermekkel, tudva, hogy e helyet a király is gyakran fölkeresi.

Lajos e szokott időben lejött s szivélyesen üdvözölte a hölgyeket; aztán kiváncsian a fiu

felé fordult s neve után tudakozódott, mire gyorsan elfordult tőle. Pompadour asszony nem látszott észrevenni, hanem odavezetve leánykáját, kérdé:

— Nemde, felség, szép pár fog lenni?

A király a leányára tekintett.

— A gondoskodás korai még, asszonyom, nagyon fiatalok.

— Istenem, mondá keserüen a marquise, legszebb gondolatomat rontja meg felséged; mire könyek szöktek szemébe a király hideg modora fölött.

Hazatértekor panaszkodott du'Hausset asszonynak:

Ilyen a király; ha ő XIV. Lajos lenne, a kedves gyermeket herczeggé tette volna. De mit nekem herczeg vagy gróf; ő a király fia. Unokáim a fejedelemre hasonlitottak volna és én királyi gyermekeknek anyja lennék.

E szép tervről le kellett mondania, mivel nem rokonszenvezett vele a király. De csakhamar talált más alkalmas vőt, a Richelieu herczeg fiát; Fronsac derék fiatal ember volt, s származásánál fogva rokonságban a lotharingiai házzal. A herczeg, ki naponta tisztelgett a marquise-nél, hidegen fogadta a tervezetet, de ép oly okos politikus volt, mint Pompadour asszony, s nem mert határozott visszautasitással felelni.

— Örömmel egyezem bele asszonyom, de fiam a lotharingi uralkodóházzal rokon; nem intézkedhetem addig, mig a dolgot itt ügyesen keresztül nem vittem.

Ezzel a felelettel sikerült a marquise-t kedvező hangulatra hozni, s a dolgot elodázni jó darab időre.

A király rendkivüli kedvelője volt az apró történetkéknek és pikáns anekdotáknak. A mar-

quise kedvében óhajtott járni s szolgálatot szervezett minden rangu emberekből, kiknek feladata lett az ilyes történeteket összeszedni, s ez a hadsereg kitünően volt begyakorolva.

Különböző okokból behatoltak a nagy házak s zárdák belsejébe: az eredményről aztán pontos jelentést tettek. A főpostamester különösen megbizatott a levelek fölbontásával.

Vasárnap reggel tárczájában hozta el személyesen a királyhoz a pikáns tartalmu leveleket, melyek a királyt kiváltkép szórakoztatták, s büszkén verte mellét: — »ma a királynál dolgoztam«. Ilyen módon tudomással birt a legelőkelőbb házak titkairól s rejtelmeiről, ép ugy a klastromok és apáczazárdák üzelmeiről is.

Alexandrine halála.

Ez uj szórakozás közepett Pompadour asszonyt nagy szomoruság érte. Leánykája a bájos Alexandrine tüdőgyuladásba esett, s rövid időn meghalt. A marquise egyetlen leánykája szomoru sorsa fölött vigasztalhatatlan volt. Csak Richelieu örült a dolgok fordultának, mert bizalmasai előtt többször hangsulyozta, hogy soha sem egyezett volna bele fiának a husszállító unokájával való házasságába.

Este a király kis szalonjában kártyáztak szük családi körben. Játékközben Lajos lelökött egy aranyat az előtte lévő csomóból s gyorsan lehajolva fölvette.

Conti herczeg, a ki látta, szántszándékkal több darabot ejtett le egymásután a földre, a nélkül, hogy figyelembe vette volna.

— Cousin — fordult hozzá XV. Lajos — miért nem szedi föl a pénzét?

— Csekélység felség, hadd maradjon a tisztogatóknak is valami.

— Nem teszi helyesen uram — jegyzé meg a király szigoruan — személyzetemet én fizetem, s én nem fogok hasonlóképen tenni az ön hitelezőivel.

Mire Lajos fölkelt az asztaltól s kifelé indult. Pompadour asszony nem hagyta szó nélkül a herczeg czélzatos gunyját s hangosan, hogy mindenki meghallhatta szólott:

— Conti ur ennek daczára is jól tudhatja, hogy a király nem fösvény. Ha jól emlékszem épen 14 napja, hogy ő fensége adósságát, mely közel egy milliót tett ki, kiegyenlitette a király.

A társaság nyomott hangulatban oszolt széjjel.

Éjjeli riadalom.

Éjjel a komorna, du'Hausset asszony, heves csengetésre riadt föl; rosszat sejtve, öltözetlenül, a hogy feküdt, berohant a marquise hálószobájába, kit szintén pongyolában talált a szoba közepén s reszketve fogta a gyertyatartót.

— Gyorsan, gyorsan, kedvesem — kiáltá rémülten — a király meghal! XV. Lajos a gazdag selyemfüggönyök mögött feküdt, merev tekintettel s lecsüngő kezekkel. Hausset asszony fölkapott egy üveg vizet s végigöntötte a királyt, mire az kissé magához tért.

— Ne csináljon feltünést, szólt gyöngén, hivassa Quesnay orvost, s mondja neki, hogy a marquise lett rosszul.

A komorna elsietett, utközben pár öltöny darabot kapva magára. — Quesnay doktor nem kevésbbé megijedt a hirre; egy adag orvosság azonban teljesen magához térité a királyt, s a szobaleánynál teát rendeltek a marquise számára.

XV. Lajos a hölgyek segélyével vizes ruháit lehuzta s az ágyteritőbe burkolódott, két csésze

forró tea talpra állitotta s az orvos karján hálószobájába távozott; előbb azonban melegen megköszönte a hölgyeknek gondosságukat.

— Milyen botrány, milyen zavar, szólt a boudoirba ismét visszatérő orvoshoz, ha a király itt meghal. Reszketek még a gondolatra is, mert a rossz nyelvek azt rebesgették volna, hogy a király a hozzá méltó helyen halt meg, kicsapongásai következtében.

— A krizis elmult, asszonyom, válaszolt az orvos, a király erős természete legyőzi a gyöngeséget is, a mit még bir, de ha hatvan éves lenne, nem felelnék életéért.

Reggel maga a király nyugtatta meg kedvesét sajátkezü soraival:

»Kedves barátném, tudom milyen aggodalmat szereztem, de legyen nyugodt, teljesen jól érzem magam. Az orvos is meg fogja erősiteni.«

A jutalom sem sokáig késett: az orvos 6 ezer frank évi járadékot kapott, du'Hausset asszony 25 ezret, s a marquise vagy félmilliót értékpapirokban — az állampénztárból.

Egy másik szomoruság is érte Pompadour asszonyt, — ha ugyan nem örült neki jobban: — Poisson ur vidéki birtokán meghalt.

Igy tehát a kellemetlen »após« gondjaitól is megmenekült, a kinek az árnyéka mindig kisértett, s követeléseivel sok gondot okozott a királyi kedvesnek.

Vetélytársnők.

A király teljesen fölépült, sőt szórakozott is. R. asszony csinos arczocskája már feltünt a királynak, s talált alkalmat ezt neki — megmondani.

Férje, egy előkelő miniszteri hivatalnok, szerette nejét, s véletlenül jött rá, a mint egy

tárczát csókolgatott. Lopva megszerezte, s ki irja le bámulását, midőn abban a fejedelem arczképét s egy szerelmes levelét találta, meg nejétől egy elküldésre szánt papirlapot, a melyben kéri, fogadja el őt.

Szegény ember sietett közölni Pompadour asszonynyal az esetet:

— Ah asszonyom, igazán boldoggá és szolgájává tesz, ha ezt sikerül önnek megakadályozni, mert nőm nagyon eszes és ravasz, kiben önnek is veszedelmes vetélytársnője akadna.

A marquise nem sokáig habozott. Magához kérette a rendőrkapitányt, Berrier urat, kivel a dolgot megbeszélték.

Estére már kihallgatáson jelentkezett a királynál, hol bizalmasan közölte — előmutatván a leveleket, hogy egy hölgy őt Párisban miként kompromittálta. Lajos maga szerette a pletykát, de szörnyen félt tőle. Sietve kapott a levelek után, s miután beléjök pillantott, rákvörös lett, mert megismerte levelének másolatát.

— Nem is tudtam, szólt széttépve az iratot, hogy rendőrségem ilyen jól van szervezve.

— Azt hiszem, tette hozzá Berrier meghajolva, felségednek tudtára kell még adnom, hogy ez a hölgy nagyon cselszövő.

— Önnek igaza van — válaszolt még mindig bosszusan. — A marquise igy szerencsésen elháritotta a fenyegető veszélyt. Apró szerelmi kalandokkal nem sokat törődött, mert ezek következményekkel nem jártak rá nézve; de minden szép asszonyra, ki az udvarhoz került s a királylyal érintkezhetett — Argus szemekkel vigyázott, s nem ok nélkül: a Lajos kicsapongó természete még e felügyelet daczára is mindig lelt alkalmat kijátszani a kedves éberségét; s ha kegyenczekkel nem veszi magát körül, hamar meg kellett volna hajolnia a

király más szenvedélye előtt, s odahagynia a hatalom s dicsőség édes párnáit.

Egy másik kalandja a királynak, mely azelőtt hónapokkal kezdődött nem szerzett aggodalmakat a marquise-nek, mert a kedves — nagyon fiatal volt; sőt inkább a király aggódott, s zavarából kedvese segitette ki.

Komornájában du'Hausset asszonyban teljesen megbizhatott, azért becsöngette.

— Holnap st. Cloudba utazol, a hova majd én is követlek. Ott egy fiatal lányt fogsz találni, a ki lebetegedését várja.

Du'Hausset asszony elbámult; a király hallgatagon sétált föl s alá.

— A ház urnőjét adod — folytatta rendelkezéseit a marquise — és szükséges, hogy minden titokban történjék, mert a király igy akarja. A keresztelést is te fogod végeztetni, s az atya s anya nevét majd közlöm.

A király elmosolyodott, s mondá:

— Az apa nagyon előkelő ember!

— Igen, mindenki szereti — tette hozzá hizelkedve a marquise — mindenki a ki csak ismeri őt.

Erre egy szekrényből egy ékszerdobozt vett elő, belőle egy gyémánt-tűt, s átadta a királynak:

— Ezt nem találom elég szépnek az ő számára.

— Inkább nagyon szép — viszonzá a király — a marquiset gyöngéden átölelve, s még hozzátette:

— Milyen jó ön!

A marquise szemeibe könyek szöktek s kezét a király szivére téve, mondá:

— Én csak ezt akarom.

Kis ideig átkarolva tarták egymást. Azután a király ujra du'Hausset asszonyhoz fordult:

— Nemde ön jól gondját viseli a beteg gyermeknek. Jó leányka, de kevés szellemmel bir.

A király eltávozott s a marquise még megjegyzé du'Hausset asszonynak:

— A leányka nem részesült nevelésben, s nem félek, hogy őt tőlem elhódithatja, kevésbbé lennék nyugodt, ha ezt a hóditást udvari hölgy tette volna.

Két hétre rá a dolog elsimult, a leánykát vidékre küldték, hol nemsokára férjhez ment egy nemeshez, 200 ezer frank hozománynyal. Du'Hausset asszony pedig szolgálatkészségeért egy aranydobozt kapott 1000 frank tartalommal.

Richelieu kegyvesztése.

A marquise nemcsak az ilyes szerelmi cselszövények szálait tépte szét sikerrel, de ellenségei befolyását is egymásután törte meg.

Apró ravaszkodással kedvezőtlen szinben tudta Richelieu herczeget is feltüntetni, s a király engedékenysége által egyik legnagyobb diadalát aratta a Richelieu herczeg eltávolitása által.

Egészen váratlanul jött, hogy a herczeg maga sem sejtett semmit s közötte s a marquise közt látszólag fegyverszünet volt.

Mint meglepődött, midőn reggel a marquise öltözködésekor, a király jelenlétében igy szólott hozzá:

— Nem jó hireket kaptam Languedocból, herczeg, ugy látszik az ön jelenléte elkerülhetetlenül szükséges kerületében. Tanácslom azért utazzék el mihamarabb Montpelliérbe, mert a király nem óhajtja, hogy a kerületi kormányzók a fővárosban tartózkodjanak.

Richelieu szó nélkül hallgatta a kegyvesztés e jeleit; tudta, hogy a király előtte való este a marquise boudoirjában vacsorázott . . .

Másnap utra kelt Bordeaux felé. A siker elbizakodottá tette Pompadour asszonyt. d'Argenson miniszter volt még számbavehető ellenfele. A boudoir intrika most őt hálózta körül, de

ez egyszer Lajos makacsnak és siketnek tette magát minden czélzás iránt. d'Argenson kitünő miniszternek vált be, s mellé jellemes ember volt, a kit nehezen lehetett valakivel pótolni. A sok zaklatásra a király felingerült s Soubise asszony által rideg üzenetet küldött kedvesének.

— Mondja meg a marquise-nek — ugy hangzott a felelet — hogy d'Argenson kivánalmaimnak teljesen megfelel, működése osztja tetszésemet és nincs semmi kedvem elbocsájtani. Ő nem tolakodik be a marquise birodalmába, mert sem művészeti, sem szépészeti dolgokkal nem foglalkozik, annál kevésbbé a szinházzal. Pompadour asszony csak folytassa tovább is ezen dolgok vezetését, de a hadsereg vezényletét bizza a hadügyminiszterre.

Örömet okoz nekem, ha jövőre ezt a pontot többé nem érinti.

E tagadásra Pompadour asszony nem válaszolt, de alattomban sohasem mulasztá el az alkalmat ártani a hadügyminiszternek, aki őt semmibe se vette, tanácsait nem kérte ki s nem tisztelgett a többi udvaronczok módjára előszobájában. Mégis sikerült több pártfogolt kinevezését keresztülvinnie. Rouillé-t külügyminiszterré tette. Ezen maga a kinevezett is bámult, nemcsak egész Francziaország, mert semmi politikai s diplomácziai előnyökkel és ügyességgel nem birt. Az öreg Belle-Isle Marsall egy szükkörben csak ennek a meglepetésnek adott kifejezést, midőn mondá:

— Rouillé-nek mindegy akár Francziaország királyává választják, akár kereskedelmi utazóvá lesz: ő nem változik meg sohasem.

A hadsereg apósa.

Augusztus 23-án a trónörökösnének fia született, a későbbi duc de Berry. A gyógyuló ágyánál naponta megjelent a király s az intimebb urak, szórakoztatni apró történetekkel, a miket szeretett hallgatni. Első nejét a Dauphin még 1746-ban veszitette el, de egy év mulva megvigasztalódott s Richelieu herczeg közvetitése utján Mária Josepha herczegnőt, III. Ágost leányát vette nőül.

A király egy ablakfülkébe huzódott s ott mosolyogva olvasott egy levelet. Kiváncsian fordultak oda az urak, hogy mi kelti olyan jó kedvre a királyt? Még a Dauphin megkérdezte okát vidámságának. XV. Lajos kérette egy kissé magát, hanem aztán elmesélte:

— Ez egy közönséges levél, melyet P. hadnagy irt L. tisztnek, az L.-beli kommandansnak. A kommandansnak van egy szép leánya, a ki kereszténysi szeretetből semmit sem tagad meg

senkitől, a miről a garnison tisztjei nótát is énekelnek.

De P. ur ugylátszik a hütlenségen rajta kapta a kedvest, vagy kikosarazták, elég az hozzá, egy szép napon levelet küldött a kommandansnak. A tartalma közönséges; de hallgassák uraim és hölgyeim a czimezést:

»L. lovag urnak, l-i kommandansnak,
a garnison egyetemes apósának.«

Képzelhető, hogyan kaczagtak e furcsa elégtételvételre a beteg ágyánál.

A marquise nek uj aggodalmai támadtak egy vetélytársnő miatt. Este hevesen kikelt arczczal tért lakosztályába. Midőn a szobaleányok toilettejével elkészültek, magához inté du'Hausset asszonyt s aggódva szólott hozzá:

— Ilyen szemtelenséget, a mit K. asszony ma elkövetett, álmodni sem mertem volna. Kártyáztunk a királynál s ő háromszor bankot ütött s a mellett irántam legbántóbb módon viselte magát; »királyom van« kiáltá győzedelmes hangon s gunyos főhajtással üdvözölt.

— De a király nyájas volt-e hozzá? — kérdé du'Hausset asszony.

— Kedvesem, te még a királyt nem ismered; ha ez az én lakosztályomban történik, akkor iránta mutatta volna magát hidegnek, velem szemben pedig a legbarátságosabbnak.

De K. asszony czélját mégsem érte el, mert nagyon kapzsinak mutatkozott, ugy, hogy a király megijedt urhatnámságától, s mellé még mindig pénzért zaklatta. XV. Lajos pedig szivesebben irt alá milliókat, semhogy kézi pénztárából 100 aranyat adjon ki. A dolog igy magától jóra fordult.

A marquise eme gyakori támadások által, a mik az uralkodó szive ellen irányoztattak, szükségét érezte egy megbizható, szellemes ember-

nek, ki segélyére lehetne. Alkalmasabbat nem talált volna Bernis abbénál, a ki még mindig változatlan kegyben részesült. A szép s művelt abbé finom lyrai verseiért 1200 livres évi járadékot kapott s szabad lakást a Tuilleriákban.

Majd a marquise kegye velenczei követté tette, a hol a galantéria és államművészet fortélyait teljesen kitanulhatta. Tevékeny részt vett ujra a szinielőadásokon is a kis szalónban s maga a király vezette a szerepelni kivánók lisztáját.

A vágy és hiuság ez előkelő társaság előtt játszani sok ingerrel birt, különösen a fiatalságra s hogy milyen furfangos módon iparkodtak bejutni, B. marquis esete bizonyitja. Du'Hausset asszony már régen keresett rokonának egy hadnagyi állást. De hiába. A hadügyminiszter d'Argenson távol állott tőle, hogy Pompadour asszony belső komornájának valami szolgálatot tegyen. A kinevezés csak nem jött: du Hausset asszony személyesen kereste föl a minisztert, de az oly hidegen fogadta, hogy erre minden reményről letett. A fogadásnál volt jelen V. marquis is s utána sietett.

— Asszonyom — szólitá meg, izgatottan üdvözölve: — Ön egy hadnagyi állást óhajt. Egy van üresedésben, de azt nekem igérték, erre a miniszter becsületszavát birom. De nyiltan beszélek, ha ön nekem hajlandó egy kis viszontszivességet tenni, akkor a kivánt helyet átengedem az ön számára.

— Ha tehetek valamit, marquis ur . . .

— Csak egy szót kell szólania Pompadour asszonynak s nem kétlem, hogy óhajom teljesedik.

— És mi a kivánsága uram?

— Rendőraltiszt szeretnék lenni.

— Ön?

— Igen, de ne gondolja, nem oly könnyü bejutni, mert két gróf és egy herczeg vetekednek ez állásért!

— Uram, ön tréfál, mert igazán nem értem.

— Korántsem, a mint mindjárt tudni fogja. Legközelebb — ugy értesültem — Moliére Tartüffe-jét fogják játszani a király szalónjában, az itt előforduló rendőrbiztos szerepét óhajtanám megnyerni. Ha ön megszerzi ezt nekem, rokona az én pártfogásom által azonnal kineveztetik hadnagygyá.

Du'Hausset asszony a föltételt elmondotta Pompadour marquise-nek, ki magára vállalta a dolgot. B. marquis jó üzletet csinált. A mint szerepében — mint rendőrtiszt — e szavakhoz ért:

»Térjen magához barátom ijedtségéből; olyan uralkodó alatt élünk, a ki minden csalárdságot megvet!«

Olyan tüzzel szavalta, hogy rendkivüli tetszést aratott s a király is nagyon meg volt elégedve.

Legközelebbi napon herczegi czimet kapott s már igy köszönte meg Pompadour asszonynak szives jó indulatát. A marquise-nak oka volt örülni az uj kegyencz megnyerésén, mert egy vállalkozó lovagias embert keresett egy nagyon diszkrét dologhoz, B. herczeg pedig első föllépte után itélve, erre a szerepre is alkalmasnak látszott.

Angelica, a zárdaszűz.

Tudniillik a király szeme a versaillesi korridorban egy veszedelmesen csinos alakon akadt meg.

B. Angelica előkelő család gyermeke volt s mint teljesen árvát az alapitványi hölgyek

rendházában nevelték. Már jelleménél és testalkatánál fogva érzéki természettel felruházva, nagyon egyhangunak találta a zárdai csöndet. Egyedüli látogatók a máltai lovagok voltak, a kiknek jámbor oktatásai untatták már szive mélyében. Már öt évet töltött bennt, a midőn gyámja ***gróf utazni vitte, hogy a mennyire vallásos kötelmei engedik, szórakozzék. Igy lett egy napon Versaillesben a királynak bemutatva.

A mint ő felsége végig sétált lassan a kastély keresztfolyosóján: szemébe tünt rögtön Angelica s hosszasan nézte.

— Oh, fordult a kisérő udvaronczokhoz, ez az alak pompásan beválnék gárdistának. Nem csodálom, mert ugy hallom, hogy a nagy Racine családjából való, egyszer már másutt is szeretnék a költő remekeiben gyönyörködni, nemcsak a szinpadon.

A király szerelmes lisztájában szerzetesnő még nem fordult elő. Különben Angelica nagyon szép volt. Kis termetü, de telt, pompás kebellel, fejét pedig mintául lehetett volna használni mély tüzü szemeivel és sötétfekete hajával. A szerzetesi fehér ruha a széles kék szalaggal már amugy is előnyösen emelték ki bájait.

De gondoljuk meg, hogy a marquise már akkor 36 éves volt s ifjuságának üdeségét elveszitette . . . Angelica sorsa eldőlt.

Bernis rögtön tudtára vitte urnőjének a király szeszélyét, a ki rá nézve nemcsak lányos bájaival, de okosságával is veszthozó lehet. Nem lehetett sokáig haboznia.

Rögtön hivatta B. herczeget. Beszélgetésük titok maradt, de ugy látszik eredményes, mert a marquise jó kedve visszatért s fölhagyott a sirással s este már elfogulatlanul csevegett a királylyal is.

Ugyanekkor udvari fogat ment a szép Angelináért, a kit Binet komornyik aztán Trianonba vezetett; holott az uralkodónak csak pár nap mulva jelentették, hogy a szép grófnő már unatkozik . . .

B. Angelica nem sokáig örülhetett a fejedelem kegyének; mindössze párszor látogatott a kis kabinetbe. Pompadour asszonyt csele, vagy jó sorsa mentette meg a bukástól. Csak sejteni lehet, hogy az első. A király visszatért Versaillesbe s egy alkalomkor Machault-nak igy nyilatkozott:

— Valószinüleg ajánlani fogom Őszentségének, a pápának, hogy zárassa be ezeket az alapitványi házakat. Minden szamár mehet oda, akár csak egy malomba s ez természetesen sok visszaélést szül.

Bár a szép Angelica rövid ideig élvezte a királyi kitüntetést, de még is nagy tekintélyt szerzett neki s az arany ifjuság vetekedve tolongott körülötte, ugy az udvarnál, mint a zárda kapuja előtt, a hova visszavonult.

Nem lehet csodálni, hogy az élveteg leány még kevésbbé érezte jól magát a homályos zárdában, miután az udvar csillogásába belekóstolt: mind ritkábban tartózkodott a rendházban, de annál több udvarlót fogadott. A főnöknő dorgatóriuma keveset használt, a pajkos leányt elkapatta a trianoni mulatás s nem birtak vele. Közbevetésért a sensi érsekhez fordultak, ki a versaillesi udvarban is nagy tiszteletben részesült. Ez már komolyabb fordulat volt.

Érsek és apácza.

Angelica eléggé otthonosan mozgott a nagy világ zajában és értesült a kisebb intime dol-

gokról, miért is habozás nélkül a szép Clairon kisasszonyhoz látogatott — kiről általában tudták, hogy az érsek tartja ki.

A kis színésznő ismerte az alapitványi hölgyet s nem kevéssé csodálkozott az előkelő látogatáson.

— Kedves kisasszony, önt meglepi e korai látogatás; de mint barátnémhoz jöttem önhöz s igazán nem tudom, mi módon . . .

— Grófnő megtisztel engem, szegény színésznőt barátságával, az ön családja az enyémnek sok jót tett, nem leszek hálátlan, ha bármit óhajt is ön.

— Igy hát a régi ismeretség révén — folytatta bátrabban Angelica — bizalmas szeretek lenni önhöz. Talán hallott mostani helyzetemről valamit. Eddig nem sokat törődtem a dolgokkal, de most az érsek készül beavatkozni, hogy végkép eldugjanak valami ócska zárdába: a mihez igazán mondom, semmi kedvem sincsen. A Monseigneurt nagyon respektálják az udvarnál, s nekem semmi befolyásom nincs: jövőm hát kétségtelen. Azért akartam kérni önt kedvesem, ha ő főmagasságának ezt a levelet kézbesitené, ugy, mikor jó hangulatban van . . .

— Lássa — folytatá előhuzva a levélkét — nem titok, a levél nyitott.

— Óh, ezer örömmel — válaszolt mosolyogva Clairon kisasszony, mire a két fiatal hölgy kezet fogott s mint két pajkos gyermek egymás kar-

jába fogódzkodva a kis szalónba huzódott csevegni. Mennyi beszélni valója van két fiatal teremtésnek; észre sem vették, hogyan halad az idő: midőn kopogást hallottak. Nyomban rá kinyilt az ajtó, s egy gavallér lépett be rettenetesen szük nadrágban és bő kabátban. A karddal és kalappal nem tudott mit csinálni: látszott, milyen alkalmatlanok neki. Angelica rögtön fölismerte az érseket.

— Hogy kerül ön ide B. kisasszony? — kérdé homlokáig elpirulva ő főmagassága.

— Én is épen ezt akartam kérdezni, Monseigneur! — veti ellene Angelica, a ki nagyon mulatott az érsek zavarodottságán.

— Én, én, sétálni készültem menni . . . a boulogni erdőben . . . erre jártam . . . gondoltam, nehogy megismerjenek — hebegte még mindig zavarodottan az érsek, nem tudva mit kezdjen kardjával.

— Értem, Monseigneur — nevetett közbe Angelica — Clairon kisasszony nemem jogainak hódol.

— Ne bókoljanak — szólott most közbe Clairon — B. kisasszony tudja, hogy ön jóindulattal van irántam, azért kért meg, hogy önnek átadjam ezt a levelet. Nyugodjék meg Monseigneur, mindennek daczára ő szentsége nem fogja megtudni, hogy ön egy színésznő meg egy alapitványi hölgy társaságában reggelizett. Már vártam önre, jöjjenek s reggelizzünk együtt.

A két pajkos lány jó kedve aztán eloszlatta az érsek zavarát s iparkodott minél előbb megszabadulni a kardjától meg a kalaptól.

A reggeli kitünő volt; nemkülönben a bordeauxi bor is. Ő főmagassága már egészen fesztelenül viselkedett, s a végén, ha valaki bepillantott volna, azt hiszi, ő is egy színész a »Marais«-tól.

— No most — szólott vidáman — hol az a levél, hadd lássuk.

— Ime, itt van — mond Clairon, átnyujtva az iratot s maga is odahajolt rózsás arczával az érsek vállára: — nincs megtiltva nekem sem.

— Teljesen igaza van — kezdé rövid szünet után, mialatt a sorokat átfutotta — hogy egy fiatal hölgy több élvezetet talál a világi életben, mint a zárdában: de a főnöknő lármát üt, botrányt csinál s feltünést kelt a dolog.

— Ah, Monseigneur, a főnöknő nem fiatal!

— Igaz, de hogy is fejezzem ki magam... ön megfeledkezett, hogy bizonyos fogadalom köti...

— Nem jobban, uram, mint ön...

— Ön nagyon intime társaságokban forog — beszélt tovább az érsek zavartalanul; — estélyeken, sőt a szinházban is egy rácsos páholyban látták, mélyen kivágott ruhában...

— Emlékezem, Monseigneur, épen az ön páholya mellett ültem, de nekem nincs olyan jó szemem, hogy a részleteket ugy kivettem volna; mind a mellett mondhatom, hogy az a hölgy csinos volt.

— Mit hallok, Monseigneur — szólott közbe Clairon nevetve — de megbocsájtok — folytatta champagnert töltve az érseknek, mialatt a grófnő fülébe sugott:

— Nem haragszom érte, a helyzet kölcsönös...

— Az én hibám nem mentsége az önéinek, nekem kötelességem a jó erkölcsről oktatást adni.

— Igen, el is fogadnám, ha főmagasságodnak szavai tetteivel megegyeznének.

— Hát mentesse föl magát, grófné fogadalma alól.

— Ezt ön is megtehetné, Monseigneur.

— Ugyan ne czivakodjanak; van jó módjuk otthagyni pompás állásaikat, — veté közbe Clairon; — ő főmagassága állására és szép

jövedelmére büszke; B. kisasszony pedig gavallérjaira.

Amilyen észszerü, hogy az érsek ur megtartja állását, mely neki 200 ezer frank jövedelmet hajt, s ifiur módra öltözik, noha a nadrág nagyon rosszul áll rajta: a grófnőnek is megengedhető, hogy kedve szerint szórakozzék. Ő főmagasságának tehát kötelessége, hogy a főnöknőnek, a ki felügyelete alá tartozik, hallgatást parancsoljon, s a kisasszony életmódjára nézve pedig tegyen ugy, mint ő, hunyja be az egyik szemét.

A dolog jól végződött; mind a ketten hallgatást fogadtak s Angelica sokáig Párisban maradt háboritlanul . . .

— A marquise pedig később értesült a Berrier szimatolása után a dolgokról, s mosolygott az Angelica éleselmüségén, melyet nem rajta próbált ki. — B. herceget pedig ráadásul Marsallnak nevezték ki, jóllehet sem kora, sem élettapasztalatai erre nem szolgáltak rá.

VI. RÉSZ.

A MÁRKINÉ, MINT POLITIKUS.

Frigyes király gunyja.

XV. Lajos két első kegyencznője, Vintimille és Châteauroux asszonyok keveset folytak be a politikába: az első csak az érzéki gyönyöröknek élt, Châteauroux herczegnő pedig rövid időn meghalt s terveit nem valósithatta meg. Ismerték Lajos gyönge jellemét a külföldi hatalmasságok is, szintugy azt a nagy befolyást, a mit a szépnem bir rá gyakorolni. Azért mindig hizelegtek a kegyencznőknek. A porosz követnek utasitásában állott Châteauroux asszonyhoz előzékenynek lenni; maga Frigyes is többször hizelgően irt neki, a mi a hiu asszonynak jól esett s a porosz politikát párfolta.

Rábirta a királyt, hogy személyesen álljon serege élére, s nagy befolyást kezdett a hadseregre gyakorolni, midőn nemsokára elhunyt.

Pompadour asszony előde iránti gyülöletből nem folytatta ezt az észszerü utat, hanem inkább Ausztria felé vonzódott. A miniszterek legnagyobb része teremtménye volt s nem csoda, ha terveit pártolták, noha a parlament-, s d'Argenson miniszterben hatalmas ellenfelet birt. A királyt mégis képes lett megnyerni. Az osztrákok ezt tüstént kihasználták s oly figyelmet tanusitottak a királyi kedves iránt, mintha az valóban királynő lenne. Különösen Kaunitz herczeget kegyelte, a ki sietett is tudtára hozni, hogy d'Argenson és Maurépas miniszterek legnagyobb ellenesei.

— Valószinüleg azért, tette hozzá, mert ennek a marquise a pártfogója.

Frigyesnek e kaczérkodások szintén füleibe jutottak s XV. Lajos követéhez, a ki szövetségi tárgyalásokról beszélt a királylyal, egész gorombán igy szólt:

— Uram, önök nemsokára harisnyát fognak kötni s II. Cotillon nem akar semmi szövetséget Porosz- és Francziaország között. Azt kell hinnem, hogy XV. Lajos még soha sem látta Európa térképét.

II. Cotillon-nak nevezte el Pompadour asszony Frigyes királyt.

A marquise e megjegyzésekre még inkább sürgette a háborut. Hanem ahhoz pénz és ember kellett volna: a mit a parlament nem akart megszavazni.

A király egyik-másik felfogás között ingadozott, ha a miniszteri tanácsban vagy kedvesének boudoirjában tartózkodott.

D'Argenson észszerü politikából már épen utra küldte Chavignyt, hogy a porosz király-

lyal szövetséget kössön: de a marquise keze gyorsabb volt s kegyeltje de Bernis abbé közvetitésével, Stainwille bécsi követ utján a béke és szövetség május havában megköttetett.

A ravasz pap szentlélek rendet s miniszteri rangot kapott.

A rendbe való felavatása nagy pompával történt Versaillesben a kis kápolnában. Pompadour asszony diadalérzettel ült a királyi galleriában; de ellenesei gondoskodtak boszantásáról is. A mint a szertartásban a »Veni Creator«-t kellett volna a kóruson énekelni, az oltár körül álló lovagok karban rákezdtek egy paródiára, mely szóról-szóra igy hangzik:

„Oh, szent lélek! Te isteni lény!
Emeld hatalmára az uj minisztert,
És Frankhon dicsére
Világitsd meg eszét!
Tizenkét tudatlanon
Tetted hajdan meg ezt a csodát.
Újitsd föl most kegyelmedet
Szegény Bernis abbéra!
Övezd körül lángnyelvekkel,
Töltsd be őt szereteteddel:
Hogy a dámákat ne csókolgassa,
S kiváltképen ne Pompadourt".

Mondják, az orleansi herczegnő keze rontotta meg az ünnepély hangulatát; sőt azt is hangoztatták, hogy Pompadour asszony az abbét jutalmul még anyai csókban is részesitette . . .

Apró boszantás volt ez, de a dolgokra hatással sem birt.

Váratlanul uj pártfogója is akadt a marquise politikájának, ki nem megvetendő volt, t. i. Voltaire. Amaz eltávozása után az udvartól — minden áron ismét kegybe akart jutni a kedves-

nél s jóllehet, a közhangulat is ellene volt, még is előnyösnek s czélszerünek tüntette föl a dolgokat.

Azért igy ir Richelieu-höz:

Biztositom önt, hogy az az ember (Frigyes) soha sem szerette Francziaországot s megmondhatná Pompadour asszonynak, hogy neki egyáltalán nincs valami különös oka őt dicsérni...«

S hogyan hizeleg, midőn azt irja:

»Imádkozzék Mária Teréziánkért! Nem örülne ön, ha észak Salamonát, nagy királyunkat (Frigyest) két asszony, két császárné elpáholná?«

A királynak ezen nyilatkozatokat hirül vitték s mivel Voltaire a »világ szájának« tartatott: véleménye a közhangulat erejével birt s a fejedelem végkép beadta derekát.

Bernis abbé.

Uj évre (1757) kedvező értesités jött a gyarmatokból. A Bernis abbé ügyessége Pompadour kezeibe játszotta ezeket, ki sietett mint ujévi üdvözletet a király füleibe sugni. Ugyanis az angolokat Canadában szétverték s Indiában is Bussy csapatai ugy Calcuttából, mint más kisebb erődökből kizavarták.

Ez óriási haszon volt a franczia kereskedelemre, a mely ezzel monopóliumot nyert.

A király nagy megelégedéssel fogadta e hireket s a köszöneten kivül a marquise egy gyönyörü szép ékszert kapott a jó ujságért, »hogy ő felsége érdekeit ugy szivén hordja.« S a szegény királyné ura parancsára udvari hölgyévé nevezte ki.

Alig egy órára reá Rouille miniszter rohant a királyhoz egész kipirulva s lihegve:

— Sire, kiáltott már a küszöbről: kitünő hireket hoztam Indiából és Amerikából.

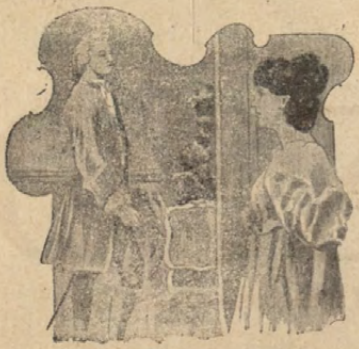
— Igen, elfoglaltuk Calcuttát és Canadában szétvertük az angolokat!

— Hogyan, Felséged talán már értesült? kérdé növekedő zavarral Rouillé.

— A marquise hozta tudtomra reggel, uram.

— Hihetetlen! Az értesitéseket én is csak tegnap este kaptam s azóta iróasztalom fiókjában feküdtek.

— Talán járt önnél valaki?

— Lehetetlen, Felség! Annak tündérnek kellett volna lennie.

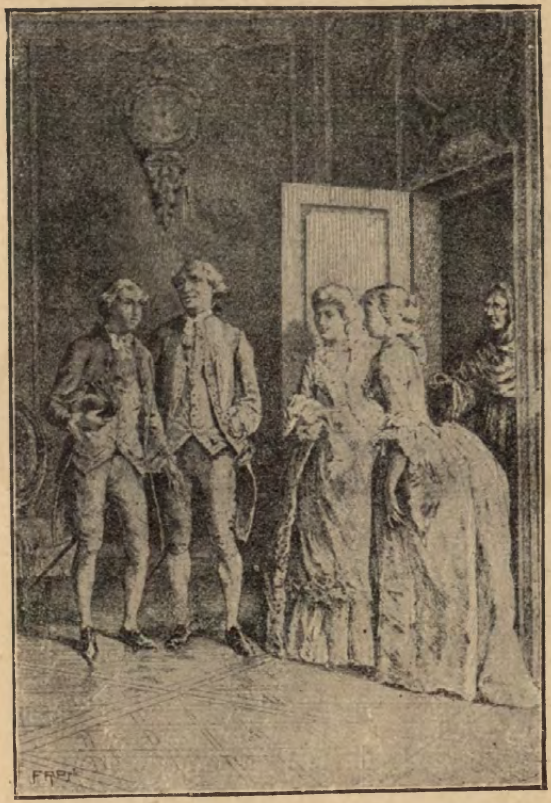
— Hátha az is volt. A mostani időkben az asszonyok a tündérek, Pompadour aszszony talán az ön hirnöke s ön tudja, hogy a szerelem szárnyakkal bir.

— Kétségkivül Felség, szólt erőltetett nevetéssel a miniszter és mi csak csontból és husból való halandók vagyunk. Akkor elmondom a részleteket... De tényleg nem értem...

— Ne is kutassa kedves barátom; a politikában előre és nem hátra kell információkat szerezni.

A király jó hangulatban ment át Pompadour asszony kabinetjébe. A marquise aztán őszintén bevallotta, hogy a hirt Bermis abbé közölte vele.

— Ez rendkivül ügyes és művelt ember, válaszolta Lajos; jó hasznát fogom venni a

parlament és államtanács kibékitésére. Szeretnék vele erről beszélni estére, ha itt találnám?

— Mindenesetre Sire; s ugy vélem, alkalmasabbat keresve sem lelnénk s megtudja adni önnek a teljes fölvilágositást.

Az abbé pontosan megjelent a találkán s olyan szellemdusan adta elő az államügyeket, hogy ő felsége nemcsak teljes tájékozottságot nyert, de meggyőződött a politika helyességéről is teljesen s korlátlan teret engedett miniszterének.

A véletlen folytán egy hajszálon függött, hogy a marquise minden fáradozásainak sikere csaknem romba dőlt.

Merénylet a király ellen és első kegyvesztés.

A király január 5-én este hat óra tájban Trianonba készült kocsizni. Már erősen alkonyodott s rendkivüli hideg volt egész nap. Az udvaronczok, kik a királyt utjában kisérték, rábirták, hogy meleg s vastag köpenyt is öltsön még magára.

Épen a kocsiba készült lépni, midőn a gárda sorain át egy barna kabátos ember furakodott s még mielőtt megakadályozták volna, a király felé ütött s aztán ép oly gyorsan eltünt a tömegben.

— Valaki engem ököllel megütött, kiáltá a király, s felhágott a kocsi lépcsőjére.

— Ott van! folytatá, a mint szétnézett: fogják meg s tartsák erősen, de ne bántsák!

Az idegen ugyanis, a milyen ügyesen végezte dolgát, egyről mégis megfeledkezett: a kalapját levenni. Mig a többi urak hajadonfővel állották körül a királyt, ő fején feledte s innen könynyen kivált a tömegből, hol a fejedelem meg ismerte.

Lajos borzongott s összébb huzta a köpenyt, de a midőn elővonta kezét, az véres volt.

— Meg vagyok sebezve! tette hozzá lassan. Ayen herczeg, a gárdakapitány erős őrizet alá vétette a foglyot s a királyt vigyázva lakosztályába vitték. Az orvosok gyorsan konstatálták, hogy a seb nagy 4 ujjnyi hosszu vágási seb, alulról fölfelé, de a kés nem hatolt mélyen s nagyobb következményei nem lesznek. Jól kimosva angol tapaszszal ragasztották be.

Hanem a király ugy megijedt, hogy minden lelkiereje elhagyta. Kétszer eret vágatott magán. Azután meg attól félt, hogy a kés mérgezett volt, s kivánta, erre is tegyenek elővigyázati rendszabályokat. A kést megvizsgálták s ujra megnyugtatták a fejedelmet, hogy ez az eshetőség ki van zárva. De hiába. Miután a marquise-t nem látta magánál, erősbödött meg benne a gondolat, hogy épen azért nem engedik hozzá, nehogy a veszélyől őt értesithesse, s komolyan beteg lett a — félelemtől. — Pompadour asszony pedig mit sem sejtve ült Trianonban és várta a királyt.

A merénylőt e közben kivallatták; kinzások között beismerte, hogy szándéka volt a királyt megölni, miután a nép panasza s a parlament kegyvesztettsége azon gondolatra keltették, hogy a hazájának s Istennek tetsző dolgot cselekszik.

Damiens Ferencz Róbertnek hivták, s vallatása közben többször használta e kitételt: mi. Innen következtették, hogy többen vannak a merénylet intézői. Kikutatásakor a véres kést, 30 Louis d'ort s ezüstpénzt meg egy könyvet találtak nála »keresztény imák s tanitások« czimmel.

A király nagy betegnek képzelte magát. Jóllehet az orvosok, a mikor másnap a tapaszt leszedték, a seb gyógyulását állapitották meg:

Lajost ez sem nyugtatta meg. Ép ugy mint nagyatyján, rajta is az ördögtől való félelem vőn erőt, s mindig halálról beszélt s bűnbánatot érzett, a szerint, a mint a seb fájdalmasabb volt, vagy a fájdalom megszünt. Az oltári szentséget is magához vette, töredelmes gyónása után. A mint magára maradt, Machault főpecsétőrt kérette magához, s megbizással Pompadour asszonyhoz küldé.

A marquise-nak feltünt másnapon a király kimaradása, de a kegyenczek siettek ki hozzá, miután jó értesüléseket szerzettek, hogy hirül vigyék a hirt s hogy veszély nincsen. A marquise elájult ijedtében, csak miután maga Quesnay orvos, Rouillé s Bernis meggyőzték, hogy a király akár másnap már bálba is mehet, nyugodott meg.

Nyomban uj hirnököket küldött ki, de azok visszafordultak, miután maga Machault közeledett nagy embercsoporttal.

A marquise ablakából látta, s könyekkel szemében többször e szavakkal fordult Bernis abbéhoz:

— Barátom ez?

— Ezt mindjárt megtudjuk asszonyom, nyugodjék meg addig is: e perczben sejteni sem lehet.

Machault bejelentette magát s a marquise egyedül fogadta.

— A király állapota felől megnyugtathatom, madame, üdvözölte a pecsétőr meghajtva magát; a seb kissé fájdalmas, s innen igazolható a király rossz kedélyhangulata, a minek kifolyása ez a levél bizonyára, melyet legfelsőbb parancsból hozok most önnek.

A marquise reszketett, mialatt átvette s föltépte a levelet.

»Ön már értesülve lehet a dolgokról, kedves barátném, irta XV. Lajos kedvesének; s miután

tudom mennyire szivén hordja érdekeimet, nyugalmam javáért kérem önt, halaszsza el látogatását, mig én értesiteni fogom«.

A marquise sirt és hallgatott.

— Fájdalom, madame, folytatta mintegy magyarázatul Machault, a király többel is megbizott, mint a mit e levél tartalmaz. Én önnek kész szolgája vagyok, s a királyi parancs küldött e megbizást végrehajtani. Mentsen föl a bővebb magyarázat alól.

— Értem önt uram, hagyjon magamra, felelt még mindig zokogva.

Machault eltávozott.

— Ah, kedves abbé, nekem távoznom kell, sikoltá a belépő felé. Hausset asszony is gyorsan besietett, s narancsos vizzel iparkodott a marquise lázát lecsillapitani.

De Pompadour asszony egyik ájulásból a másikba esett, mig Quesnay orvos nem adott be csillapitó szereket.

Az előszoba tömve volt. A nagy zavarban könnyen ki lehetett ismerni az igazi barátokat, Brancas és Mirepois asszony, épugy Quesnay orvos és Bernis abbé is sirtak, a többieket csak a kiváncsiság vezette oda.

Eltávoztak ezek is kisérletet tenni a király szivének meglágyitására.

A marquise parancsot adott a pakoláshoz, mert párisi házába, a Hotel d'Evreux-be akart visszavonulni.

A mint Mirepoix marsallné meglátta a ládákat és előkészületeket, hevesen a marquise szobájába sietett.

— Kedvesem, mit akar ön tenni? A cselédség utazásról beszél.

— Ugy van, barátnőm, a király akarja, azok után, a miket Machault nekem mondott, nem maradhatok.

— Ez a főpecsétőr — mondá gunyosan — ur akar lenni a házban és hálót sző ön ellen. Ha ön megy, ellenségeinek szabad teret hagy; okosabban teszi, ha itt várja be a dolgok fordultát. Erről hát ne is beszéljünk kedvesem.

A marquise engedett a meggyőző beszédre, levetkőztette magát és lepihent.

A király még mindig halálos betegnek gondolta magát s az abszolucziót minden negyedórában fölvette. Mindamellett kitünően aludt, evett és ivott.

A nép egészen máskép vette ez attentátum hirét. Mikor 1744-ben Metzben megbetegedett, egész Páris gyászolt; de most semmi változást nem mutatott a néptömeg. Az elégedetlenség már nőttön-nőtt.

Miniszterbuktatás.

Egy gyönge pillanatában vagy rábeszélés folytán, elég az hozzá, hogy Lajos elhatározta a hatalomról lemondani, s a kormányzást a trónörökösre bizni.

Nyilvánosságra hozta ezt d'Argenson miniszter az államtanács első ülésén, melyet a Damiens merénylete után tartottak.

Pompadour asszony titokban minden követ

megmozgatott, hogy ujra visszanyerje a király kegyét. Gondosságával akarta meggyőzni Lajost nélkülözhetetlen voltáról s figyelmességéről.

Janet urnak, a posta intendánsának meghagyta, hogy minden levelet, melyet a királyhoz irnak, neki kézbesitse, nehogy a Damiens merényletére valami emlékeztető jusson kezeibe, a mi ujra eszébe hozná az egész dolgot. Janet megigérte.

Szerencsétlenségre d'Argenson miniszter, — ki a posta főintendánsa is volt, — idejekorán értesült a tervről s fogsággal fenyegette Janet-et, ha bármit elsikkaszt is. Janet sirva panaszolta el a marquise-nek az eredményt.

— No lám — felelte dühösen — mennyire akar még tolakodni a király bizalmába? Ugyis eleget beszélnek már róla s magam is tudom, hogy a király a trianoni kastély kabinetjének kulcsát rábizta, hogy onnét papirokat hozzon ki. Ezzel a dologgal tisztába akarok jönni s magam látogatom meg.

A marquise köpenyt öltött s kocsiba szállott; d'Argenson azonban nem fogadta el látogatását. Pompadour asszony erre levelet irt, melyben sajnálja, hogy nem fogadta, mert a királylyal fontos dolgokat óhajtott közölni vele s kéri, látogassa meg.

D'Argenson sokáig habozott, mig végre is egy napon megjelent a marquise lakásán.

— Nem tudom uram — kezdé — miért tiltotta be rendeletemet, melyek folytán most a király szeme elé olyan dolgok kerülhetnek, a miknek a gondolata is keserves rá nézve. Nem tettem a nélkül, hogy a többi miniszterek tanácsát ki ne kértem volna.

— Én, asszonyom, igazsággal csak a királynak tartozom s a világon semmi sem térithet el tőle, hogy kötelességemet ne töltsem be.

— Méltánylom okait, uram, de jelen körülmények között számba kellett volna vennie a következményeket is.

— Megmaradok véleményem mellett, asszonyom, s engem is meglepett, hogy olyan dolgokba avatkozik bele, a melyek engem illetnek.

— Már régen ismerem az ön ellenszenvét irántam, s tudom, hogy ez az inditó oka . . .

— Nem tudom, hogy végződik a dolog; csak az az egy bizonyos, hogy egyikünknek az udvartól távoznia kell.

D'Argenson meghajtotta magát s szó nélkül odahagyta a kis kabinetet.

Ő felsége már teljesen fölépült s ép oly gyorsan megbánta elhamarkodott intézkedését, hogy Dauphint a kormány élére állitá s nem kevésbbé bosszantotta d'Argensonnak kijelentése az államtanácsba, miszerint a miniszterek ezentul a trónörökössel tárgyaljanak, mert ő felsége az államügyektől visszavonul.

A megszokott kedves távollétét nem sokáig birta ki. Midőn egy napon a kertbe akart sétálni, utja a marquise lakosztályának kis lépcsőjénél vitt el: a megszokás hatalma olyan erős volt, hogy sebesen fölment s belépett a rég nélkülözött kabinetbe. A marquise sirásba tört ki s olyan idegesség vett erőt rajta, hogy a király ijedten csöngette be du'Hausset asszonyt s maga készitette el kedvese számára az orvosságot.

A királyi figyelem lecsillapitotta Antoinett et s csókjaival halmozta a király kezét.

A régi barátság visszaállott.

— Ah, Felség, szólott egy alkalmas pillanatban, majd megölt az aggodalom, nem magam, hanem felséged miatt, hogy nem engedték meg a nehéz órákban gondosságommal felviditani

— A rossz napok elmultak, kedvesem.

— Sőt figyelmességemet minden módon törekedtek megakadályozni. D'Argenson már azt hitte, hogy ur a háznál... Hála istennek, hogy nem következett be, mondá lágyan, átölelve az uralkodót.

— Igen, ő kissé tulságos buzgalommal járt el, felelt gondolkodva Lajos.

— Felséged ebből is láthatja, mennyi értéket tulajdonithat az ő szolgálatkészségének; azt hiszem nem ártana a gőgös miniszternek egy kis utazás, mert az udvari élet, s felséged kegye már nagyon elbizakodottá tette.

A marquis reszketett e szavakra: vajjon a visszanyert fejedelmi kegy elég erős lesz-e, hogy e kegyvesztést megadja neki?

— Ha ön akarja, kedvesem, nincs kifogásom ellene, de Machaultnak is távoznia kell.

Pompadour asszony tüstént tudtára hozta d'Argensonnak a kegyvesztettséget. De Machault pecsétőrt sajnálta, mert jó barátként viselte magát. A dolog érthető volt ugyan: Lajos nem akarta az ő gyöngéjének ezen alkalmatlan bizalmasát — melynek következtében Pompadour asszony távozását is tervbe vette — közelében türni.

Az alkalom tehát meg volt a miniszter buktatására, hanem a közvélemény szemeibe port kellett hinteni. Az ügyes Bernis meg is találta abban, hogy ők az akadályai a bécsi s versaillesi kabinetek teljes egyetértésének.

Háboruskodás. A rossbachi csata.

Igy nem volt akadály a háboruban tényleg résztvenni. Márcziusban d'Esterées gróf marsall és Soubise herczeg százezer ember élén Németországba tört.

E hónapban végezték ki Damiens-t is. A Conciergerie-ben ugyanazon tömlöczbe csukták, a hol hajdan Ravaillac, IV. Henrik király gyilkosa fogva volt. Az itélet ugy hangzott, hogy négy ló által elevenen tépessék széjjel.

Junius 18-án a szövetségesek Collin mellett megverték Frigyest.

A bölcsész király Voltaire-hez fordult közbenjárásért, a ki tanácsolta, hogy Pompadour asszonyhoz folyamodjék s annak kegyenczéhez de'Bernishez. Frigyes meg is tette; kézalatt követe által 500 ezer tallért ajánlott fel a békéért, sőt maga is küldött ajándékot Párisba s igen hizelgő levelet Pompadour asszonynak, a ki »sem spanyolországi szent Teréz, sem az osztrákok büszke Teréze, hanem a franczia nők legkedvesebbike«.

Bármennyire jól estek e hizelgések a marquisenek, még sem mutatkozott hajlandónak a béke eszméjét megpenditeni — ismerve a Frigyes elleni rossz hangulatot — hacsak bukását nem akarta volna előidézni. Frigyes tehát visszavonult s abbahagyta Francziaország ellen az ellenségeskedést.

Juniusban Richelieu herczeg is a hadsereghez utazott, s olyan ügyesen nyomult előre, hogy szeptember 8-án Severn mellett a hessen-hannoveri hadsereget fegyverletételre birta, s magának az ország belseje felé szabad utat nyert.

A megszorult király Balbi ezredest polgári ruhába öltöztetve alkudozni Richelieuhöz küldötte, »a kit mint a nagy Richelieu unokaöcscsét a béke megkötésére legalkalmasabbnak tart«. Richelieu e hizelgés folytán hajlandónak mutatkozott; Versaillesbe tudósitást küldött. De azt válaszolták, hogy semmi önhatalmu lépést ne tegyen. Richelieunek nem tetszett a papi miniszter rendelkezése s a braunschweigi

herczeggel csakugyan békét kötött, melyet azonban nem hagytak helyben. Csapatait összevonta, s időt engedett ezalatt Frigyesnek, hogy Thüringiában összeszedhesse magát: Soubise herczeg igy föl nem tarthatta magát Richelieu nélkül, a mi következtében Rossbach mellett (november 5) csatát vesztett.

A király a háboru e szerencsétlen kimenetelét a marly-i és trianoni illatos boudoirokból szemlélte. Pompadour asszony félt, ha a király táborba megy: az uj életmód ingere férfiassá teszik s nem érzi majd szükségét a gyönge ölelő karoknak. Azért nyilatkozott igy egy szűk társaságban:

— A csatatábor ő felségének a boudoir iránti vágyait félek, hogy kiöli; azért tehát ezután is Versaillesben fog maradni.

Ugyanekkor lépett be Lajos egy papirlappal kezében s mondá:

— A porosz király csakugyan nagy ember; ő is, mint XIV. Lajos, szereti a kiváló férfiakat; s azt akarja, hogy egész Európa az ő jótékonyságáról beszéljen, melyet a külföldi tudósokkal szemben gyakorol. Ime — folytatá — itt van egy levél, melyet Maréchalhoz küldött, melyben meghagyja neki, hogy országom egyik legkitünőbb polgárát nyugdijba részeltesse.

»Ön tudja, hogy Párisban egy érdemdus férfiu él, a ki nincsen az ő tehetségét megillető anyagi helyzetben, én az igazság vak istennőjének szemeit akarom pótolni, s igazságtalanságát jóvátenni; azért kérem önt, ajánlja föl neki. Hizelgek magamnak, ha ő ezt a nyugdijat elfogadja, nagy örömet szerez nekem, olyan embernek szolgálatára lenni, kiben a jellemnek kitünősége a szellem olyan kiváló tehetségével egyesül.«

Ekkor léptek be Gontaut s Ayen herczegek, a kiknek még egyszer elolvasta s folytatá:

— O ezt nekem külügyminiszterem utján elküldte s én azon kitünő embernek engedélyt adtam, hogy a kegydijat elfogadhassa. De mit gondolnak, milyen nagy az összeg?

— Hatezer frank — felelt Gontaut.

A király tagadólag intett.

— Nyolczezer — folytatta Pompadour asszony.

— Tizezer — emelte feljebb Ayen herczeg.

— Nagyon hibáznak — nevetett Lajos — az egész csak ezerkétszáz frank!

— Olyan embernek az bizony nem sok — szólott Pompadour asszony — de Frigyesnek mégis meg lesz az a haszna, hogy kevés költséggel nagy feltünést csinál.

A király eltávozott kiséretével. Egy futár a táborból jelentkezett a marquisenál, a ki épen az öreg Belle-Isle tábornokkal beszélgetett a háboru esélyeiről; még akkor mindent rózsás szinben láttak. A levél azonban, melyben Soubise herczeg tudatja Pompadour asszonynyal a rossbachi csatát s annak minden részletét: könnyekre fakasztotta s szomoruan szólott Belle-Isle marsallhoz:

— Rossbachnál csatát vesztettünk; Soubise vigasztalhatatlan, nem is gondol bocsánatra, csak csapatának szomoru sorsát látja. Különben olvassa el barátom, ebből mindent meg fog érteni.

— Soubise — válaszolt ez, ledobva a levelet, — sokat hozhat föl mentségére s erről a királyt is fölvilágositom.

— Nagyon szép öntől, hogy pártjára kel a szerencsétlennek.

— Én csak kötelességet teljesitek, asszonyom, mert nem ismerek nálánál jellemesebb s becsületesebb embert. Az igazságot megmondom a királynak, hogy a szász-hildburghauseni herczeg

kényszeritette őt a csatára. S a fejedelem kegyébe fogom ajánlani.

A marquise gyöngéden átölelte a hozzá s kegyenczéhez jóindulatu marsallt.

Soubise a luttersbergi megnyert csata után kapta meg a marsallczimet, a minek Pompadour asszony rendkivül örült, ép ugy barátja sikeres csatározásának is. A közönség ugyan nem rokonszenvezett a király kedves politikája eme buzgó terjesztőjével s megvalósitójával. S midőn egyszer reggeli toilette nél Colin intendánst kérdezte, hogyan vélekedik a közönség a herczeg győzelmeiről? az zavarában nem tudott mit felelni s azzal vágta ki magát, nehogy a marquise kedvét elrontsa, hogy már nyolcz napja beteg volt s nem beszélt senkivel.

VII. RÉSZ.

HATALOM POLCZÁN.

Leányrablás.

Pompadour asszony tehát nemcsak a király szive fölött uralkodott, befolyásával a politikai életben is, mint fejedelemnő vett részt. A valódi királyné Lesczinszka Mária, fiával a trónörökössel s leányaival távol visszavonultságban élt az udvartól, tekintély nélkül. Öröme csak leányaiban telt, kik viruló szüzzé serdültek föl.

A királynét sokkal gyengébb természettel áldotta meg a sors, semhogy a sopánkodáson kivül tényleg iparkodott volna megillető helyét visszaszerezni fejedelmi ura oldalánál.

A marquise keveset törődött a háboru kedvezőtlen fordulatával s annál fényesebb háztartást vitt. Szobaleánya két előkelő hölgy volt, kik nevüket eltagadva szolgáltak körülötte, udvarmestere a párisi legfőbb törvényszék elnöke, s ha ebédelt, egy Szent Lajos-rend lovag állott széke mögött asztalkendővel a vállán s a mellett büszkélkedve magas rendjele szalagjával. Ez időben vagyonát több mint 20 millió livres re

becsülték, a melyből Crecyben két év alatt 3 milliót dobott ki. A fényes életnek árnyoldala is volt. Alig mult el nap, hogy fenyegető leveleket ne kapott volna: leszurással s mérgezéssel fenyegették; a gunyiratok pedig csak ugy röpködtek. A környezet mindent elkövetett, a mennyire lehet ezeket a hangulatbontó dolgokat távol tartani, de nem mindig sikerült.

A marquise sétakocsizni készült, a mikor a csöngetésre maga Binet, az első komornyik lépett be. Binet már több 15 évnél a király bizalmas komornyikja volt s a marquise előtt nem egyszer olyan megbizható s ügyesnek mutatkozott, hogy elkérte saját szolgálatára a királytól.

— Nos, Binet, készen áll a kocsi? — fordult a belépő felé barátságosan.

— Igen, excellenciád — felelte vontatva Binet, mint olyan, a kinek valami mondanivalója van, de nem mer vele előállani.

A marquise is látta e habozást s azért kérdé:

— Akarsz még valamit mondani?

— Szeretnék, asszonyom, de félek önt kellemetlen hirrel untatni, jóllehet kötelességemmé tette, hogy mindenről pontos értesitést nyujtsak.

— Csak bátran, közöld, a királyt illeti?

— Igen, részben ő felségét és excellenciádat is. Ha megengedi, részletesen elmondom.

— Hallom Binet, de ne tégy olyan kiváncsivá — felelt kissé ingerülten Pompadour asszony, mialatt egy közeli karszékbe ereszkedett.

— Tegnap este a kávéházban voltam a Nagy Lajos boulevardon, hogy a hangulatot fürkészszem ki. Keveset járok, mióta excellenciád szolgálatába vett s nem igen ismernek, különösen a fiatal főnemesek, Gisors gróf, a Belle-Isle

marsall fia egy csomó fiatal emberrel nagy hévvel beszélt s minthogy az ön nevét is hallám említeni: jobban odahuzódtam. Már rátérek a dologra s nem untatom személyemmel excellenciádat, szakitotta félbe magát Binet, gyönge mosolylyal, a mint a marquise türelmetlen kézmozdulatát látta.

— Egy leányrablásról beszéltek, a mely nemrégiben történt s olyan hölgy lehetett, a kit már az udvarnál is bemutattak. Nevét nem hallottam. A fiatal gróf önt vádolja vele, hogy a király számára szöktette meg s azonfelül is nem a leghizelgőbben nyilatkozott excellenciás asszonyomról, a minek könnyen hire terjedhet s ezt valamikép kellene megakadályozni. Többet az esetről nem tudok. Excellenciád talán megtalálja az összefüggést? — fejezte be előterjesztését Binet alázatos meghajlással.

— Megvallom, a dolog meglep, most értesülök róla először. Légy rajta, hogy többet is hallj a dolog felől s add azonnal tudtomra; a dolog komolyabbnak látszik — felelt elgondolkodva a marquise. Binet még nem mozdult.

— Tudsz még valamit? — kérdé fölvetve szemeit.

— Ezt az iratot terjesztették az utczán, asszonyom. Egyet elfogadtam, s kötelességem átadni. Erre egy összehajtott lapot nyujtott át. Pompadour asszony gyorsan elolvasta. Pár sor állott rajta:

„Oh hazám! sorsod még mindig
Az asszonyok uralják:
Szerencsédet szűztől nyerted,*
Romlást mostan kéjhölgy hoz rád!“

A marquise ajkába harapott s boszusan tépte szét a pamphletet. Mindazáltal legyőzve izgatottságát, nyugodtan fordult Binethez:

* Czélzás az orleansi szűzre.

— Köszönöm; szolgálatkésznek mutattad magad s megkapod jutalmadat. Binet! kiáltott a távozó után; rendeld el a kocsit, ma nem megyek ki; s parancsold meg, hogy Berrier rendőrkapitány után küldjenek.

Bernis miniszter előterjesztéseket tett a külügyi helyzetről a marquise-nek, a mikor a rendőrkapitányt bejelentették.

— Kedves abbé, segélyemre lehet ön is e dologban, mert nagyon kezd aggasztani, fordult oda bizalmasan, s elmondá részletesen a hallottakat. Az abbé csodálkozott s megigérte, hogy részt fog venni a dolog felderitésében, s minden fontosabb megállapodás nélkül magával vitte Berriert is.

Nem a legjobb hangulatban telt el a nap.

Audienczia.

Még reggeli toiletteben egyik nemes szobalány lépett be egy levéllel. Pompadour asszony sietve törte föl a királyi pecséttel leragasztott boritékot. Csodálkozva, mert a király ritkán mulasztotta el, hogy őt reggel személyesen ne üdvözölje. A levélben semmi különös értesités, csak az a kérelem volt, hogy ma a miniszter-tanácsban elnököljön.

— A király reggel eltávozott; tette hozzá magyarázólag a szobaleány.

E perczben lépett be Binet és jelentette, hogy a miniszterek az előszobában várakoznak.

— Mennyi az idő? kérdé a marquise.

— Kilencz óra, asszonyom.

— Milyen figyelmetlenség ilyen jókor zavarni az embert.

— Ne feledje el asszonyom, hogy tiz órára igérte meg a nagykövetek fogadását.

— Igaz, erről megfeledkeztem. Öltöztess gyorsan, s azt hiszem, az urakkal is röviden fogok elbánni.

A toilette-tel gyorsan elkészült, mert ez volt az első alkalma, hivatalosan fogadni a külföldi nagyköveteket. Ragyogó szemekkel s diadalmasan szólott ezért:

— Kéretem a miniszter urakat, lépjenek be!

A miniszterelnök a többiek nevében is üdvözölte, s tudakozódott hogyléte felől, mialatt a hivatalos iratokat egy kis asztalra helyezte. Gyorsan elintézte a darabokat, kegyelmi kérvényeket s a segélyért folyamodók iratait, melyet sohasem utasitott vissza.

— Köszönöm uraim, meg vagyok elégedve önökkel.

— Ah, kérem miniszterelnök ur, szólott gyorsan, van egy kis ideje számomra?

A megszólitott gyorsan visszatért.

— Kedvesem, segélyét akarom igénybe venni. Fivérem már régen valami állásért zaklat. Szeretnék neki szerezni, ha ön is támogatni fog.

Marigny ur pedig nemrégiben kapta meg a legnagyobb kitüntetést, a kék szalagot.

— Nos? kérdé, miután a miniszterelnök gondolkodni látszott, a mit a marquise megunt. A fivérem már tisztelgett önnél, s bizonyára nem feledte el, mit óhajt elnyerni?

— Igazán nem tudom, asszonyom, milyen állásról is van szó?

— Fivérem a királyi épületek intendánsságát szeretné megkapni, a mely állás jelenleg üresedésben van.

— Az lehetetlen, asszonyom, mert oda legalább is szakképzettség szükséges.

— Szükséges vagy nem, az mindegy: neki meg kell azt kapnia.

— Rajta leszek, asszonyom, felelt csillapitólag.

— Hamarább is tudomásomra hozhatta volna uram, s gyorsabban végezünk. Holnapra hát elvárom a kinevezési iratokat.

— Átadom, asszonyom, Isten önnel.

Tizenegy órakor megjelentek a nagykövetek: Hollandia és Spanyolország követei. A marquise leereszkedő nyájassággal fogadta az urakat, a kik olyan alázatosan üdvözölték, mintha valójában Francziaország királynéja előtt állottak volna.

— Üdvözlöm önöket, uraim, foglaljanak helyet s hozzák tudtomra jövetelük czélját.

Erre mind a két követ átadta uruk üdvözletét s kifejezték elismerésöket a marquise kormányzása fölött.

— És most, uraim, mulassanak jól »nálunk« Párisban! s ezzel egy főhajtással a kihallgatás véget ért.

— Apropos, uraim, a királyt most itten nem láthatják önök, mert Compiegne-be utazunk s nem gondolnám, hogy önök hajlandók volnának bennünket oda követni.

A követek eltávoztak. Eszükbe sem jutott megbotránkozni a királyi »mi« kitételen, a mivel a marquise oly dölyfösen élt. Tudták ők is nagyon jól, hogy a hatalom a marquise kezében van, a ki ép ugy játszik a fejedelemmel, mint Francziaország sorsával, s azért elő ször mindig nála tisztelegtek, számításba sem véve, hogy az igazi királyné él valahol elhagyatva . . .

Eljutott hatalmának tetőpontjára. A miniszteretanács már nem birt előtte valami különös fontossággal. A miniszterek összegyültek, a király is megjelent s vártak — a királyi kedvesre. Gyakran fordultak elő ilyen jelenetek.

— Itt van a számüzetési parancs Baumont ur részére, felség; szólott a belügyminiszter

a király elé terjesztve egy iratot alájegyzés végett.

— Számüzni Baumont-ot! kiáltott fel Pompadour asszony; azt vissza kell vonni! Én ismerem azt az urat jól.

— A király parancsára történt, jegyezte meg a miniszter, s a rendeletet én nem szüntethetem meg.

— Tegyen a marquise kedve szerint, szólott a király békitőleg.

— Több darab nincsen, felség, végezte be az ülést a miniszter, s a király örvendve emelkedett fel zsölléjéből, hogy valahára végezett az államügyekkel.

Összekoczódás a királylyal.

Egy ilyen miniszteri tanácskozás után történt összekoczódása a királylyal még jobban rávitte arra a gondolatra, hogy a király őt kijátsza, s tényleg része van ama titkos leányszöktetésben.

A király kezében egy levelet pillantott meg.

— Felség, kérte az uralkodót, sziveskedjék átadni azt az iratot, a melyet kezében tart.

De a király nem volt jól hangolva s nem teljesitette gyorsan a kedves szeszélyét.

— Látja asszonyom, hogy a miniszter uré.

Erre Pompadour asszony székéből sebesen fölszökött s kitépte a király kezéből a levelet.

XV. Lajos hevesen kapott utána, de a marquise kisiklott kezei közül. Körülszaladták a szobát, kergetődzve az asztal körül, mely a közepén állott. Közben szaggatta az irást s a kandallóba dobta. Fölkaczagott, mikor a tűz a papirba kapott, de a király halvány arcza hamar lelohasztotta a felingerült hölgyet. Sokat engedett meg kedvesének ; de ez a megmagyarázhatatlan magaviselet igazán kihozta sodrából. Belátta maga is, hogy sokat engedett meg urával szemben s zokogva borult a király kezére. De Lajos komolyan haragudott ez egyszer:

— Hagyja el, asszonyom, a szobát ; a többiről majd én határozok.

Pompadour asszonyt ájultan vitték lakosztályába.

— Mit tettem, mit tettem, én szerencsétlen! sikoltá, a mint magához tért s egész helyzetét tisztán maga előtt látta. Ő az okos s meggondolt asszony ilyen gyermekes szeszélytől féktelenségre hagyta magát ragadtatni. Azt a levelet óhajtotta olvasni, mely bizonyosan felvilágositotta volna a leányrablásról, mert minden eddigi kutatása hiábavaló volt. A királyt nem látta, két-három hét mulott el amaz eset óta, s még mindig semmi hir felőle. Már biztos volt az uj kegyencznő lételében s naponta reszketett a számüzetés parancsától. Nem nyugtatták meg a hozott hirek sem, hogy a király minden léptét figyelemmel kisérik s nem tudnak nyomába jönni.

Egy napon, midőn XV. Lajos kikocsizni készült, Pompadour asszonyt látta maga előtt s abban a perczben már lábaihoz borult zokogva:

— Kegyelem, Felség, kegyelem!

Lajost mélyen meghatotta kedvese panasza s magához emelte.

Egy hónap mulva ekkor látták őket együtt Páris utczáin. Rövid időn ismét a régi, bizalmas lábon állottak s az esetet elfeledték.

A Marly-i kastély titka.

A leányrablásról egy zajos eset következtében, mely Párisban nagy feltünést keltett: több adatot nyert a marquise Berrier révén.

A leányka Montelar Gabriella már a Gisors gróf jegyese volt. Apját, egy idős parlamenti tagot — nem tudni mi okból — a Bastillbe vitték. Nemsokára ezután tünt el a szép és előkelő leány. Gisors-t nem birták bánatában vigasztalni s minden kutatása kudarczot vallott. Pár hónap mulva egy titkos jóakarója s a marquise ellensége figyelmeztette, hogy Gabriellát Marly-le-Roiban tartják fogva s iparkodjék minél előbb kiszabaditani, mert bánatában egészen tönkremegy.

E Marly-t XIV. Lajos épitette még, a hol kedveseivel mint Montespan és Maintenon asszonyokkal, Bourgogne, Chevreuse herczegnőkkel stb . . . tisztán a családias örömöknek élt a fejedelmileg berendezett apró pavillonokban. XV. Lajos idejében üresen állott; s Pompadour asszony is keveset fordult meg benne, mert kedvesebb tartózkodási helye lett a Choisy-i kastély, a melyet tisztán az ő kedvéért emeltetett XV. Lajos.

Mióta a marquise fivérét Marignyt a királyi épületek felügyelőjévé nevezték ki: ő többször lelátogatott Marly-ba vig czimborákkal, de neki sem lehetett tudomása a dologról, olyan titokban tartották az intézők.

Gisors gróf habozás nélkül összeszedett néhány jó barátot s az éj homályában elindultak lóháton Marly felé. De egy csendőrcsapat, mely nyomukba lopódzott, véletlenül elárulta magát s összeütközésre vezetett. Több rendőrt levágtak 's maga Berrier is megsebesült. Az egész terv tehát abban maradt s Gisorsnak menekülnie kellett, ha örökre a Bastille dohos levegőjét nem akarta szivni. El is jutott szerencsésen a német határig s ott a franczia csapatokhoz szegődött.

E jelentést adta Berrier a marquisenak, a nélkül, hogy a tulajdonképeni tény elkövetőjéről biztosabb hirt nyerhetett volna. A marquise annál makacsabbul ragaszkodott a dolgokhoz, mert a sikertelen kutatások föltevésében mindjobban megerősitették, hogy itt hatalmasabb kéz működik közre, mint az övé, — s bizonyára nagy oknak kell ilyen kifürkészhetetlenné tenni az egész esetet. Ebben nem is csalódott, de a személyben alaposan tévedett. Mert maga a megbizott Berrier vezette tévutra a marquise-t; s a dolgok intézője senki más nem volt, mint — Bernis abbé — a pártfogolt miniszter ur.

Talán nem annyira szerelemből, mint a magas polczra jutott elkapatott ember önhittségéből vetett szemet Gabriellára, s Marlyba záratta.

Ő excellenciájának majdnem minden második éjjel ide vezetett titkos kirándulása, de sikertelenül. Gabriella hajthatalan maradt ugy a fényes igéretek, mint a fenyegetésekre s mindig

kedvese — Gisors gróf — után bánkódott. Bernis végre is beleunt a hasztalan kísérletekbe.

A hires Szarvaspark alapitása Versaillesben.

De a marquise-nek ez alaptalan aggodalma olyan tervet érlelt meg, a melynek megvalósitása által gondolta elérni, hogy többé semmi vetélytársnőtől ne kellessék félnie.

A még eddig páratlan gondolatot épen Bernis abbé segélyével vitte keresztül, ki ezáltal a legkisebb aggályt is elterelte magáról. A marquise hatalmas pártfogója, a véletlen, sietteté az eszme teljes kivitelét. Egy fiatal nemes egy napon gyönyörü leányka arczképével kedveskedett a királynak.

— Ah! kiáltott fel meglepetve a fejedelem; ilyen szép teremtés nem is lehet a világon!

De az urak, kik a leánykát ismerték, biztositották urukat, hogy a valóságban még sokkal szebb.

— A kép, sire, természet után készült hűen, a mennyire festékkel az életet vissza lehet adni.

— Mig az eredetit nem látom, nem hitetik el velem, uraim, hogy nincs igazam.

A kis lányt estére a király elé állitották. Ő felségét egészen elbüvölte ugy az arcz, mint a termet szépsége és bája.

A kicsike másnap már a király kedvese lett;

de a király nem merte az udvarnál bemutatni, mert félt a tapasztalatlan gyermek fecsegésétől. Pompadour asszonynak is ismerte aggódó természetét, ha a leánykát nyilvánosan árasztja el kegyeivel: az minden boszura képes. De a marquise nyomban értesült a dolgokról, s a király már egy hónapig tüntette ki kegyeivel a kis leánykát: a mi sok volt a változatosságot kedvelő fejedelemtől.

Versailles külső falához közel Pompadour asszony számára már régebben egy egyszerü lakást épittetett, a melyet magánossága s eldugottsága révén »Eremitage«-nak kereszteltek el. Hajdanában ide huzódott vissza a marquise-sel csöndes pásztorórákra, de már huzamosabb ideje elhagyatva állott, s csak most kapott lakót a szép kis Murphy személyében, a hogy a fiatal leánykát hivták. — A marquise, felséges barátja emez uj szeszélyét nem birta megtörni.

Egy idillikus óra alatt, melyet XV. Lajos a kis leánynál töltött, ez utóbbi hozzáfordult s ezt a váratlan kérdést intézte hozzá:

— Szereti ön még a marquise-t?

A király rögtön észrevette, hogy erre a kis leány értelmi felfogását tullépő kérdésre betanitották, azért szigoruan kérdé:

— Ki parancsolta neked, hogy ezt kérdezzed?

A megijedt leányka nem tudta, mit is feleljen, de később könyek között bevallotta, hogy d'Estrées asszony tanitotta ki reá.

Ez a hölgy Pompadour asszony egyik kedvencz barátnéja volt, a barátság nem sokáig tartott az irigy s hatalomvágyó marsallenéval, s a fejedelem rögtön megérté az összefüggést. D'Estrées asszonyt rögtön számüzték az udvartól.

A fejedelem ezen akaratos lépése korántsem ment tréfaszámba; a dolog nagyon komolylyá

kezdett fejlődni. A Bernis abbéval való ujabb értekezleten ellensulyozásról gondoskodtak.

Ő felsége egy szép reggelen a versaillesi parkban egy kedves 12 éves gyermekkel találkozott, a ki szokás szerint nyomban megnyerte magas tetszését, s napközben többször emlegette. Binet komornyik s más alkalmazottak föl is födözték Versailles egyik békés polgára házánál. Az éj leple alatt egy kerti ablakon át elrabolták s a kis pavillonba vitték. A királynak igy két kedvese lett.

Elhatározták tehát egymásközt: Pompadour asszony, du'Hausset s Etlirepoix asszonyok, meg Bernis abbé, hogy ezen az alapon fejlesztik tovább a dolgokat, a melylyel a király ismert változékonyságot kedvelő természete bizonynyal rokonszenvezni fog.

Két vagy három házat összevásárolnak, melyeket földalatti folyosóval kötnek össze. A táj maga elhagyott, alig megy arra óránként pár ember s igy a szerelmi kalandok lebonyolitását misem akadályozza. Egyuttal a királynak olyan változatosságot szereznek, hogy ezen kivül alig lesz kedve más hölgyet kitüntetni kegyével.

A végleges megállapodás után Bernis miniszter előterjesztette a királynak a tervezetet.

»Ezen intézetben fogjuk összegyüjteni a fiatal szerzetes nőket s Vestalinákat, kik egy főnöknő felügyelete alatt élnek a király szórakoztatására.

Csak nagyon fiatal szüzek vétetnek föl. Az intézetnek »Szarvaspark« lesz a neve. A hölgyek száma határozatlan s ép azért minden társas érintkezés nélkül elkülönitve fognak élni egymástól.

Megbizható s ügyes ügynökök járják be az országot uj és ismeretlen szépségek után kutatni. A helyi hatóságok titkos parancsot kapnak a Szarvaspark megbizott ügynökeit hivatalosan támogatni s mindenben segélyükre lenni. A költségeket a birodalmi kincstár fedezi. Viszont a hölgyek költségeit egy más alap fedezi, az utiköltség, ruházás és végkielégités stb. kiadásait. A Szarvaspark nyugdijt élvezőinek jutalma különböző s előre megállapitva nincs, mert függ a hölgy világi rangjától, a király kegyességétől s amannak termékenysége vagy terméketlenségétől. De egy távozó fiatal leány sohasem kaphat kevesebbet 50 ezer livrsnél, egyuttal férjhezmeneteléről is gondoskodva lesz, mert ő felsége nem akarja azt a szégyent hozni magára, hogy egy asszony, a ki az ő kegyeit élvezte, feslettségbe merüljön. Ő felsége e találkozásokon lengyel nemesként szerepel, a ki a kastélyban lakik, mint a királynénak rokona; a látogatás is teljes titokban történik, mire az őrök is parancsot kapnak, hogy forduljanak meg, ha őt jönni hallják. Ezek az összejövetelek rendesen a Szarvasparkban történnek, hacsak ő felségének a várban nincsen kedve fogadni valakit a nyugdijasok közül s erre az esetre a főfelügyelőnőnek Bertrand asszonynak külön parancs állitandó ki, mely a távozást megengedi.«

XV. Lajos elragadtatva eme rendelet ujdonsága s ingere által, oly gondosan irta alá az »engedélyezem«-et, mintha legfontosabb államtörvényről volna szó. A Szarvaspark hamar

megtelt. Minden rendü és rangu leányokat szedtek össze — kivéve a főnemességet — rendlovagok, ügyvédek, birtokosok, iparosok, sőt napszámosok gyermekeit is, ha azok a megkivántató tulajdonságokkal birtak. A fiatal Murphy hamar elvesztette a király vonzódását a többiek között. Egy tejes gazdának 11 éves leánya tiz napig szórakoztatta a fejedelmet s ezután 800 ezer frank végkielégitést s egy ezredes kezét kapta.

De nemsokára a »Szarvaspark« alapitása mégis épen ezen könnyü üzelmek után napvilágra jött.

Egy gazdag kereskedő 12 éves leányát erőszakkal rabolták el Nantes ból. Az apa kétségbe esett, s a rablóktól mindenáron vissza akarta szerezni egyetlen gyermekét, azért Párisba sietett, de ugy a rendőrség, mint a parlament siket volt a panaszokra, ugy hogy kétségbeesve tért haza. A dolognak nagy hire ment s képzelhetőleg növelte a rokonszenvet a népben ugy a marquise, mint XV. Lajos iránt! Ezen gyönyörök Lajosra is természetszerü visszahatást gyakoroltak. Többször foglalkozott ismét a halál gondolatával, s ilyenkor a marquise azzal hatott rá, hogy figyelmét az irók és a szépművészetekre terelte, a mivel a király ugyan vajmi keveset törődött.

Csakis azért türte őket udvarában, mert emlegették előtte, hogy az irók és festők csoportja XIV. Lajos udvarának fényéhez is nagyban hozzájárult, a hiu király pedig nem akart kisebbnek látszani nagynevü elődjénél. Pompadour asszony vissza akarta szerezni Voltaire iránt a király jóindulatát, a ki a marquise politikai terveihez irataival oly készségesen hozzájárult. S panaszkodott, hogy az élő legnagyobb franczia szellem távol hazájától számüzetésben él.

— Én ezt a költőt, felelt XV. Lajos a szemrehányásokra, sem nem szeretem, sem nem becsülöm s megvallom, félek is tőle. De vele szemben tettem annyit, mint XIV. Lajos Racine-ért és Bouileau-ért: kamarai nemessé tettem s nyugdijt kap; beválasztattam az akadémiába, udvari történetirómmá neveztem ki, mit akar még? Nem csak háládatosnak nem mutatkozott, de gunyverseket irt rám s Frigyeshez menekült, a ki kamarási kulcsot s évjáradékot meg rendjelet is adott neki, azonkivül asztalánál ül. Nálunk nincs divatban, hogy a költők a királylyal étkezzenek. Országomban több kiváló ember van, mint Némethonban s ha mind meg akarnám hivni őket hozzám, a nagy galleriában kellene terittetnem. Számlálja meg asszonyom ujjain: Fontenelle, Lamotte, Voltaire, Piron, Duclos, Dertouches, d'Alembert, Diderot, Crebillon, Marmontel stb. Ebédeljenek csak szépen otthon s elégedjenek meg azzal, hogy akkor dicsérjük s jutalmazzuk őket, ha megérdemlik.

Voltaire tehát továbbra is ferney-i birtokán maradt.

A felsült abbé.

Bernis abbé miniszter a Gabriella következetes ellenállása folytán nemcsak megunta őt, hanem el is hidegült. Mégis némi elégtételt akart szerezni magának a leánykával szemben, a mit annál is inkább megtehetett, mert a dolog már régen feledékenységbe merült. Annak idejében a szép Gabriella nagy feltünést keltett az udvarnál nemcsak finom arcza s termete, de szellemdus beszéde által is, ugy hogy a királynak szánták. Azt akarta tehát most a világfiak előtt bemutatni, hogy a kegy őt érte

s Gabriella kedvese lett. Az alkalmas marly-i kastély, az ő elhanyagoltságában, kedvező volt tervének, a mit egy fényes ünnepély rendezése által akart elérni: t. i. ott mutatja be a szép leányt mint főmeglepetést az estélynek.

Pompás idő kedvezett. A kertet gyönyörüen fölékesitették virágfüzérekkel s lampionokkal s

drága szövetekből több sátrat emeltek a mulatók s étkezők számára. A kert árnyas utai megteltek előkelő vendégekkel, fiatal főnemesekkel, kik kedveseiket is elhozták, szinésznőket s kecses balleriná kat. Marigny ur, a marquise fivére volt a főrendező, abbé ur is levetette ezen alkalomra a papi öltönyt s fényes egyenruhában jelent meg, titkos mosolylyal az ajkain, mely meglepetést sejtetett a vendégeknek; még a zenészek sem hiányzottak. A lakoma vigan folyt s a kedv már rózsás hangulatba csapott át, a mikor a szomszéd sátor szárnyai széjjel váltak s a rég keresett s jóformán elfeledett szép Gabriellát látták ott ülni pompás báli toiletteben; a szegény gyermek még mosolygott is. Milyen eszközökkel birta rá Bernis abbé a leányt, hogy ilyen nyilvános szégyent öltsön tiszta lelkére?

Bizonyosan hamis igéretekkel, a mikben a végkép elcsüggedt leányka mint horgonyba kapaszkodott. A meglepetés moraja zsongott

végig a társaságon s Bernis miniszter önhitt mosolylyal fogadta a bókokat a pikáns meglepetésért. Az ártatlan leánykának is részt kellett vennie a szabadszellemü társalgásban. Estefelé a fiatalság tánczra kerekedett; Bernis abbé is, különösen a menuette-beli ügyességét akarta bemutatni Gabriellával a társaság előtt, kecses állásba helyezkedett azért a csipőjén balkezével s jelt adott a zene kezdéséhez.

A többiek csoportosan páronkint helyezkedtek el a buja fűben vagy az ősrégi hársfák körül vont padokon: gyönyörködni a ritka látványban, miként tánczol az abbé miniszter menuett-et a szép leánynyal. Nem hiányoztak természetesen a pezsgős palaczkok sem, a miket a hüvös gyepre kezök ügyében elhelyeztek. De egy távoli hangos beszéd a figyelmet a kis ösvényre terelte, mely a térségre vezetett. Világos női ruhák villantak ki a dombok közül. Bernis abbé is arra forditotta fejét, mosolyogva várván az érkező uj vendégeket; midőn a csoport a lombok homályából kilépett, ijedten vette észre XV. Lajost, karján Pompadour asszonynyal s a kiséretet. A társaság zavarodottan ugrált föl helyéről, lekapkodták fövegeiket, az abbé pedig sápadtan meredt a királyra s még inkább Pompadour asszonyra, a kivel olyan komédiát üzött.

— Ah! ti mulattok, kedves Bernis? szólalt meg ő felsége rövid szünet után, mialatt meglepetéséből magához tért, hogy itt ilyen vig kompániát talált. De csakhamar elkomorodott, a mikor a bőszámu, szerteszét heverő pezsgős palaczkokat látta, melyeknek osztogatásában szükmarku volt s itt vagy 50 palaczkot már elpocsékoltak.

— Reménylem — folytatta — a maradék,

a mit hagytatok, elégséges lesz a mi szomjuságunk eloltására is?

— Megbocsájtható pazarlás, Felség! szólott Pompadour asszony gunyos mosolylyal, mialatt villámló szemekkel tekintett hol az abbé, hol a reszkető Gabriella felé; a miniszter ur bizonyára annak örömére tartja ezt a lakomát, hogy vetélytársától, Gisors gróftól megszabadult?

— Hogy érti ezt asszonyom? kiáltá Gabriella, megfeledkezve minden illemről s a marquise elé lépett.

— Kedvesem, válaszolt leereszkedőleg a marquise, bizonyára önnek is tudtára adták már, hogy Gisors gróf, az ön volt jegyese, Crefeld mellett a csatában elesett.

A hideg gőggel s kiszámitott hatással mondott szavak eredményesek is voltak, Gabriella visszatántorgott s halálsápadtan a bokrok közé futott, mialatt Bernis abbé édeskés mosolyt öltve mentegetődzni kezdett s a marquise-nek felvilágositást igért.

— De hol van a kedves grófnő? kérdezte Lajos körüljártatva tekintetét a tömegen; látni szeretném.

A leányka nem volt már közöttük, fölhasználva a zavarodottságot, eltünt.

Alig pár perczre rá, mig tanakodva ott állottak, jött egy kastélyőr s jelentette, hogy egy fiatal leány beleugrott a »pontytóba«. A királylyal együtt mindnyájan odasiettek: az öngyilkos leányka csakugyan Gabriella volt.

Szó nélkül otthagyta őket a király s gondolatokba merülve tért vissza Versaillesbe.

Nem a véletlen vezette ki épen a Marly-ba a királyt és kedvesét; de az már reggel olyan rossz hangulatban volt, hogy a marquise beszélte rá egy kirándulásra, s utközben nagyon meg-

szomjazott, s ennek következtében a közeli kastélyba tértek be, a mely már ugyis régen látta királyi urát falai között. A felhangzó zene vezette őket a mulatság szinhelyére, mely ilyen tragikusan végződött.

Choiseul miniszter.

Bernis abbé másnap nem volt miniszter. Hogy a látszat megmentessék: a királytól bibornoki kalapot nyert kárpótlásul. (1758. nov.)

— Igen, jegyzé meg egy gratulálónak az uj méltósághoz — ez egy esernyő, a mivel a király azért ajándékoz meg, hogy a rossz időjárás ellen védjem magamat!

Mint bibornok helyet foglalt azért az államtanácsban. Csak 43 éves volt még s becsvágyával most a pápai székre törekedett.

Stainville grófot nevezte ki a király, — azaz Pompadour asszony — a külügyminiszteri székre, egyuttal »Choiseul herczege« czimet kapta. Mint készséges eszköze a marquise nak, a mit a bécsi béke megkötésével bebizonyitott — nagy kegyben állott az udvarnál. Ugyan még kevéssé ismerték, mert ausztriai küldetése előtt csak rövid ideig tartózkodott itt, de hamar pártfelekre tett szert szellemes modorával, s beszédében az őszinteség bizonyos zománczával. Beszéde könnyed s gyakorlott s kifejezéseiben válogatott, előkelő. Mint politikus is éleslátással s nagy találékonysággal birt. Ugy, hogy XV. Lajos keresve sem találhatott volna alkalmasabb minisztert nála. Állását kellő méltósággal s okossággal viselte, a mint mindjárt egy hivatalba lépte után történt eset jellemzi.

Stahremberg gróf, az osztrák követ, épugy, mint a többi nagyhatalmak követei tisztelegtek nála.

Choiseul elfoglaltságával mentegetődzve nem fogadta azonnal, s hagyta kissé várakozni. De a várakozási idő minden illendőség határán túl terjedt, s az osztrák követ ujra bejelenteté magát.

— Szép, szép, felelt Choiseul, hanem engem most egy nagyon fontos munka akadályoz, hogy a gróf urat fogadhassam; kérje fel, hogy várakozzék még egy keveset.

A nyitott ajtón át hallotta Stahremberg a miniszter szavait, de legyőzte boszuságát és várt. Az idő telt s még sem hivatták be. Végre dühösen kifakadt s kiabálta, hogy e példátlan udvariatlanságért a királynál fog panaszt emelni. Erre bebocsájtották. Dühtől kivörösödött arczczal lépett be s látszott rajta, hogy önuralmát egészen elveszté. De még mielőtt valami ostobaságot követett volna el, Choiseul mosolyogva nyugodtan kezet nyujtott s barátságosan kezdé:

— Vallja be, gróf ur, hogy ön teljesen félreismerte az én dicséretes szándékomat. A mikor én franczia követ valék Bécsben, Kaunitz herczeg teljes egy órán keresztül elfogadó szobájában várakoztatott. Távol attól, hogy e fölött dühösködjem, teljes szivvel nyugodtam bele az etiquette eme módjába, melyet én a megkülönböztető tisztelet kiváltságos jelének tekintettem, a melyet épen ezért tanusitott irántam a herczeg. S csakugyan meggyőződve szándékáról, igéretet tettem neki én is, hogyha valamikor miniszter leszek, teljességgel őt fogom utánozni. Mert még diplomácziai pályafutásom kezdetén föltettem magamban, hogy olyan emberektől fogom tanulni a kormányzás művészetét, a kiket ebben már jártasaknak tanultam ismerni, mint pl.: Kaunitz herczeget, nem pedig a magam fejéből. Most tehát, ha akarja: elitélhet, mint egy olyan kiváló diplomata tanitványát. Egyébiránt nekem nagy megeről-

tetésembe került, hogy önnel igy bánjak. Nézze csak, uram, hogy azon idő alatt szórakozzam, a »Mercur« talányait fejtegettem. S ha most megengedi gróf ur, hogy eltekintve a politikai jelentőségtől privatim szólhassak: az egész csak visszafizetés, a hogy velem is, mint királyom küldöttével bántak s bizonyára ugy a bécsi, mint a párisi udvarnál jót nevetnek fölötte, ha ön valamit beszél.

Stahremberg okos s felvilágosodott ember volt, s ő is jót kaczagott az eseten.

Voltaire a hétéves háboruban.

A hétéves háboru még javában folyt. Frigyes csatát vesztett Kunersdorf mellett (1759) s ujra Voltaire-hez fordult közbenjárásért. A közvetitésre élénk levelezés támadt Choiseul miniszter és a porosz király között, a nélkül, hogy más tudott volna róla valamit.

»Ez, — Voltaire szavai szerint — hasonlitott olyan gödörhöz, a melyet két macska kapart, s egyik oldalon bársony talpacskáikat, a másikon pedig körmeiket nyujtogatják«.

De a béketervezetek nem sikerültek, Frigyes a versaillesi udvar ajánlatait tulcsigázottaknak tekintette, melyeket semmi módon nem teljesithet. S fenyegetődzött, hogy megmutatja a világnak, miszerint ő koránt sincs annyira oda, mint hiszik, s igy ir Voltairhez (1760).

». . . Én éppen nem siettem a békével annyira, mint Versaillesben hiszik; s legközelebb inkább a nagy Mogulhoz, mint a szeretett Lajoshoz fordulok«.

S miután azon hiedelemben volt, hogy a tárgyalások meghiusultát leginkább Pompadour asszonynak köszöni, igy folytatja:

». . . S ha pedig azon személyek alatt Pompad ur asszony is értetnék, tudtára adom,

hogy a porosz király nem sokat törődik Poisson kisasszonynyal, különösen ha az szemtelen, s megfeledkezik arról a köteles tiszteletről, a melylyel koronázott fők iránt tartozik viseltetni.«

Voltairenek tehát közbenjárása daczára sem sikerült önző czélját elérni, hogy t. i. Pompadour asszony s XV. Lajos kegyeit visszanyerje, sőt Frigyesnek is elvesztette barátságát, ugy hogy a viszonyelezés kettejük között megszünt.

A szerencse pedig tényleg II. Frigyes oldalához szegődött. Kiváló tehetsége és bátorsága, de leginkább szivós akaratereje által a szövetségesek táborát bámulatba ejtette.

Egymásután foglalta el a kedvező pozicziókat, s a háboru rossz fordulatot vett a szövetségesekre. A marquise ugyanis a Murphy-eset óta, a mikor d'Estreés asszonyt intrikái miatt számüzték: a marsallra magára is kiterjesztette boszuját. De nehéz volt elérni, mert a marsall, egyike a kitünő hadvezéreknek, egymásután foglalta el a várakat s más alkalmas személy helyette nem kinálkozott. Ez állásra csak Richelieu herczeg lett volna alkalmas, hanem az nagy ellensége volt még mindig a marquisenek. Pompadour asszony mégis áldozatot hozott boszujának: ismerte Richelieu rendkivüli dicsvágyát, mely folyton nőtt benne, mióta a háboruskodásukba beleizlelt s gyülöletét vetélytársa d'Estrées iránt; magához hivatta s a titkos tanácskozásnak az lett a vége, hogy a király nemsokára egész sereg áruló-iratot kapott a marsall ellen, melyet ügyesen a kezébe csempésztek abban a reményben, hogy d'Estréesnek a neve rövid időn rossz hangzásu lesz a király fülében, a mikor aztán tönkretehetik.

Pár hét mulva a jeles hadvezér hazahivatott s helyét Richelieu foglalta el.

A marsall nagyon jól tudta, kinek köszönheti kegyvesztettségét s módját találta ki is fejezni ebbeli véleményét. A király parancsára ugyanis a marquisenél is kellett tisztelegnie.

Pompadour asszony fölényes mosolylyal fogadta s eltitkolhatlan diadalérzéssel tekintett körül az udvaron, mely épen nála volt; aztán nyájasan üléssel kínálta meg a marsallt.

A tábornok azonban állva maradt és ünnepélyes hangon szólott:

— A királynak, legfelsőbb uramnak parancsára jöttem, hogy tiszteletem tegyem önnél, asszonyom. Én sokkal jobban ismerem iránta mi hangulatát, marquise, semhogy ezen tiszteletnek más jelleget tulajdonitanék, minthogy az uram királyomnak tartozó kötelesség, a kinek jobban bizom igazságszeretetében, mint félek az ön hozzám való érzületétől!

Erre szintoly büszkén távozott a nélkül, hogy a feleletet bevárná. De csalódott, mert a marquisenek nagyobb volt a befolyása, mint az uralkodó igazságérzete. Ezután sem őt, sem nejét nem látták az udvarnál. Ilyen kicsinyes boszunak köszönhetni, hogy a minden tekintet-

ben jeles hadvezér nagy ürt hagyott maga után a csatatéren, s Richelieu alatt, a ki a marsallbotot a toilette-asztalnál szerezte: — szerencsekereke nagyon kedvezőtlenre fordult.

A marquise befolyása hát még mindig teljes volt. Jóllehet 40 éves kora már leszállitotta a szépség és ifjuság bájait. Egyéb viszony nem is állott fönn közöttük, mint a platonikus barátság és megszokás gyönge köteléke, melyet bizonyára nem nehéz széttépni.

VIII. RESZ.

LEJTŐN.

Kialudt szivek.

Pompadour asszony már olyan magasra emelkedett, hogy semmi vágya nem maradt betöltetlenül. A királyi kegy nagy vagyonnal halmozta el a kedvest; birta Celle-Saint Cloud, Montretout, Crécy, Aulnay, Brimborione, Saint-Remy kastélyokat, földeket s erdőket, házat Compiègne-ben, Fontainebleu-ban, villát Versailles ben, kastélyt Bellevue-ben s Párisban isstb. stb.

A király gyöngesége nem kevesebbet érő hatalmat s tekintélyt adott hozzá. XV. Lajos maga nevetve beszélte egyszer kedvesének, hogy egy öreg ember azzal a kéréssel fordult hozzá: pártfogolná őt a marquise előtt.

A parlamentben egy képviselő inditványt nyujtott be, a megszorult állampénztár megtöltése módjáról: t. i. Pompadour asszonytól kell 100 millió frankot kölcsönkérni!

Nem nagyon törődött hát vele ekkora hatalom mellett, hogy Páris utczáin alig jelenhetett meg nyilvánosan, ha bántalmazásoknak ki nem

akarta tenni személyét: annyira gyülöltté vált a nép előtt, mivel a háborut s annak szomoru következményeit egyenesen — s jogosan is — az ő politikájának tulajdonitották.

Nyáron kastélyai sürü parkjában, télen pedig a pompás üvegházakban időzött, irók és művészek körében. Oudry Vanloo, Latour, Vien stb. festettek számára, s különösen Boucher, a hires Watteau tanitványa: egyikök dicsérte a másikat; Couton, Pigall szobrokkal kedveskedtek neki. A hir folyton szárnyán hordta életmódját, ruhái sőt lovai szinét is, divatban pedig irányadó lett s a »Pompadour-pongyola« helyet nyert a külföldön is.

Tizenöt év fáradozásainak gyümölcse.

Uj vetélytársnő.

XV. Lajost a marquise-hez csak barátság füzte már; a marquise-nek is nemkülönben szerelme az uralkodó iránt teljesen kihült: de a hatalmat, azt még minden eszközzel iparkodott megtartani. A fejedelem valóságos ellenőrzés alatt állott; a kémeknek egy rendezett serege figyelte tetteit s lépéseit, a kik minden, még oly parányi dologról is beszámoltak a kegyencznőnek. Egy óvatlan pillanatban sikerült XV. Lajosnak bizalmasabban összejönni a szép C* herczegnővel, kinek ugy szépsége, mint szelleme városszerte köztudomásu volt.

Pompadour asszony épen könnyü rosszulléttel küzdött; rossz kedvét növelték azok a komoly gondolatok, a mik már darab idő óta kinozták: mindig a többi kegyencznők szomoru példái lebegtek szemei előtt s sehogysem tudott tőlük menekülni.

Még ágyában pihent, a mikor egyik szobaleánya jelentette, hogy C* herczeg komornyikja várakozik künn.

— Az fontos dolog lehet — mondá a marquise — eressze be.

A komornyik egy levelet kézbesitett, miután ő is egyik eszköz volt a marquise kutató kezében.

A marquise nyomban megismerte a király kézirását. Gyöngéd szerelmes levélke volt s ugy látszik a hangulatából, nem első s talán — nem utolsó!

Sokáig tépelődött, mig elhatározta, magához kéretni C* herczeget. A herczeget kevéssé ismerték az udvarnál s a marquise sem tudott róla sokat, azért aggodalommal várta a kifejlést. Gyorsan öltözködött át, s elküldte szobaleányát:

— Most mehet, s ha C* herczeg jelentkezik, nyomban vezesse be s gondoskodjék, hogy senki se zavarjon.

— S ha a király jön? — kérdezte a szobaleány.

— Mondja csak, hogy még nem keltem föl; a herczeget okvetlenül fogadni akarom még ma.

Az idő keservesen telt; ha a herczeg nem olyan, a minőnek gondolja, a játékot elveszitette; ha azonban szerelmes nejébe s vele szövetkezik, akkor a fél játszma már nyerve van. Félóra mulva C* herczeg megjött.

Szép, javakorban levő férfi volt, önérzetes fellépéssel; hidegen üdvözölte Pompadour asszonyt, a ki először fogadta magánál.

— Micsoda ok birta rá, asszonyom, hogy ilyen sürgősen hivatott magához? kérdé nyugodtan.

— Egy eset, a mi mindkettőnket kiváltkép érdekel, válaszolt a marquis jelentős hangsulylyal.

— Az ön beszéde valami rendkivülit sejtet; világositson föl róla!

— Az ön neje forog szóban — felelt minden nimezés-hámozás nélkül a marquise — mialatt

átnyujtá a levelet; minden magyarázat helyett: olvassa át ezt a levélkét.

A herczeg átvette a levelet s a gyorsan végigfutotta tartalmát s marquise élesen szemügyre vette arczát, vajjon milyen hatást gyakorol rá? A herczeg elhalványodott s kezét szemeihez emelte, aztán sóhajtva dobta le a levelet; a marquise győzött. Kétségtelen volt, hogy a herczeget neje hütlensége mélyen megrendité.

— Mit tegyünk? törte meg végre a barátságtalan csöndet lassu hangon.

— Nem is képzelem, felelt a herczeg szomoruan. De igen, kiáltá hangosabban, magához térve az aléltságból: kiverem házamból, mint a kutyát s elüzöm magamtól végképen.

Ezt a kifejlést nem várta Pompadour asszony, hiszen ez lenne legalkalmasabb a helyzet teljes elrontására. Békéltetően lépett közelebb s sértőn kérdé:

— C* herczegné a király második barátnője óhajt lenni! miközben minden szót erősen hangsulyozott.

A herczeg valamivel nyugodtabb lett.

— Hogyan háritsam el hát róla és rólam ezt a keserü sorsot?

Ebből kiérté a marquise, hogy a herczeg ennek daczára vonzódik nejéhez s szivesen ragad meg minden alkalmat, mely kinálkozik.

— A menekülés az egyedüli mód!

— Igen, igaza van önnek; menekülni fogok ki külföldre s magammal viszem a szerencsétlen asszonyt is, a kit ez az élvsóvár, boldogtalan udvari élet megingatott. Hevesen nyult a marquise jobbja után s többször megcsókolta: Köszönöm kedves barátném; engem ugyan ez az elátkozott udvar többet nem fog viszontlátni. Éljen boldogul!

Sebesen eltávozott; a marquise mosolyogva nézett utána: a csatát megnyerte.

Legközelebb, mikor a király meglátogatta, a beszéd folyamán kérdé:

— Nem tudja ön kedves barátném, mi az ujság? C* herczeg és neje bucsu nélkül elutaztak Párisból s a mint hallom, Londonba mentek. El nem képzelem a hirtelen távozás okát.

De a marquise királyi barátját nem világositotta föl a dolgokról.

Belle-Isle marsall a gyászpadon.

Az öreg Belle-Isle tábornok, hadügyminiszter 1761 január havában meghalt. Ő volt utolsója azon kiváló hadvezéri tehetségeknek, melyet Turenne, Condé s mások oly méltón képviseltek. Nemcsak jeles katona, de a szépmüvészetek s irodalom kedvelője, a miért a franczia akadémia tagjai közé is vette. Családja előtte halt ki; utoljára fiát vesztette el a crefeldi ütközetben: állitólag nem ellenséges kéz által.

A miniszteri épületben, a hol el is hunyt, teritették ki egy kopott gyászpadon, a mit egy elnyütt lepellel teritettek le; azt is egy szolga jóvoltából.

— Fouquet hát meghalt! mondotta XV. Lajos környezetének, a mikor a gyászesetet meghallotta.

— Nem Fouquet volt ő már, Felség, jegyezte meg rá Anjou herczeg; megengedtetett neki, hogy nevét letegye s ujat vegyen föl, melyet aztán hirnevessé is tett dicső hadjáratai által.

Néhány héttel azután, mintha csak a siro akarta volna megboszulni XV. Lajos emerietens hidegségét hű és kiváló szolgájával szemben,

a királyi családnak két tagja halt meg: leánya, a pármai herczegnő és unokája, a burgundi herczeg, a trónörökös legidősebb fia, 12 éves korában.

Serdülő kis lányok a Szarvasparkban.

De Lajos cseppet sem törődött vele, még ő eg sem könyezte őket. Pompadour asszonnyal egy hétig Compiègne-ben mulatott, aztán visszatért Versailles-be, hol a Szarvaspark gyönyörei teljesen feledékenyekké tették a királyt. Jóllehet egy idő óta kiváltkép az alig serdülő leánykák nyerték meg magas tetszését, mégis Esparbés grófnőt is nagyon kitüntette. A fiatal hölgy csak 22 éves volt, picziny filigrán termettel s csodás apró lábakkal s kezekkel. A kezeire volt kiváltkép hiu s nem is mulasztott egy alkalmat sem fehér kacsóinak érvényt szerezni. A király szemei előtt tisztogatta annak számára a cseresznyét, melyet az uralkodó czukorral rendkivül szeretett. A cselédek pletykáztak, hogy a grófnő csakhogy kezei fehérségét, simaságát megőrizze, többször eret vágatott karjain.

Pompadour asszony nem volt féltékeny, ismerte az állapotokat, hogy a grófnőből sohasem lesz kegyencznő vagy ellenfél s azért a legjobb barátságban éltek együtt, a bizalom, mely kettejük között fönnállott, még segélyül jött a marquise-nak más intimebb dolgok kifürkészésére.

A Szarvaspark virágzott. Tele szép leányokkal, kik közül a 15 évet egyik sem haladta túl.

Ujabb botrány terelte rá a figyelmet, mely sem a király iránti tisztelet s rokonszenvnek nem szolgált előnyére.

A király pár évvel ezelőtt kedves gyermeket látott meg a parkban sétája közben, kit a kopók hamar kinyomoztak, ugy hogy nemsokára birtokába jutott a kis kedvesnek. A lármázó apát a Bastillebe dugták.

A kis Tierrelin — igy hivták a leánykát — fiut szült a királynak; de a betegágy ugy megviselte, hogy utána is sovány és sápadt maradt. Lajos természetesen megunta.

De Pompadour asszony félt a király jobb érzületétől — és a leányka is a Bastille-be került. A király mindezeket egykedvüen, ellenkezés nélkül türte. Az ártatlan teremtést 2 hónap mulva kibocsájtották, de csak azzal a kikötéssel, hogy nyomban apáczafátyolt ölt és gyermekét sohasem kivánja viszontlátni.

A szerencsétlen nem sokáig gondolkozott, a fátyolt választotta; s 13 éves korában zárda fogoly lett.

A versaillesi tartózkodást arra használta föl Choiseul herczeg, hogy meghivja a királyt az uj hadügyminiszteriumi palota megszemlélésére.

Belle-Isle halála után átvette a hadügyi tárczát is s uj hivatását már a nagyszerü épületben foglalta el hivatalosan. A hadügyminiszterium eddig a versaillesi palota padlás emeletein kapott helyet, de a szobák olyan alacsonyak voltak, hogy még az első titkár

szobájában sem egyenesithette ki magát az ember, a nélkül, hogy a tetőzetbe ne verje fejét; ellenkezőleg az uj épületben nemcsak hely, de kényelemben is részesültek a hivatalnokok, XV. Lajos örömmel szemlélte az épületet s Choiseul az alkalmazottak buzgalmát — kik legnagyobbrészt invalidusok valának — óhajtván bemutatni, felgyujtatta az épületet szalmával. A király észrevette a készülődést s kérdé: mi czélra lesz a sok szalma?

— Az épületet felgyujtani, felség.

— Micsodát? kiáltotta Lajos olyan pillantással, mintha azt hinné, hogy miniszterének az esze ment el.

— Nyugodjék meg, Sire, csak szinpadi tűz lesz. A szalmát tényleg meggyujtották a legfelső emelet szobáiban, ugy hogy a hatalmas lángok s füst az ablakokon tört ki. Senki sem hitte, hogy a kisérlet nem komoly fordulatot nyert. De a hivatalnok sereg, jóllehet nem volt előkészitve a mentésre s még létrájuk sem volt, a tüzet mégis pár percz alatt megfékezték.

XV. Lajos ezután az épület belsejében tett látogatást, hol minden pompás rendben állott, a mik különösen Dubois-nak, a miniszter személyes barátjának s hivatalfőnöknek az érdemét dicsérték.

— Igazán mindenütt nagy kényelem van, mondá Lajos egy iróasztalnál helyet foglalva; önöknek még nagyitó lencséjük is van, kérdé érdekkel s mintegy véletlenül ottheverő szép kézirást kezdett vele olvasni, a mi pedig nem volt egyéb, mint Lajost dicsérő fogalmazvány.

— Ennek a nagyitó üvegnek is, mint minden dolognak a világon, van hibája, tette hozzá, miután az iratot átolvasta: túl keletén nagyitja a dolgokat s ép azért félrevezeti az embert.

Ezek nemcsak szellemdus, de szerény szavak is, olyan király szájában, a ki semmi dolog iránt különös respektussal nem viseltetett.

A herczeg nemcsak miniszteri osztályait helyezte tisztességes állapotba, de a mellett dicséretes takarékosságot is fejtett ki s a visszaéléseket teljes erejéből üldözte, noha nem nagy sikerrel.

Egyszer, midőn a király kocsizni ment, az ott álló Choiseulhez fordulva, hirtelen kérdé:

— Mit gondol uram, mibe kerül nekem egy ilyen kocsi?

Choiseul egy keveset gondolkozott, aztán mondá:

— Én hatezer livres-ért készittetek ilyen kocsit; Felségednek bizonyosan került vagy nyolczezerbe?

— Elszámitotta magát, válaszolt nevetve XV. Lajos, a kocsi nekem harminczezerbe van!

Choiseul nehezen nyomta el boszuságának felindulását, de az udvaronczok előtt nem akart annak kifejezést adni s hallgatott.

A mint másnap a királylyal dolgozott, ujra szóba hozta a kérdést:

— Felséged nagyon elnéző az ilynemü sikkasztások iránt, ép azért minden alkalmat fölhasználnak rá; hatalmazzon fel Sire ezen dologra s én ha csak lehet, más helyzetet fogok teremteni.

— Tudom, kedves barátom, hogy a tolvajok száma borzasztó körülöttem; de higyje el, lehetetlen itt valamit tenni ellenök; annyi magasrangu személy is érdekelve van ezekben a sikkasztásokban, hogy nincs rá kilátás valami eredményre jutni. Megkisérlették már ön előtt többi miniszteréim is, de a nehézség miatt fölhagytak vele. Nyugodjék hát bele a helyzetbe ugy a mint van s ha tudom, hogy

sikerrel nem járhat, ne iparkodjék magának kellemetlenséget teremteni.

A jó szándék hát abban maradt.

A kifáradt kegyencznő.

XV. Lajos megragadott minden módot, hogy szórakoztassa magát, miután Pompadour asszony minden kisérlete a fejedelem unottsága miatt füstbe ment. Szegény marquise! Megöregedve szellemének minden csillogó tulajdonaival sem tudott a fejedelemnek ezután kedvére lenni, a ki mindinkább kerülte őt. Maga mondotta du Hausset asszonynak:

— Csinos arczczal birunk, mely legföllebb 38 éves korunkig nem lesz ránczos ... azután nem vagyunk jók semmire!

Igaza volt; s épen olyan fejedelem mellett, a ki a hétnek minden napjára uj változatosságot óhajtott.

Több izben gyöngélkedett s a szomoru gondolatok mindinkább kedvetlenebbé tették. Sokat foglalkozott a halál gondolatával is; vallásos vigaszban keresett üdülést s a nyugtalanság, mely még álmait is megzavarta, bűnbánatra gerjesztették a marquise-t. — Nem csodálandó

hát, ha a bűnbánat oly erősen ragadta meg a folytonos küzdelemben kifáradt és semmi több előnyt nem váró asszonyt.

Francziaország minden királynéjának jezsuita gyóntatóatyja volt, ezt hát ő sem nélkülözhette. Kiszemelt egy jeles jezsuitát — Jacy páter személyében a maga számára is. Ezt az embert még ifju korából ismerte. De a jezsuiták ellenei voltak mind a királyné s a trónörökös pártján, azért nem szivesen vették ezt a választást. Sokáig vonakodott Jacy is elfoglalni állását, de a marquise akarata győzött s Pompadour marquise gyóntatóatyja lőn.

De lehetetlen volt rábirnia, hogy neki a föloldozást megadja; a legnagyobb rimánkodásokra sem lágyult meg a jezsuita s a bűnbocsánatot nem adta meg.

A könyörgésekre mindig ezzel felelt:

— Az egyház nem oldozhat fel bűneidtől, mert házasságtörésben élsz. Térj vissza töredelmesen férjedhez, akkor bocsájt meg az isten.

Sirva térdepelt a páter lábaihoz, a ki mindig ezt az okot hozta föl ellene, s könyek között mondá:

— Tisztelendő atyám, bocsáss meg! Én itt az udvarban bűn nélkül élek, mert a király semmi más nekem, csak barátom, és viszont én sem vagyok neki egyéb barátnőnél: mindenre kérem önt, hallgasson meg engemet!

A szerzetes hidegen nézett rá, s mondá:

— S ha te kezdettől mostanáig ártatlan vagy is, botránynt okoztál s meggyőződésem tiltja, hogy kedved szerint cselekedjem.

A marquise dühösen emelkedett föl, s fenyegetőzve kiáltott rá:

— Távozzék! Köszönöm önnek és egész rendjének a szolgálatot!

A gyóntatóatya eltávozott; Pompadour asszony erőtlenül hanyatlott egy karos zsöllébe s elgondolkozott. Sem megnyugvást, sem kivezető utat ebből a zürzavarból nem talált; végre is az egyetlen mentő módot ragadta meg és irt férjének d'Etiolles urnak:

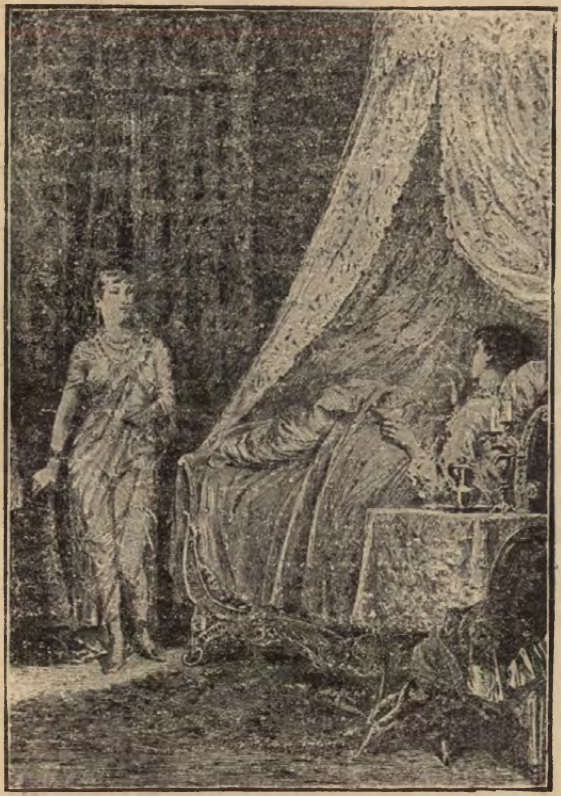
»Az igazságtalanságot, a mit önnel szemben elkövettem, keservesen megsirattam, s teljesen megbántam boldogtalan életemnek ezt a bűnét. Belátom hibámat s jóvá akarom tenni. Már nem vétkezem s bűneimnek csak a látszata van meg jelenleg, a mit gyorsan szeretnék eltörülni. Elhatároztam, hogy mindama rosszat, mit a multban elkövettem: jövendő magaviseletem által kárpótolom. Fogadjon vissza jóindulatába! Egyedüli feladatomnak fogom tekinteni, hogy a közösséget, melyet elválásom által ugy megsértettem, azon benső összeköttetés által, a melyben ezentul önnel élek, magammal ismét kibékitsem. Ne taszitson azért el magától, s fogadja — ismét kérem — kegyébe az ön bűnbánó feleségét:

Antoinette-et.«

Miután a megnyugtatására szolgáló eme képmutató levelet megirta, eldobta a tollat.

A dolog kimenetele iránt csöpp kételye sem volt. Mikor először visszatért számüzetéséből d'Etiolles ur, még mindig szerette nejét; hanem aztán, hogy követelő kezdett lenni, majd Bécs, majd Konstantinápolyba küldték diplomácziai megbizásokkal: igazában, hogy eltávolitsák az udvartól. Már akkor meglehetős hidegülten jött vissza, s hamar belebotlott egy csinos ballerinába, Ram kisasszonyba, a kinek csak gyémántot 200 ezer frank árut vett. Az üzenetet hamar megkapta.

»Én önnek megbocsátom igazságtalanságát, amit velem szemben elkövetett, de semmi

körülmények között nem fogadhatom vissza házamba.«

A marquise is ezt várta. Minden lehetőt megtett, hogy férjéhez visszatérjen s igy a föltételnek is megfelelt, a mihez a bűnbocsánatot kötötte a páter.

Most már, hogy lelke sóvárgását kielégithesse, könnyen talált lelkészt, ki őt föloldozta s megengedte, hogy az oltári szentségben részesülhessen.

Boszu a jezsuiták ellen.

Látszólag nyugodtabb lett. Az a tüneményes jókedv s sziporkázó szellem ugyan elkomorodott s kifáradt, s a szeretetreméltó asszony helyét egy viszálykodó asszony foglalta el. Mert boszujáról nem feledkezett meg s jaj volt a jezsuitáknak, kik akarata előtt nem hajoltak meg. Choiseul miniszterben hű segitséget talált, a ki nem kevésbbé gyülölte őket, mert a dauphin pártján állottak.

Csak a király hajlamát kellett megnyerni, a mi könnyen ment. Ráfogták, hogy a Damiens felbujtogatói is ők voltak, kik a dauphin iránti érdekből, a kinek most is pártján állanak, óhajtották eltenni láb alól a királyt; ez elég meggyőző ok vala.

Először is reformálni akarták a szerzetet: az ifjuság vezetését kivenni kezeik közül.

Az encyclopedisták: Voltaire, d'Alembert, Diderot nem kevesebb buzgalommal szolgálták ez ügyet, mint mindent, a mi a vallásos rend és a társadalom megingatására irányult.

Különösen Voltaire, hogy mennyire gyülölte őket, leveleiből kitetszik; még a külföldi dolgok iránt is rendkivüli módon érdeklődött:

»Ma nem jött hir Portugáliából; irja egy levélben: Egy jezsuitát sem akasztottak föl! Ah milyen lassu az igazságszolgáltatás!«

D'Alembert is megirta a hires munkáját a »Destruction des Jesuites« (a jezsuiták végromlását).

Azonkivül temérdek röpirat s ráfogás annyira vitték a közhangulatot, hogy cselekedni kellett valamit. A trónörökös hiába pártfogolta őket: a reformiratok Rómába küldettek XIII. Kelemen pápa és a rend generálisához. Ez utóbbi a tervezetekre ezt a kevély sort irta rá:

»Sint, ut sunt; aut non sint.«*

Ezek a szavak aztán betetőzték a jezsuiták elleni ellenszenvet. 1762 április 1-én a rendtagok parancsot kaptak az iskolák bezárására. Egy augusztus 6-iki parlamenti határozat pedig eltiltotta a rend öltönyeinek viseletét, főnök alatt csoportban nem élhettek, sőt levelezniök sem volt szabad.

A rendházakat erre fölosztották s az udvar minden jezsuitának, ki odafordult, nyugdijat vagy valami államhivatalt adott stb. A párisi és aixi érseknek, szintugy az orleánsi püspöknek számüzetésbe kellett menniök. Pompadour asszony nem felejtette el, hogy ugyanez a párisi érsek tagadta meg egyszer a misét kastélyában tarthatni s Choiseul herczeg ellen titkos intrikákat folytatott: ez volt a bűne.

Egyuttal utolsó legfényesebb diadala Pompadour asszony hatalmának.

Egész Franciaország örült a fényes sikernek s versek dicsőitették a győzedelmet széltében-hosszában. Maga Pompadour asszony is nem egy csipős epigrammot irt, a mely általánosan ismeretessé lett. De elképzelhetjük

* „Legyenek, a mint vannak, vagy ne legyenek.“

különösen az encyclopedisták üdvrivalgását, különösen a mikor XIII. Kelemen meghalt s a jezsuiták rendje az egész világon eltörültetett. De a bölcsészek örömét megrontotta Frigyes, maga is bölcsész, istentagadó s Voltaire leghivebb követője e téren: befogadta országába az elüzötteket. Ő tagadta azt a gyanut, a mivel Bernis abbé vádolta a szerzetet, hogy t. i. a pápát megmérgezték. Mint felvilágosodott ember becsülte azt a rendkivüli hasznot, a mit a jezsuiták a nevelés terén tudnak elérni, azért is igy ir a megijedt bölcsészeknek:

»Nekem nincs okom félni tőlük, Ganganelli testvér (a pápa gunyneve) elvágta karmaikat s fogaikat kiszedte; most hát sem karmolni, sem harapni nem tudnak. Az ifjuságot pedig tanithatják, mert arra nincsen náluk alkalmasabb. Ezt a drága magot megőrzöm, hogy szolgálhassak belőle azoknak is, a kik kivánni fogják.

IX. RÉSZ.

BEFEJEZÉS.

Rosszullét.

Tizenkilencz esztendő fárasztó küzdelmei s az örökös izgalom nemcsak idegessé tették Pompadour asszonyt, de hozzájárult még a kifejlődött szivbaj is, a mi miatt azután minden hevesebb vagy ingerlőbb jelenet után ágyba kellett feküdnie. Nagy része van különben betegsége ilyen kifejlődésére annak a sok izgató szernek is, a melyekkel több izben élt s melyek az amugy is finom szervezetü asszony idegrendszerét felduláták. Utolsó években különösen gyakorta esett egyik tulságból a másikba; a királylyali sürü heves jelenetek rendesen ájulással végződtek s azután is pihenés helyett, — hogy rossz hangulatát elüzze — a változatos szórakozásokat hajhászta; ezek aztán végkép tönkretették. Gyöngeségéhez nagymérvü idegesség is szegődött s teljes mértékben kitört rajta, de mindennek daczára részt

vett az ünnepélyeken s a királyra csak ugy ügyelt, mint máskor.

A fényes társaság Choisyban időzött a királylyal együtt Pompadour asszonynál; vigan voltak s a marquise, bár rosszul érezte magát, teljes erejéből iparkodott mulattatni vendégeit.

A király épen egy apró vadásztörténetet készült elmesélni, a mint egyszerre elnémult és ijedten tekintett Pompadour asszonyra: mindnyájan odanéztek.

A marquise felállott székéből, hogy talán a király körébe jőjjön, midőn a fájdalom hirtelen eltorzitotta arczát s levegő után kapkodott; s mire valaki segithetett volna, eszméletlenül összerogyott.

A király gyorsan felugrott s az élettelennek látszó testre borult. Ijedten segitettek neki, hogy az ájultat székébe tegyék; föltépték ruháit s a zsebkendőikkel legyezni kezdették. A király maga is az ijedtségtől majdnem magánkivül volt.

— Vizet! Az istenért hozzanak hamar egy pohár vizet, kiáltá környezetéhez; különben kezeink között hal meg!

Egy udvaroncz elrohant a vizért. Ajkait s halántékát megnedvesitették, mire csakugyan magához tért.

— Hála Istennek, él! szólott vidámabban.

— Köszönöm, susogta a marquise s halvány ajkára mosoly lopódzott, a mint a királyt olyan buzgón látta körülötte foglalkozni.

— Hol van Quesnay?

— Istenem, felelt a király, arról egészen megfeledkeztem, hogy orvost hivassak; s egyik udvaronczhoz fordulva parancsolá: siessen gyorsan s keritse elő Quesnay doktort akárhonnan is; örök hálára kötelez, ha azonnal itt lesz.

Még be sem fejezte szavait, midőn Quesnay már a szobába rohant. Egy a jelenlévők közül már az első pillanatban érte futott.

— Az ég küldi önt Quesnay! Segitsen hamar s nyugtasson meg! mondotta XV. Lajos még mindig aggályos hangon.

Az orvos csendesen a beteghez lépett:

— Már rég előre láttam én ezt; s a társasághoz fordulva parancsolóan folytatta:

— Távozzanak el uraim! A betegnek első sorban is nyugalomra van szüksége.

A kiséret kiment. Quesnay előhivta a szobalányt, hogy vetkőztesse le urnőjét. Azután ágyába fektették; alapos vizsgálat után — mialatt a király aggódó szemekkel kisérte az orvos mozdulatait — konstatálta, hogy a régi szivbaj hevesen lépett föl; a betegség veszélyes: azért minden izgalomtól távol kell tartani, mert egy hasonló roham életébe kerülhet a marquisenek.

Nemesi diploma az orvosnak.

A király a rákövetkező napokon csak ritkán mozdult ágya mellől; korán reggel bejött a marquise hálószobájába, s késő este távozott. Csakis ebédkor ment át lakosztályába, máskülönben nála étkezett. Ugy látszott, a király kihamvadt szerelme ujra föllángolt. Mint azelőtt is, rendesen tárgyalta vele a politikai ügyeket, tanácsát kérte a kinevezéseknél; szóval olyan figyelmet tanusitott, mint hatalma teljében.

— Lássa, felség, szólott Lajoshoz egyszer, mikor már Quesnay elment; mint fáradozik ez a derék ember, méltó volna valamivel megjutalmazni.

— Érdemesebb rá, mint bárki más, felelt nyájasan Lajos, nem is fogok elfeledkezni róla.

— Ah felség, örvendeztessen meg vele, mielőtt meghalok, szeretnék tanuja lenni én is az ön jóságának.

A király ellágyult e fájdalmas szavakra; ajkához emelte kedvese kezét, s mondá:

— Ne is gondoljon rá, kedvesem; de az ön megnyugtatására azonnal intézkedem.

Pár nap mulva nagy örömmel lépett be Quesnay a beteghez s egy királyi pecséttel ellátott okiratot mutatott. Nemes levél volt az, czimerében három százszorszéppel, s ezen jeligével ellátva:

»propter mentis coeptationem«.

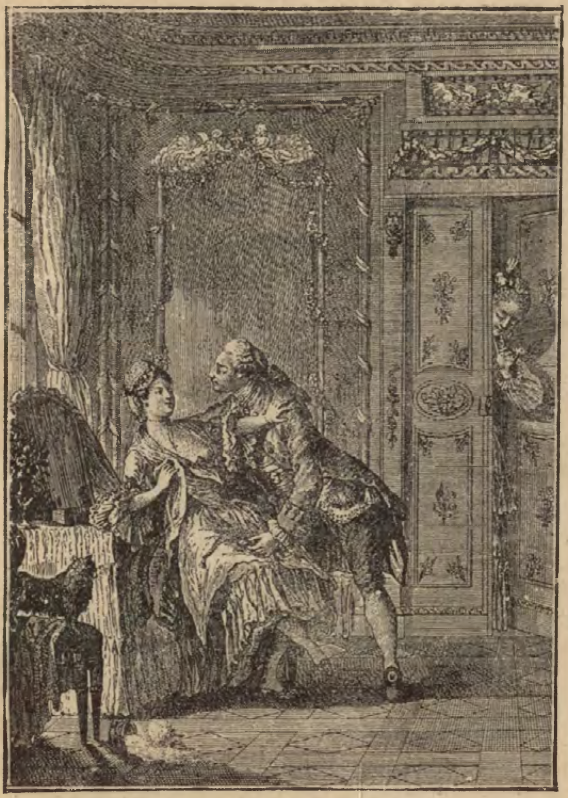
— Hogyan köszönhetem meg önnek, asszonyom, ezt a rendkivüli kegyet? kérdé Quesnay, miután jól tudta, hogy a váratlan jutalom kitől származhat.

— Tartson életben a jó király számára! válaszolt.

— Ha Isten is ugy akarja, asszonyom!

Visszatérés Versaillesba.

Jóllehet a betegség jelei nem látszottak aggasztóknak, s a fájdalom is lecsillapodott; a helyett heves szivdobogás s nehéz lélegzés mutatkozott, amin Quesnay minden törekvése daczára sem birt segiteni. Pompadour asszony s a király is tanácsolták Quesnaynak, hivna egy más orvost is. Eleinte ellenkezett, de aztán a hires Renard-ot hivatta, a ki azonban csakugy nem boldogult. Senki sem ismerte nálánál jobban a marquise vérmérsékletét s életszokásait s ha valaki, csakis ő tudhatott segiteni. Azon a napon, mikor a király s udvara át akart költözni Versaillesba: a marquise is elhatározta, hogy betegágyon elviteti magát. De fájdalmai

kinosabbak voltak, semhogy megtehette volna, és Choisyban maradt. Ez a gondolat, magára hagyottan lenni, még jobban fájt neki, mint a testi kin, s ha XV. Lajost nem látta magakörül, majdnem önkivületbe jött. A király azután is naponta átküldötte első kamarását sajátkezü leveleivel kedveséhez, melyben hogylétéről tudakozódik. Ezek voltak egyedüli vigaszai s különösen az apró utóiratok, melyekben irja a király, hogy alig várja ismét Versaillesba s tudósitja minden aprólékosságról, a mi régi lakosztálya berendezésénél történik. A beteg javult, a szivszorulások elmaradtak, lélegzete erősbödött. Quesnay örült a javulásnak, s mikor megbizonyosodott a kedvező fordulatról, maga sietett Versaillesba a királynak jelenteni, hogy a marquise gyógyul.

— Felség, Pompadour asszony ujra egészséges lesz, mint volt; jelentette biztatóan a fejedelemnek.

A király szivélyesen kezet nyujtott neki:

— Nos, és mikor térhet vissza ide hozzánk?

— Tanácslom, sire, várjunk még egy hétig, akkorra nem lesz hátrányos egészségére az uti fáradtság, s nem kell ugy félnem az esetleges visszaeséstől.

De a király nem nyugodott bele s minden módon rábeszélte az okos orvost, hogy ne halogassa, sőt rendeletet adott ki az előkészületekre, a mennyiben személyesen óhajtotta átszállitani a marquise-t.

Jobban érezte magát, mint gondolták. Elég erős volt kocsiba szállani s a király oldala mellett tartotta bevonulását Versaillesba. Régi osztályát már berendezték ép ugy mint előbb; az egész udvar ünnepélyesen fogadta.

Pompadour asszony nem hagyta el többé a versaillesi kastélyt.

Quesnay orvos csalódott, a javulás nem sokáig tartott.

A betegség ujult erővel támadta meg ismét, mint Choisyben, s a ki három hónap óta nem látta, megijedt azon a borzasztó változáson, a mi rajta végbement.

Egészen csontig lefogyott; arcza ránczos lett és haja deresedni kezdett, az élet virágzása elmult; ősz köszöntött be minden pusztulásaival. Hova lettek a báj, a szépség, az üdeség? A király ezt a pusztulást részvéttel nézte, de már nem azzal a meleg érdekkel, a mivel egy beteg — de még szép asszonyhoz vonzódunk. Figyelmessége nem lankadt. Látogatásaiban pontos volt, s az udvaronczok meg miniszterek csakugy megjelentek fogadószobájában, mint egészsége idején. Keveset foglalkozott ugyan már az államügyekkel, de a látszat legalább áltatta. Minden kellemetlen vagy nem rokonszenves dolgot eltávolitott szobájából, különösen a mi a halálra emlékeztethetné . . . De hiába.

Egy őszinte barátja ledöntötte ezeket a csalékony ábrándokat: a tükör. — Pompadour asszony már csak rom volt. — Mindenekközt megkisérlette a rombolás nyomait elsimitani: külföldről is hozatott szépitőszereket, kenőcsöket, festéket; ruhatárában négyszáz ruhánál többet tartott. Este még gyertyafénynél meg birta szerezni a csalódást, pompás nehéz arany és ezüsttel áttört ruhába öltözött, telehintve haját s nyakát gyémánttal, mellén s karjain aranylánczokkal, még mindig a hajdani hóditó szép asszonynak látszott: közelről azonban lerítt a festék s a ráncz, meg az ajkak petyhüdtsége, a mit semmi művészettel elvarázsolni nem lehetséges. Senki sem hitte, hogy még valamikor visszahóditja azt a hatalmat, a mi fölött azelőtt rendelkezett; maga sem.

Quesnay, a reménykedő orvos is felhagyott a gyógyulás lehetőségével, tudta, hogy többé nem segithet.

A király látogatásai ritkultak. A könnyüvérü fejedelem sohasem szivlelte az élet bajait, félt tőle. Ő csak a gyönyört, a szépet hajhászta, s midőn hajdani kedvesét ilyen módon megváltozva látta, sem a multak emléke vagy rokonszenv, de még a szánalom sem birt lelkébe hatni annyira, hogy kegyeltjének lelki szorongásait törekedett volna enyhiteni.

Hova tüntek azok a napok, mikor még igy szólott környezetéhez:

— Milyen boldogság! A király szeret, Franczia ország boldog!

A királylyal természetesen az udvar is visszahuzódott s Pompadour asszonyt igy mindenki magára hagyta.

A marquise teljes elvonultságában a vallás vigaszait kereste. Elhivatta a Szent Magdalena-i lelkészt párisi parochiájából s ennek imáit s prédikálásait olvasta, ő, a ki azelőtt soha egyetlenegyet sem hallgatott meg

S ha esténként komornájával egyedül volt, előkerült a szentkönyv s áhitattal olvasott belőle:

»El fog jönni egyszer ama bizonyos nap, el fog jönni az utolsó betegség, a mikor barátaid, orvosid és szolgáid sokasága között is árván maradsz; eltaszitanak és elhagynak; elhagyatottabb lész, mint az a koldus, a ki az utcza porában hal meg, és soha senki meg nem koszoruzza sirját.«

Kezdetben tiszta hangon, aztán mindinkább elhalóan, mig végén egy köhögés teljesen meg nem akasztotta.

Borzasztó köhögés rázta meg egész testét, melle zihált s levegő után kapkodott; komor-

nája ijedten kiáltott a többiek után, kik álmukból fölriadva siettek be urnőjükhez, a kit vergődve találtak; letépték ruháit s ágyba fektették. Quesnay is sietve jött a hivásra, s a mint a véres zsebkendőt meglátta, nem kételkedett: Pompadour asszony halálos ágyán feküdt.

Végrendelet.

Az áprilisi napok lassan bekövetkeztek. Egyik napon jobban, másszor ismét rosszabbul érezte magát.

Tizenharmadikán végre Quesnay, bármily keservesen esett is neki, kötelességszerüen a marquise ágyához lépve szomoru, csendes hangon mondá:

— Asszonyom, legyen erős, utolsó órája közeledik.

Pompadour asszony szinte mosolyogva hallgatta ezt az uj hirt, a mit ő már régen tudott.

— Eljen boldogul, Quesnay, viszontlátjuk mi még egymást!

Quesnay sirva, szó nélkül távozott. S ezt a ritka hidegvérüséget, a mit a halálhir vételekor tanusitott, utolsó perczéig megőrizte. A milyen gyönge volt életében, olyan nyugalommal s bátran nézett a biztos sors elé. Reggelenként elővette végrendeletét, melyet már régebben készitett s figyelemmel olvasgatta. A kezdete igy hangzott:

»Én, Poisson Antoinette Johanna, Pompadour

marquise, d'Etiolles le Normant Károly elvált neje, ezen végrendeletet s utolsó akaratomnak szilárd rendelkezéseit teszem, melyet akarom, hogy egész terjedelmében végrehajtsanak.

Lelkemet Istennek ajánlom, kérve irgalmát és bűneim bocsánatát. Árasszon el kegyelmével, hogy töredelmes bűnbánattal halhassak meg és irgalmára méltó legyek. Engeszteljék ki igazságszeretetét Jézus Krisztusnak számunkra kiontott vére, valamint a boldogságos szűz s a paradicsom minden szenteinek buzgó könyörgései.«

Azután következtek a hagyományok, a mikben minden szolgáját részeltette, kik szolgálatában állottak; főörökösévé fivérét tette.

Nem nyugodott meg előbb, mig mindent pontosan át nem vizsgált, nehogy valamit kifeledjen, s azután Collin intendánst hivatta, kinek kezébe adta az iratot s végakarata végrehajtójává tette, s egyuttal meghagyta, hogy összes készpénzét, a mit szobájában vagy iróasztalában találnak: osztassák ki a szegények között halála után.

Pompadour halála.

A fárasztó intézkedések után kevéssé megpihent, azután parancsot adott szobalányának, hogy öltöztesse fel. A szobaleányt meglepte a különös kivánság, miután alig volt annyi ereje Pompadour asszonynak, hogy felemelkedjék, mégis szó nélkül szedte elő a ruhákat, utoljára öltöztetni föl urnőjét.

Könnyü öltönyt huzott föl aztán s komornája az iróasztala előtti zsöllébe ültette, a hol egy kis rizsport hintetett hajára, kipirositotta halálsápadt arczát s ajkait, mire fejét karjára támasztva várakozott . . . Várta halálát . . .

A csodálatos asszony! Mintha egész életerejét még erre a perczre tartogatta volna, hőshöz illő nyugalommal ült ott csendesen . . .

Janet postamester lépett be csöndesen s szokás szerint leveleket hozott, a miket az iróasztalon elhelyezve, lassan szó nélkül kiment.

Nemsokára rá a Szent Magdalena-i lelkész látogatta meg az utolsó vigaszban részesiteni.

A napsugarak becsillantak a nehéz függönyök mögül s a tavaszi levegő üde frissesége betódult az ablakrekeszeken. A lelkész fölvette imakönyvét s menni készült. A marquise egy könnyü mosolylyal ajkain visszatartotta a lelkészt ezen szavakkal:

— Egy perczig még, tisztelendő ur s együtt mehetünk!

Utolsót sóhajtott s meghalt: 1764 április 15-én, vasárnapi napon.

* * *

XV. Lajosnak kegyeletes figyelme rögtön megszünt, mihelyt a marquise halálhirét vette. Fölháborító hidegvérüséggel hallgatta végig a jelentéseket s adta ki rendeleteit. Pompadour asszonyt azon a kopott öreg gyászpadon teritették ki, a melyen a dicső Belle-Isle marsall is pihent. Ugyan volt-e a királynak szive? Ennyi tiszteletben részesült halála után az az asszony, a ki 19 évig állott oldalánál, az élet minden örömeiben részeltette s még gondolatait is iparkodott kitalálni.

A halálát illetőleg különböző részletek és okok hallatszottak az udvarban. Azt állitották ugyanis, hogy Choiseul herczeg mérgeztette meg, a ki dics- és uralomvágyának akadályát látta a marquiseban s szerette volna hugát, Grammont asszonyt tenni a király kedvesévé, miáltal korlátlan hatalmat nyert volna a király fölött s igy

a kormányzásban is. A vád komoly s elfogadhatónak tünt föl. De megitélhetni értékét, ha megtudjuk, hogy ez a rágalom d'Aiguillon herczegtől származott, a ki halálos ellene volt Choiseul miniszternek. Okát politikai viszályokban kell keresnünk. Röviden ez:

A jezsuiták elzüllésük után is minden módot megkisérlettek, hogy hatalmukat visszaszerezzék. Különösen Bretagne-ban értek el eredményeket, mely nép már természeténél fogva is lázongó és heves. D'Aiguillon herczeg volt e tartomány kormányzója. Sőt olyan zavart idéztek elő, hogy a lázongás még a külpolitikára is veszedelmessé válhatott. Choiseul ugyan szigoru parancsot adott ki elnyomásukra, de hamar rájött, hogy d'Aiguillon, a ki a jezsuiták s a dauphin pártján állott, maga a legerősebb akadály a rendeletek végrehajtásában. A két Chalotais mindent elkövetett Choiseul érdekében s ékesszólásukkal a népet odáig vitték, hogy d'Aiguillon herczeget széttépik, ha mutatja magát.

A herczeg nagybátyjánál rejtőzött el s kérte az öreg La Valliére herczeget, járjon közben a királynál.

Az öreg herczeg aztán tévutra vezette XV. Lajost, hogy az a »két lump«, a mint a Chalotais testvéreket nevezte, különböző gyalázó iratokat terjesztenek az ő személyéről is. Ez hatott s a két testvér a Bastilleba került. Choiseul, a mint meghallotta, sietett a királyt felvilágositni, hogy ez d'Aiguillon cselszövénye, a kik nem birták türni tovább a fondorlatokat s kötelességérzetből léptek föl ellene.

A király egy komissziót küldött az ügy felderitésére, de az eredmény nélkül járt. A párisi parlament is hevesen sürgette a dolog megvizsgálását s óráról-órára követséget küldött a királyhoz. Az udvar végre is engedett s arra kérte

a két Chalotais-t, hogy legalább csillapitsák le a népet. Ezen harczból származott a d'Aiguillon és Choiseul közötti halálos ellenségeskedés.

XV. Lajos másnap már meg is feledkezett a szomoru esetről. Lakosztályának egyik termében ült azon a diszes széken, mely hajdan XIV. Lajosnak is megszokott pihenőhelye volt. Az ablakon át nézte a zivataros április időt, a mikor jelentették, hogy a gyászmenet most indul ki a kastélyból.

Épen dél volt; messziről dörgött az ég, és havas hideg eső szitált a nehéz felhőkből.

Egyszerü koporsót hoztak ki a marquise lakosztályából s sietve, mintha lopnák, helyezték a gyászkocsira. A kiséretet csak a cselédek képezték. A nagy palota az a szárnya, mely még nemrégiben is fényes központja volt egy előkelő s hatalmas asszonynak, egy grácziának, egy királynőnek, most szomoru, elhagyott képet nyujtott föltárt ablakaival. A királyra nem hatottak ezek a külsőségek s nyugodtan vette ki óráját, s megnézte az időt:

— Ah; szólott az udvaronczhoz, ki mögötte állott, kezével az esőcseppekre mutatva, a marquise utazására rossz idő jár.

Ez volt a halotti beszéd. Semmi panasz, semmi bánat . . .

S kiszámitotta óráján, hogy mikor ér a gyászmenet Párisba a barátok templomához a Vendome-téren, Pompadour asszony maga kivánta, hogy a kapuczinusok zárdájában temessék el anyja és leánykája mellé. Fivére, Martigny marquis kivánta, hogy gyászbeszédet tartsanak fölötte. Egy kapuczinus atya vállalkozott a nem könnyü feladatra, s igy kezdé:

»Átveszem a magas, hatalmas hölgynek, Pompadour marquise-nek, a királyné palota-

hölgyének holttestét. Jámbor, kegyes tulajdonaival minden erénynek példája volt.«

Erre lebocsájtották a sirboltba.

S pár nap mulva helyét az udvarnál du Barry kisasszony foglalta el.

Vége.

VÉGSZÓ.

Érdekes e történet, mint maga a hölgy, a kiről szól. Nemcsak testi bájakkal megáldva, — melyet egykoru irók is — tán kissé érdekből, vagy elfogultságból magasztaltak, hanem kiváló szellemi tulajdonokkal is, finom izléssel s olyan körültekintő okossággal, mely diplomatának is előnyére válnék.

Egyszerü polgári családból származott, s már 23 éves korában az udvarhoz annak élére kerülve, igazolta szellemi képességeit. Az udvari körök cselszövényei között s olyan ingadozó s befolyásolható uralkodó oldalánál, mint XV. Lajos király, majdnem husz évig — haláláig — változatlanul uralkodott ugy a fejedelem, mint Francziaország fölött, s fehér kezeivel nem egy szálat sodort a világtörténelem fonalához.

Nagyravágyása táplálta ezt az erős akaratot. Sokkal inkább volt hatalomvágyó, mint szerelmes; ezt maga is elismeri, midőn panaszkodik, hogy nem tudja megváltoztatni természetét, s fél, hogy ezen okból veszíti el XV. Lajos vonzalmát is. De épen ez legnagyobb erénye.

A kis kabinetben — a hogy a kegyencznők lakosztályát hivták — eddig a bűnnek hódoltak,

Pompadour asszony vitte be a nemesebb élvezetek gyakorlását, a szépművészeteket, a zenét, az irodalom pártolást.

Mint a király kedvese, szemünkben morális megvetést érdemel s e szerint itél fölötte a történelem, mint olyan fölött, a ki hitvesi kötelességéről megfeledkezett s a szégyen trónusáért fölcserélte házassága nyugalmát.

Hanem a XVIII. század korszelleme nem itélt olyan keményen fölötte. A szép asszonyok s leányok egész csoportja lepte el a versaillesi kastély koridorját, midőn a fejedelem arra vonult; nem az uralkodó iránti hódolatból, hanem hogy lássa őket. Lássa és válogasson. XV. Lajos nem is csinált titkot e galáns kedvteléséből s ugy mint dicső elődje XIV. Lajos, habár szellemileg nem is léphetett elődje nyomába, hódolt a szerelem oltárán. A királyi kedves állása elismert volt az udvarnál, külön udvartartást kapott s minthogy befolyása a királyra tudvalevőleg nagy volt, hát a helyett hogy elitélték volna, udvaronczai lettek, mint egy igazi királynőnek.

A királyi fenség sokkal jobban körül volt véve még ekkor fénynyel s dicsőséggel, semhogy megbotránkoztak volna rajta. Hanem a közmorál olyan nyilt megsértése, mint a hogy XV. Lajos utolsó éveiben tette — midőn a Szarvaspark rejtélyét felismerték — megundoritotta az embereket s nagyban hozzájárult azon friss légáramlat fejlesztéséhez, melyet már Voltaire irataiban terjesztett s mely végre is lefútta a gyönge utód XVI. Lajos fejéről a korona dicsfényét, sőt maga az uralkodó fejét is.

Hogy milyen káros befolyással volt a franczia forradalom előidézésére Pompadour aszszony, a történet illő részt nyujt neki.

Mi csak az asszonynyal foglalkozunk. Kétségkivül nagyon önző volt s nagyravágyó, de kéjencz soha. Sokkal hidegebb vére volt.

Szegénységből a leghatalmasabb polczra jutott s alig halt meg, — elfeledték. El; legelőször a fejedelem. Ez volt a sors igazságszolgáltatása.

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

Rozsnyai Károly könyv- és zeneműkereskedése
Budapest, IV., Muzeum-körút 15.

A legérdekesebb pikantériák tárháza.

VÉNUS KÖNYVTÁR

PIKÁNS ELBESZÉLÉSEK GYŰJTEMÉNYE

TARTALOM:

Vénus könyvtár 1-sö kötetének tartalma: A madárfészek. Megfogant Megbánta. Hiszen éppen azért. Budapesti élet. Kiváncsi menyecske. Gyorsvonaton. Szembekö ősdi. Miért? — **II. kötet tartalma:** Vidéki mulatság. A lusta. Skála szerint Ha az ember társaságban van. Hová lett a 3 ik. — **A III. kötet tartalma:** Ha az ember szüretel. Boldogasszony. Furulyaszó mellett. Messzire mentek. Hintázó lányok. Lottika. Oszi napsugár. Alom és való. A szobaurak. — **A IV. kötet tartalma:** Elővigyázó menyecskék. Mult és jelen. A nagybácsi boldogsága A találka. A tanácsos ur esete. Az egér. — **Az V. kötet tartalma:** Komédia. A polgári házasság. Modern házasságok. Az én kicsikém. Az ing. A végzet. Leláncolt szerelem. Csalhatatlan mód. — **A VI. kötet tartalma:** A legszebb asszony. A javasasszony. Az egér. — **A VII. kötet tartalma:** Reggel. A kellemes meglepetés. Fiú eltűnése. Gizi kisasszony nyakéke. Mindegy. Ismeretes dal. Önismeret. A palotai asszony. Késő ébredés. — **A VIII. kötet tartalma:** A szinitanodai növendék. Ellenőrző szemle. Amor csinja. A papa házisapkája. Az intentiók. Az ártány. Fürdőzés. — **A IX. kötet tartalma:** Ágnes. Ki a tolvaj. Hogyan kapta meg. Schach matt először. Indokolt harag. Az ideál. **A X. kötet tartalma:** Ajánlotta magát. Egy rezervista élményei. Háborus időkből. Hiszen csak elbuktak.

Minden kötet ára 40 fill. Mind a tiz kötet egyszerre véve 3 kor. 60 fill.

Részletes könyv- és zeneműjegyzék kívánatra ingyen. — 10 kor. vagy annál nagyob megrendelés bérmentve, az összeg előre való beküldése ellenében.

Rozsnyai Károly könyv- és zeneműkereskedése BUDAPEST, IV. KER. Múzeum-körút 15.

IRODALMI CSEMEGÉK.

Egyöntetű díszes kiadásban, érdekes képekkel, művészi színes boritékban megjelentek az alábbiak:

Don Juan, a szerelem fejedelmének kalandjai. Mallefille nyomán irta **Szász K.** Rendkivül érdekes, kalandos memoárok, melyek az olvasó figyelmét a könyv elejétől végéig lekötik. Sok művészi képpel . . . . . kor. 1.—
— Remek egészvászon kötésben . . . . . „ 2.—

A pongyolák lovagja. **Don Juan intim vallomásai.** Mallefille nyomán irta **Szász K.** Sok művészi képpel, szines boritékban . . . . . kor. 1.—
— Remek diszkötésben . . . . . „ 2.—

Heptameron. **Hetven éj mámora,** érdekes szerelmi kalandok. Elbeszéli a **navarrai királyné.** Mulatságos történetek, sok szép képpel tarkitva . . . . . kor. 1.—
— Remek diszkötésben . . . . . „ 2.—

Casanova emlékiratai, szerelmi hőstettei. Uj kiadás, ford. **Szász K.** Művészi kivitelü képekkel, szines boritékban A legkitünőbb franczia pikantériák egyike . . . . . K 1.—
— Remek diszkötésben . . . . . „ 2.—

Boccacio 100 vig elbeszélése. Megjelent uj, érdekesebb átdolgozásban. Forditotta **Szász K.** Vaskos kötet, **100 érdekes képpel** és pikáns szines czimboritékkal. A legmulatságosabb szórakoztató olvasmány . . . . . K 1.—
— Remek egészvászon diszkötésben . . . . . „ 2.—

Faublas lovag szerelmi kalandjai. Uj kiadás, sok érdekes képpel. Forditotta **Szász K.** Elegáns kiállitásban, szines czimképpel. Ára . . . . . K 1.—
— Diszkötésben szines képpel . . . . . „ 2.—
A szebbnél szebb pikáns képek ezen **uj kiadásu világhirü** müvet igen keresetté teszik és érdekfeszitő tartalmánál fogva mindenképpen Boccacio elbeszéléseivel vetekedik.

Pompadour márkiné élet és jellemrajza, szerelmi kalandjai. Ezen könyv szerzője **Fréron A. V.** a legérdekesebben memoárszerüen ismerteti a nagyvilági hölgyet. A szerző óriási fáradságos kutatások után, sokak előtt ismeretlen forrásokból is meritett és oly vonzóan és szellemesen, a franczia pikantériák módjára irta meg **Pompadour márkiné** alapos ismertetését, hogy mindenki élvezettel végig olvassa. Sok művészi képpel. Ára füzve (2.— kor. h.) csak **1.** kor. Remek di-zkötésben . K **2.**—

A szerelem titkai. Irta: **Dr. Yang O. J.**, a török szultán nyugalmazott hárem-orvosa, érdekes képekkel. 2-ik kiadás.
Tartalmából ime néhány pont: A szultán angyalai. — Mit találnak a tudósok a szivben? — Diogenes véleménye a szerelemről. — Az első szerelem. — Az első csók. — Egy csók története. — A férfi vagy a nő nyer-e a szerelemben. — A szellem mint női varázs? — Mi a szerelem a természettudós előtt? — A szerelem hajnalhasadása. — A csábitás művészete a háremben. — A nagyur kendője. — Hogy maradhat a nő örökké érdekes? — A kaczérság titka. — Az öltözködés, ruha hatása. — Mennyi szellemet kivánunk a nőtől? — Meddig tud a férfi hevülni a nőért? — A kedvesség titka. — Az illat a csábitás művészetében. — A leghiresebb kourtisaneok és az illat stb. stb. Ára 2 korona helyett . . . . . K 1.—

Mantegazza: A szerelem élettana. Szerelmesek okulására. Az olasz eredetiből **Dr. Nádas Mihály** által forditott egyedüli teljes magyar kiadás. Vaskos kötet képes boritékban K 1.—
Diszkötésben . . . . . „ 2.—

Gárdonyi Géza: A világjáró angol. Ebben a regényben az van megirva micsoda pokoli kalandokon megy keresztül egy Afrika-utazó angol, a kinek Mummery Róbert a neve, aki minden tücsköt-bogarat fölfedezve, a világ legnagyobb emberének képzeli magát. Utazik tevén, struczczon, elefánton, hajón, szekeren és sasok szárnyán; utközben kétszer házasodik és hajmeresztő hőstetteket visz véghez. — Gárdonyi Géza Világjáró angolából lehetetlen egyetlen oldalt is elolvasni kaczagás nélkül. 20 figurás kép magyarázza a jóizü humorral elbeszélt kalandokat. Ára füzve (2 kor. h) . . . . . K. 1.20
Remek diszkötésben A világjáró angol szines nyomásu hü képével . „ 2.—

Gárdonyi Géza: A lámpás. Regény. Uj kiadás, számos művészi képpel. (2 kor. h.) . . . . . K. 1.—
— Remek diszkötésben (3.60) . . . . . „ 2.—

Mind a 10 kötet egyszerre megrendelve csak 12 korona.

Részletes könyv- és zeneműjegyzék kivánatra ingyen.
10 koronás vagy annál nagyobb megrendelés bérmentve, az összeg előre való beküldése ellenében.

Kock Pál: Az após papa. Pantalon asszony. Darabja 1.—

Rozsnyai Károly könyv- és zeneműkereskedése BUDAPEST, IV. ker. Múzeum-körút 15.

NÉPSZERŰ ORVOSI MŰVEK

ÖNSEGÉLYEZÉSRE ÉS A JÓ EGÉSZSÉG MEGÓVÁSÁRA.

Dr. Albrecht J. F. A.: Az ember és neme. Orvosi tanácsok a nemi szerelemről, a nemi élvezet vezetéséről, egészséges gyermekek nemzéséről, a fogamzásról, valamint a fogamzás elhárításáról. A nemzőképesség fentartása és visszanyerése czéljából. A terhességről és az önmegtartóztatásról. Átdolgozta **dr. Nádas Mihály**. (2 korona helyett) . . . . . kor. 1.—

Dr. Nádas Mihály: Önsegély. Orvosi útmutató minden szerzett és öröklött nemi betegségekben és azoknak gyógyítási módjai. Önkezelésre, receptekkel, úgy férfiak, mint nők részére. (2.—) . . . . . 1.—

Dr. Retau O. és dr. Nádas M.: Önmegóvás. Orvosi tanácsadó az idegrendszer és a nemiszervek minden betegségeiben, melyek önfertőzés, kicsapongás és fertőzés folytán származnak. Függelékül: Az önfertőzés következményei a női nemnél. (2.—) . . . . . 1.—

Dr. Albrecht J. F. A.: Női titkok és betegségek. Orvosilag oktató könyv leányok és anyák számára. Átdolgozták **dr. Tarnai E. és dr. Nádas M.** Számos képpel és bevált receptekkel azok számára, a kik ezen dolgokban tájékozódni akarnak, állapotukat felismerni és megjavítani óhajtják. (2.—) 1.—

Dr. Tarnai E. és dr. Nádas Mihály: A női betegségek megelőzése és gyógyítása. Népszerű orvosi magyarázatok a női test szerkezetéről, a nemi szervek működéséről, a nemi részek egyes betegségi alakjáról és azok kezeléséről; az általános, valamint a különleges gyógyászatról. Magyarázó képekkel. (2.—) . . . . . 1.—

Dr. Gelsen K.: A mézeshetek egészségtana. Fordította **dr. Nádas Mihály.** (2.—). . . . . 1.—

Dr. Gerlach H.: Gyermektelen szerelem. A fogamzás megakadályozásának módja, illetőleg a nemzés korlátozása. Ez az egyedüli könyv, mely nem üres frázisokkal van tele, hanem komoly orvosi tanácsokat ad és gyakorlati óvszereket tár föl a fogamzás megakadályozásának módjáról. Átdolgozta **dr. Nádas Mihály.** (2.—) . . . . . 1.—

Dr. Renschädt: A megoldott probléma. Fiuk vagy leányok tetszés szerinti nemzése. Orvosi szempontból, de népszerű stilusban tárgyalja a megtermékenyítés elméletét, a tudomány legujabb állása szerint. Az önkényes nemzés legrégibb, ujabb és legujabb elmélete. Fordította **dr. Nádas Mihály.** (2.—) 1.—

Dr. Kornig Th.: A szűzesség egészségtana. A házasságon kivüli nemi közösülés befolyása a testre és szellemre. Hátrányos-e a szűzesség az egészségre? A szüzesség egészségtana. (2.—) . . . . . 1.—

Mantegazza P.: A szerelem élettana. A szerelem általános élettanáról, első fegyvereiről, magaslatairól és mélységeiről. Magasztos esztelenségeiről, a szerelem pokláról, gyalázatosságairól, hibái és bűneiről, jogai és kötelességeiről, a csábításról, a szűzről, szóval mindenről, a mi szerelemre és közösülésre vonatkozik. **Dr. Nádas Mihály** orvos fordítása az egyedüli, mely a remek munkát egész szépségében tökéletesen visszaadja. Ára fűzve 2.— kor. Remek diszkötésben . . . . . 3.—

Ámor és Hymen. Jegyesek és fiatal házasok bibliája. Arany tanácsok a nemi életre és élvezetre és egyéb hozzátartozó dolgokra vonatkozólag. Csakis a **dr. Nádas Mihály**-félét tessék elfogadni. Ára . . . . . 1.—

Dr. Nádas Mihály: A nemi ösztön elfajulásai rendellenességei és szerelmi kicsapongások. Tanulmányok a szerelem kicsapongásairól, a kéjgyilkolásról, szexuális bűntettek és kegyetlenségekről. Onánia, leszbiai szerelem. Sodomia, flagellantizmus, vallásos rajongások, masochizmus, szadizmus stb. Kraft-Ebing és mások nyomán. (2.—) . . . . . 1.—

Figyelmeztetés! A vásárló közönséget saját érdekében figyelmeztetem, hogy csakis a **dr. Nádas Mihály**-féle kiadások az egyedüli megbizható, népszerű orvosi könyvek, tehát direkt **dr. Nádas**-félét tessék kérni és másfélét nem is fogadni el. Mert hasonló hangzásu czimmel kiadtak más könyveket, de ezek csak hitvány fércmunkák és a **dr. Nádas Mihály**-féléket meg sem közelitik.

Ki akar idegen nyelveket tanulni?

Leggyorsabb nyelvtanulás, tanító nélkül! Vegye meg

Rozsnyai gyors nyelvmestereit

melyek mindegyike az életben legszükségesebb és leggyakrabban használt dolgokat tartalmazza beszélgetések alakjában, magyarul németül és a megtanulandó nyelven, azonfelül tökéletes nyelvtani részt is, minden a kiejtés tüzetes megjelölésével.

1. **Ungarische Grammatik** mit ungar.-deutschen Gesprächen . . . —.60
2. **Német nyelvtan**, gyakorlati magyar-német beszélgetésekkel . . . —.60
3. **Francia nyelvtan**, gyak. magyar-német-francia beszélgetésekkel —.60
3a. **Páris és környéke.** Baedeckerszerű utmutató . . . . . —.60
4. **Angol nyelvtan**, gyakorl. magy.-német-angol beszélgetésekkel . . —.60
5. **Olasz nyelvtan**, gyakorl magyar-német olasz beszélgetésekkel . . —.60
6. **Orosz nyelvtan**, gyakorl. magyar-német-orosz beszélgetésekkel . . —.60
7. **Spanyol nyelvtan**, gyak. magyar-német-spanyol beszélgetésekkel . —.60
8. **Portugal nyelvtan**, gyak. magy.-ném.-portugál beszélgetésekkel . —.60
9. **Latin nyelvtan**, gyakorlati beszélgetésekkel és 300 közmondással latin-magyar-német nyelven . . . . . —.60
10. **Román nyelvtan**, gyakorl. magyar-német-román beszélgetésekkel . —.60
11. **Tót nyelvtan**, gyakorlati magyar-német-tót beszélgetésekkel . . . —.60
12. **Szerb nyelvtan**, gyakorl. magyar-német-szerb beszélgetésekkel . . —.60
13. **Horvát nyelvtan**, gyakorl. magyar-német-horvát beszélgetésekkel . —.60
14. **Cseh nyelvtan**, gyakorl. magyar-német-cseh beszélgetésekkel . . . —.60
15. **Japán nyelvtan**, gyakorlati magyar-német-japán beszélgetésekkel, rövid szótárral és 7 eredeti japán irástáblával . . . . . 1.—
16. **Héber nyelvtan**, gyakorl. magyar-német-héber beszélgetésekkel . —.60
17. **Lengyel nyelvtan**, gyakorl magyar-német-lengyel beszélgetésekkel —.60
18. **Ujgörög nyelvtan**, gyakorl. magyar-német-ujgörög beszélgetésekkel —.60

Minden nyelvtan egy füzetben teljes és ára **60** fillér. Vidékre egyes füzetket **70** fillér előzetes beküldése után, szállítok. Hat különböző füzetig elégséges a füzetek ára és **20** fillér portó beküldése. A teljes kollekcziót az összeg előzetes beküldése után bérmentve szállítom. **Csak a Rozsnyai**-féle nyelvmestert tessék kérni és elfogadni, mert más hasonló alaku kiadások csak ennek silány utánzatai, melyek a közönség megtévesztésére készültek, de tartalmilag a **Rozsnyai**-féle gyors nyelvmesterek tökéletességét meg sem közelitik.

Rozsnyai Károly Monológ-Könyvtára.

Vig és komoly magánjelenetek. Felette alkalmas hatásos szavalásra, hazi és nyilvános mulatságokon. 1. f. Házassági ajánlat. Vig monológ. Irta: Gárdonyi Géza. 2. f. A potya-jegy. Vig mon. Irta: Gabányi Árpád. *3. f. A szórakozott kisasszony. Vig mon. Irta: Monselet Charles. Ford.: Andor Imre. 4. f. A hajótörött. Dramai mon. Irta: Fr. Coppée. 5. f. A kovácsok sztrájkja. Drámai mon. Irta: Fr. Coppée. 6. f. A gyáva. Drámai mon. Irta: Rudnyánszky Gyula. 7. f. Házas élet. Vig mon. Irta: Dezső József. 8. f. Legény élet. Vig mon. Irta: Dezső József. *9. f. A népfölkelőnő. Vig mon. Irta: Kacziány Géza. 10. füz. Egy vőlegény az ajtó előtt. Vig mon. Irták: Eug. Leclerc és René D'Alisy. Ford.: Makó. 11. f. Lenni vagy nem lenni! Vig monológ. Irták: L. Bridier és E. Philippe. Ford.: Makó. 12. f. A költő. Vig mon. Irta: Dezső József. 13. f. A javithatatlan. Vig mon. Irta: Dezső József. 14. f. Két szem. Vig mon. Irta: Dezső József. 15. f. A szabadjegy. Vig mon. Coquelin repertoir darabja. 16. f. A tökfejü. Vig monológ. Irta: Feydeau Georges. Coquelin repertoir darabja. 17. füz. Agjaja férjhezadása. Vig mon. Irta: Guillon Alfréd. 18. f. A pechvogel. Vig mon. Irta: Leroy Charlés. Coquelin repertoir darabja. *19. f. A kosár. Drámai mon. Irta: Pailleron. Ford: Rudnyánszky Gyula. 20. f. A statiszta. Vig monológ Irta: Ostersetzer H. Girardi repertoir darabja. 21. füz. A kakasülőn. Vig monológ. Irta: Rudnyánszky Gyula. 22. f. Tot: 5-re 62. Vig turf-monológ. Irta: Rudnyánszky Gyula. 23. f. A működő fotografus. Vig monológ. Irta: Rudnyánszky. 24. f. A hivatalnok. Vig mon. Coquelin repertoir darabja. 25. füzet. A nyugat-európai ember. Vig monológ. Irta: Gárdonyi Géza. 26. füz. A batyubál. Vig monológ. Irta: Gabányi Árpád. 27. füz. Szeretem a nőket. Vig monológ. Irta: Georges Lorin. Forditotta: Rudnyánszky Gyula. 28. füzet. Bajos Jeremiás. Vig monológ. Irta: Gabányi Árpád. 29. füzet. A mama kedvence. Vig monológ. Irta: Rudnyánszky Gyula. 30. füzet. A légy Vig monológ. Irta: Emilie Guiard. Francziából forditotta: Rudnyánszky Gyula *31. füzet. Asszony sze etnék lenni! Monológ fiatal hölgyeknek. Irta: Thewrewk István. 32. füzet. A spiritizmus. Humoristikus felolvasás. Irta: Gabányi Árpád. 33. füzet. Ámor mint végrehajtó. Dialóg. (1 hölgy, 1 úr.) Irta: Gabányi Árpád. *34. füz. A menyasszony. Humoros mon. Irta: Gabányiné Lenkei Etelka. 35. füz. A nyári zápor. Vig magánjelenet. Irta: Dezső József. 36. füz. A jó rokonok. Vig monológ. Irta: Peterdi Sándor. 37. füz. Haini kell! Vig mon. Irta: Fenyéri Mór. 38. füzet. A fuzultus muzsikus. Bohókás magánjelenet. Irta: Gabányi Árpád.

A csillaggal jelzettek hölgyeknek való monológok.

Vidékre egyes füzeteket az összeg és 5 fillér porto előzetes beküldése után, (akár levélbélyegekben is küldhető) szállitok. 10 füzeten felül franko az összeg beküldése után. **Minden füzet csak 20 fillér. Mind a 34 füzet egyszerre megrendelve 5 korona.**

Rozsnyai Károly könyv- és zeneműkereskedése
Budapest, IV. Ker., Muzeum-Körút 15.

Zongoratanárok és tanulók figyelmébe!

Zongora-iskolák, tanulmányok és előadási darabok
legnagyobbrészt
Az Országos Magy. Kir. Zeneakadémia tananyagából
Chován Kálmán methodikai tanterve szerint.

A zongoratanár
és minden törekvő zongorista
nélkülözhetetlen kézikönyve

A zongorajáték
módszertana (Methodika)
mint zenei nevelési eszköz.

Irta: CHOVÁN KÁLMÁN
Az O. M. Kir. Zeneakadémia tanára
a Zongoratanár-képző vezetője

Általános, elméleti és gyakorlati rész egy kötetben, számos hangjegypéldával.

Második javított és bővített kiadás.

A Zeneakad. legujabb tantervével.

Ára fűzve 4.— ; vszk. 6.—

I. évf. (Elemi osztály.)

CHOVÁN K. Elméleti és gyakorlati zongora-iskola. **I. köt.** n 4.50

II. évf. (Akad. gyakorló I. o.)

CHOVÁN K. Elméleti és gyakorlati zongora-iskola. **II. köt.** n 4.50
THOMÁN I. Ujjgyakorlatok. (Folytatólagosan és ismételve a **II—VI.** évfolyamban) . . . . . n 3.60

III. évf. (II. gyakorló oszt.)

a) *Gyakorlatok és tanulmányok:*

BERTINI—CHOVÁN. 45 válogatott zongoratanulmány Bertini Op. 29., 32., 100 és 134. műveiből. (Előírva a III—V. évf.-ban, a III-ikban **1—15. szám** játszandó) . . . n 4.—
CZERNY—CHOVÁN. Szemelvények. Czerny Op. 139., 261., 335., 635., 821., 849. műveiből kiválogatott előtanulmányok **Czerny-Szendy:** Op. 299. **A kezügyesség iskolája-hoz. (1—12. szám** játszandó) n 2.50

Folytatás a tulsó hasábban,

Folytatás az előző hasábról.

THOMÁN I. Ujjgyakorlatok. (Folytatólagosan és ismételve a **II—VI** évfolyamban) . . . . . n 3.60

b) *Előadási darabok:*

AGGHÁZY K. I. és II. könnyű magyar rhapszódia . . à n 2.—
BÁTOR SZ. 20 ifjusági darab:
I. füzet. Op. 77a 1—10. szam. (A III. évf.-ban az **1—7. sz.** játszandó) n 2.50
Chován-féle SZONATINA-GYŰJTEMÉNY, I. köt. (valogatva) n 2.50
SIKLÓS A. Op. 33. 1. sz. **Változatok** . . . . . n 1.—
— Op. 84. **Epigrammák.** 5 előadást képző darab:
1. **Sajkában** . . . . . n 1.—
2. **Virágok között** . . . . . n 1.—
3. **A mozgófejű kínai baba** n 1.—
4. **Rekoko** . . . . . n 1.—
5. **A viszontlátás** . . . . . n 1.—
TARNAY A. Op. 60. **Nyugodt perzek** . . . . . n 1.—
— Op. 61. **Régi hangok** . . . n 1.—
— Op. 62. **Valse Noble** . . . . n 1.—
(Ifjusági darabok 1—3. sz.)

IV. évf. (III. gyak. oszt.)

a) *Gyakorlatok és tanulmányok:*

BERTINI-CHOVÁN: 45 válogatott zongoratanulmány (III—V. évf., a IV-ikben a **16—30. szám**.) n 4.—
CZERNY-CHOVÁN: SZEMELVÉNYEK. (III—IV. évf., a IV-ikben a **13—24. szám** játszandó) . . n 2.50
THOMÁN I. Ujjgyakorlatok (Folytatólagosan: **II—VI.** évf.) . n 3.60
— **Hangsoriskola.** (Folytatólagosan a **IV—VII.** évfolyamban) . . . n 3.60

b) *Előadási darabok:*

AGGHÁZY K. III. könnyű magyar rhapszódia . . . . . **à** n 2.—
BÁTOR SZ. Op. 75. **Menuette** (V. évf.), **Gavotte** (V. évf.), **Sarabande** (IV. évf.), **Gigue** (V. évf.) Egy kötetben . . . . . n 2.50
— **20 ifjusági darab. I. füzet.** Op 77a 1—10. szám. (A IV. évfolyamban a **8—10. szám** játszandó) . n 2.50
Chován-féle SZONATINA-GYŰJTEMÉNY. II kötet (valog.) n 2.50

Folytatás a következő oldalon.

Negy árjegyzék zongorakotákról Kívánatra ingyen!

Zongora-iskolák, tanulmányok és előadási darabok.

Folytatás az előző oldalról.

SIKLÓS A. Op. 33. 2. sz. **Vágyakozás** . . . . . n 1.—
— Op. 33. 3. sz. **Magyar rhapszódia** . . . . . n 1.50
Tarnay A. Op. 63. **Pierette kisasszony** . . . . . n 1.—
— Op. 64. **Naplemente** . . . . . n 1.—
— Op. 65. **Vidám társaság** . n 1.50
— Op. 66. **Merengés** . . . . . n 1.50
— Op. 67. **A réten** . . . . . n 1.50
— Op. 68. **Holdvilágos éjjel** . n 1.50
— Op. 69. **A kis fruska** . . . n 1.50
— Op. 71. **Őszi napsugár** . . n 2.—
(Ifjusági darabok 4—10., 12. szám.)
VÁRKONYI B. Ifjusági album I. és II. füzet (4—4 kis darab) **à** n 2.—

V. évf. (I. előkészitő oszt.)

a) *Gyakorlatok és tanulmányok:*

BACH—SZENDY. 15 válogatott kis praeludium. Fokozatos összeállitásban, ujjrenddel, előadási jelekkel és jegyzetekkel . . . . . n 2.50
— **Praeludiumok és kis fugák.** Fokozatos összeállitásban, ujjrenddel, előadási jelekkel és jegyzetekkel. Folytatólagosan játszandó az **V—VII. évfolyamban** . . . . . n 2.50
BERTINI-CHOVÁN. 45 válogatott zongoratanulmány. (III—V. évf., V-ikben a **31-45. sz.** játszandó) n 4.—
CZERNY—SZENDY. Op 299. **A kézügyesség iskolája** (Schule der Geläufigkeit) Átdolgozva, ujjrenddel és magyarázó jegyzetekkel **I. és II. füzet,** darabja . . . . . **à** n 1.50
THOMÁN I. Ujjgyakorlatok. (Folytatólagosan: **II—VI.** évf.) . n 3.60
— **Hangsoriskola.** (**IV—VII.** évf.) n 3.60

b) *Előadási darabok:*

AGGHAZY K. IV. rhapsz. . n 2.—
BÁTOR SZ. Op. 75. **Menuett** (V évf.), **Gavotte** (V. évf.), **Sarabande** (IV. évf.), **Gigue** (V. évf.) Egyben n 2.50
— **20 ifjusági darab:**
II. füzet. Op. 77b 11—20. sz. n 2.50
LÁNYI E. Op. 159. **Lyrai hangulatok.** 10 előad. darab. (V. és VI. évf., válogatva.) 2 füzet . . . **à** n 2.—
SZENDY Á. Allegro C-dur . n 1.50
TARNAY A. Op. 70. **Az erdei kápolnánál** (Ifj. darabok 11. sz.) n 1.50
VÁRKONYI B. Ifjusági album. III füzet . . . . . n 2.—

VI. évf. (II. előkészitő oszt.)

a) *Gyakorlatok és tanulmányok:*

BACH—SZENDY. Praeludiumok és kis fugák. (V—VII. évf.) . n 2.50

Folytatás a túlsó hasábban.

Folytatás az előző hasábról. (VI. évf.)

BACH—SZENDY. 15 kétszólamu inventió. Fokozatos összeállitásban, ujjrenddel, előadási jelekkel és magyarázó jegyzetekkel . . . . n 2.50
CRAMER—SZENDY. 60 válogatott zongora-tanulmány. Fokozatos sorrendben, ujjazattal, előadási jelekkel és magyarázó jegyzetekkel. (Előirva a VI-VIII. évfolyamban, a VI-ikban az **1—20. szám** játszandó.) **I. füzet,** n 3.—
CZERNY—SZENDY. Op. 299. **A kézügyesség iskolája** (Schule der Geläufigkeit) **III. füz.** . . . . . n 1.50
THOMÁN I. Ujjgyakorlatok. (Folytatólagosan és ismételve a **II—VI.** évfolyamban) . . . . . n 3.60
— **Hangsoriskola. (IV—VII.** évf.) n 3.60
— **Hangzatok és hangzatfutamok.** (Folyt.: **VI—VII.** évf.) . . . n 3.60
— **Oktáva-gyakorlatok** (Folytatólagosan a **VI—VIII.** évf.) . . **n 3.60**

b) *Előadási darabok:*

BÁTOR SZ. Op. 76. **Courante. Toccata Pastorale Scherzino.** Egy kötetben . . . . . n 2.50
FARKAS Ö. 3 hallgató nóta I. füzet . . . . . n 1.20
LÁNYI E. Op. 159. **Lyrai hangulatok.** 10 előadási darab (**V.** és **VI.** évf., válogatva) 2 füzet . . à n 2.—
SIKLÓS A. 4 Scherzo. 1. füzet: D., A, ... n 2.—
THOMÁN I. Deux Caprices en octaves . . . . . n 2.—

VII. évf. (III. előkészitő oszt.

a) *Gyakorlatok és tanulmányok*

BACH—SZENDY. 15 háromszólamu inventio, Partitura-szerü háromsoros kiadás. (Használatos a VII. és VIII. évfolyamban, a **VII** ikben az **1-8. szám** játszandó) . . n 3.—
— **Praeludiumok és kis fugák.** (Folytatólagosan az **V—VIII.** évfolyamban) . . . . . n 2.50
CRAMER—SZENDY. 60 válogatott zongoratanulmány. (VI—VIII. évf., VII-ikben a **21—40. szám** játszandó) II. füzet . . . . . n 3.—
CZERNY—SZENDY. Op. 299. **A kézügyesség iskolája.** (Schule der Geläufigkeit.) Átdolgozva, ujjrendel stb. **IV. füzet** . . . . . n 1.50
THOMÁN I. Hangsoriskola. (IV—VII. évfolyamban) . . . . . n 3.60
— **Hangzatok és hangzatfutamok. (VI—VII.** évfolyamban) . . n 3.60
— **Oktáva-gyak. (VI—VIII.** évf.) 3.60

Folytatás a következő oldalon.

Zongora-iskolák, tanulmányok és előadási darabok.

Folytatás az előző oldalról.

b) *Előadási darabok.*

ANTALFFY—ZSIROSS D. Apróságok. 1. **Berceuse.** (VII. évf.) 2. **Gavotte caroosante.** (VIII. évf.) 3. **Intermezzo.** (VIII. évf.) . . . n 2.—
CHOVÁN K. Op. 22. **II. Szonáta** . . . . . n 2.—
HEIDELBERG A. Op. 41. **Deux Scherzi** . . . . . n 2.—
MAYER R. Op. 46. **Gavotte** (VII. évf.) **Bolero** (VIII. évf.) . . . n 1.50
SIKLÓS A. Rákóczi-induló. 4 KÉZRE . . . . . n 2.40
SZENDY Á. Aforizmák magyar népdalok felett. **I. füzet** . . . . n 2.—
TARNAY A. A tarpataki völgyben . . . . . n 2.—

VIII. évf. (I-sö kiműv. oszt.)

a) *Gyakorlatok és tanulmányok.*

BACH-BARTÓK. A „Wohltemperirtes Klavier" teljes magyar kiadása (Használatos a **VIII—XI. évfolyamban**, folytatólagosan, válogatva.) 4 kötet, darabja á . . n 2.50
BACH—SZENDY. 15 háromszólamu inventió, (9—15. sz.) n 8.—
CRAMER—SZENDY. 60 válogatott zongora-tanulmány (41—60. szám.) III. füzet . . . . . n 3.—
HOMÁN I. Oktáva gyakorlatok. (VI—VIII. évfolyam.) . . . . n 3.60
— **Kettősfogások.** (Folytatólagosan a **VIII—IX. évfolyamban.)** . . n 3.60
— **Ékesítések.** . . . . . n 3.60

b) *Előadási darabok:*

ANTALFFY—ZSIROSS D Apróságok. 1. **Berceuse.** (VII. évf.) 2. **Gavotte caroosante.** (VIII. évf.) 3. **Intermezzo.** (VIII. évf.) . . . n 2.—
FARKAS Ö. Három hallgató nóta. II. füzet n 1.80; III. füzet . . n 2.—
GAAL F. Op. 134. I. **Fantaisie hongr.** . . . . . n 2.—
MAYER R. Op. 46 **Gavotte** (VII. évf.) **Bolero** (VIII. évf.) . . . n 1·50
SZENDY Á. Aforizmák II. . n 2.—

c) *Zene-elmélet:*

SIKLÓS A. Összhangzattan. Gyakorlati példákkal és leczkegyüjteménnyel . . . . . n 4.—

IX. évf. (II-ik akad. oszt.)

a) *Gyakorlatok és tanulmányok:*

BACH—BARTÓK. „Wohltemper. Klavier" (VIII—XI. évf. válogatva) 4 kötet à . . . . . n 2.50

Folytatás a tulsó hasábban.

Folytatás az előző hasábról.

CLEMENTI—SZENDY. Gradus ad Parnassum. Szemelvények . n 2.50
THOMAN I. Kettősfogások (Folytatólagosan, **VIII—IX. évf.)** n 3.60

b) *Előadási darabok:*

SIKLÓS A. 4 Scherzo II. füzet: F-dur (X. évf.) B-dur (IX. évf.) n 2.—
— **Rákóczi-induló.** Berlioz ny. n 1.60
SZENDY Á. Deux Caprices . n 2.—
— **Hat magyar zeneköltemény:**
1. **Tárogató hangzik** . . . n 1.—
2. **Derü** . . . . . n 1.50
3. **Vigasztalanul** . . . . . n 1.—
4. **A reményhez** . . . . . n 1.—
5. **Minden mulandó** . . . . n 1.—
6. **Dudás** . . . . . n 2.—
Mind a 6 darab egy kötetben . n 5.—
— **Aforizmák. III. füzet** . . . n 2.—

c) *Zene-elmélet:*

SIKLÓS A. Ellenponttan . . n 3.—
— **Zenei alaktan** . . . . . n 4.—

X. évf. (III-ik akad. oszt)

a) *Tanulmányok:*

BACH—BARTÓK. „Wohltemper. Klavier" (VIII—XI. évf. válogatva) 4 kötet à . . . . . n 2.50
KESSLER—SZENDY Op. 20. II válog. tanulmány. 2 köt. à . . n 2.50

b) *Előadási darabok:*

SIKLÓS A. 4 Scherzo II. füzet: F-dur (X. évf.) B-dur (IX. évf.) n 2.—

c) *Zeneelmélet:*

SIKLÓS A. Ellenponttan . . n 3.—
— **Zenei alaktan** . . . . . n 4.—

XI. évf. (IV-ik akad. oszt.)

a) *Tanulmányok:*

BACH—BARTÓK. „Wohltemperirtes Klavier" 4 kötet à . . n 2.50

b) *Előadási darab:*

SZENDY Á. I. m. rhapsodia n 3.—

c) *Zene-elmélet:*

SIKLÓS A. Hangszereléstan n 12.—

XII. évf. (Tanárképző.)

a) *Tankönyv:*

CHOVÁN K. A zongorajáték módszertana. 2. kiadás . . . . . n 4.—

b) *Előadási darabok:*

CHOVÁN K. Op. 25. és 26. **II. és III. magyar rhapszódia à** . . . n 8.—

Molnár Géza: ÁLT. ZENETÖRTÉNET, 2 kötet à . . . . . n 2.40

Rozsnyai Károly könyv- és zeneműkereskedése
Budapest, IV., Muzeum-körút 15.

A legujabb és legszebb 101 magyar népdal.

Uj folyam, I. kötet.

Ez a páratlan gyüjtemény a magyar nóták legjavát tartalmazza gyönyörü kötetben, zongorára és énekre. Tartalma: 1. A csap utczán végig végig végig H. 2. A faluban a legárvább én vagyok H. 3. A gőzösnek hat kereke, de fényes L. 4. A kis babáját igazán szereti L. 5. Alázatos szolgája L. 6. A mi házunk feleti M. 7. Árva vagyok, nincs öröme szivemnek H. 8. Asszony, asszony, az akarok lenni L. 9. A szerelmes bojtár szive szomorú H. 10. A teronyban delel harangomnak H. 11. Azért csillag, hogy ragyogjon H. 12. Azt mondják, nem adnak H. 13. Beteg vagyok, gyógyitani nem lehet H. 14. Biró uram, panaszom van H. 15. Csak titokban akartalak szeretni H. 16. Cserebogár, sárga cserebogár H. 17. Deres a fü H. 18. Édes anyám, a kendőm L. 19. Édes anyám ha bejön Egerbe L. 20. Édes anyám kiállott a kapuban L. 21. Ej-haj vasárnapig nem találok szeretőt L. 22. Ejnye-Ejnye L. 23. Erdő erdő, jaj de kerek erdő L. 24. Erdő, erdő, sürü erdő árnyában H. 25. Erdők-mezők vadligetek H. 26. Esik eső, majd lesz mező L. 27. Ez az én szeretőm, ez a piczi barna F. 28. Ez az utcza, hosszu utcza L. 29. Ezért a legenyért F. 30. Fecském fecském H. 31. Fekete csendes éjszakája H. 32. Felleg borult az erdőre H. 33. Fürdik a holdvilág H. 34. Gimbelem-gombolem L. 35. Hallja maga gavallér L. 36. Ha madárka szállana ágra F. 37. Ha meghalok temetőbe visznek H. 38. Hamis az én babám talpa F. 39. Házunk előtt mennek el a huszárok L. 40. Hej de szörnyü messze vagyok H. 41. Hej gazduram adja ki a bérőm H. 42. Hej szidé lány L. 43. Hét csillagból van a gönczöl szekere H. 44. Holdvilágos csillagos az éjszaka H. 45. Hullámzó Balaton tetején H. 46. Illik, illik L. 47. Jaj de bajos a szerelmet titkolni H. 48. Káka tövén H. 49. Keserü a borestyánfa levele H. 50. Két szép leányra L. 51. Kétszer nyilik az akáczfa virága H. 52. Kis angyalom L. 53. Kis kertemben rózsafa L. 54. Kitették a holttestet az udvarra H. 55. Kossuth Lajos azt mondta H. 56. Lányok, lányok a faluban L. 57. Lakaszálták már a rétet H. 58. Lyuk, lyuk, lyuk, lyuk L. 59. Magasan repül a daru H. 60. Már én többet a főutczán végig menni nem merek L. 61. Maros vize folyik csendesen H. 62. Megérem még azt az időt H. 63. Még azt mondják, piczi kis babám L. 64. Mély a Rima H. 65. Mikor jöttem Pestre L. 66. Mikor nekem muzsikálnak L. 67. Mit ér a fa, ha rosz fajta H. 68. Most jöttem meg Párisból L. 69. Nagypénteken mossa a hellé a fát H. 70. Nekem olyan aszony kell F. 71. Nem jár a madár ingyen L. 72. Nem loptam én életemben L. 73. Nem messze van Kolozsvártól Boregszász H. 74. Nem ötik a jegászt agyon L. 75. Nézlek, nézlek, de hiába nézlek H. 76. Nincsen a tenger csillag H. 77. Nyisd ki babám az ajtót L. 78. Októbernek első n[apján] kell mastirozni L. 79. Piros, piros, piros L. 80. Repülj fecském H. 81. [vagyok rózsám F. 82. Rózsabokorban jöttem a világra L. 83. Sárga rocs[a] . 84. Sarkon van a házam L. 85. Sej-haj gündü a babám L. 86. Sürü csillag[okkan ragyog L. 87. Süt a mama L. 88. Szép a szemaringuzál L. 89. Szerelmes a nap a holdba H. 90. Szomorú fűz horvadt bombja H. 91. Szomoruan fujdogál az őszi szél H. 92. Temetőben láttalak meg legelőbb H. 93. Tizenhat esztendős én még nem voltam H. 94. Túl a Tiszán barna kislány lakott L. 95. Végig mentem az ormódi temetőn H. 96. Vékony deszka-keritős L. 97. Volt nekem egy szép szeretőm L. 98. Volt szeretőm, de már nincsen H. 99. Zavaros a Bodrog, ha megárad H. 100. Zöldre van a rácsos kapu festve L. 101. Zsindelyezik a kaszárnya tetejét H. — H. = bánatos nóta. L. = lassú csárdás. F. = friss csárdás.

A legujabb és legszebb 101 magyar népdal uj folyam, I. kötet ára:

a) **Zongorára és énekre.** Átirta **Huber Sándor** . . . . . 3.—
Diszkötésben . . . . . 5.—
b) **Egy hegedüre.** Átirta **Bloch József** . . . . . 3.—
c) **Két hegedüre.** Átirta **Bloch József** . . . . . 6.—
d) **Egy hegedüre, zongorakisérettel.** Átirták **Bloch József** és **Huber Sándor** . . . . . 6.—
e) **Két hegedüre, zongorakisérettel.** Átirták **Bloch József** és **Huber Sándor** . . . . . 9.—
f) **Czimbalomra.** Átirta **Allaga Géza** . . . . . 4.—

Megrendelhető bármely könyv- és zeneműkereskedésben, vagy a kiadó

Rozsnyai Károly könyv-, zeneműkereskedése és antiquariuma. ban, Budapest, IV. ker., Muzeum-körút 15. sz.

Rozsnyai Károly könyv- és zeneműkereskedése
Budapest, IV., Muzeum-körút 15.

A legujabb és legszebb 101 magyar népdal.
Uj folyam, II. kötet.

Ez a gyönyörü dalgyüjtemény sok uj nótát és az örökszép régi népdalok legjavát tartalmazza, avatott kézzel összeválogatva, brilláns átiratokban. Méltán sorakozik az általánosan kedvelt, elterjedt első kötet mellé.

Tartalma: 1. A kinek nincs szeretője (L). — 2. Álom volt a mi szerelmünk (H). — 3. Átölelte az eget a sí ivárvány (H). — 4. A virágnak megtiltani nem lehet (H). — 5. Az alföldön halászlegény (H). — 6. Azért, hogy kend kicsit ragyás (H) — 7. Barna kis lány, ne kacsintgass (F). — 8. Becsaliba járnak hires lányok (F). — 9. Be vagy irva, be vagy irva (H). — 10. Bimbóból lesz a piros rózsa (F). — 11. Biró Marcsa libája (L). — 12. Bogár Imre hova ilyen szaporán (L). — 13. Budapesti utcza végig sáros (L). — 14. Bujdosik a kedves rózsám (H). — 15. Csipkés a szőlő levele (H). — 16. Csütörtökön este (L). — 17. Czigány, czigány, mért vagy czigány (L). — 18. De ki tudnám panaszolni (H). — 19. De szeretnék a királylyal beszélni (Kati gyere ki) (L). — 20. Édes anyám nem tudok elaludni (L). — 21. Édes kedves feleségem (M). — 22. Ég a kunyhó, ropog a nád (F). — 23. Ejnye babám, de ropog a szoknyája (L). — 24. Életemben egyszer voltam (H). — 25. Elmegyek én az alföldre lakni (H). — 26. Elmennék én tihozzátok (H). — 27. Elveszett a lovam (H). — 28. Ennek a kis lánynak (L). — 29. Epret szedtem (L). — 30. Esztendőben egyszer esik (L). — 31. Ez a kis lány azt hiszi (F). — 32. Ez a kis lány selyem ágyát (H). — 33. Ez az utcza végig sáros (L). — 34. Ezt a kerek erdőt járom én (L). — 35. Fakó lovam fel van kantározva (H). — 36. Falu végén fehér ház (M). — 37. Félre bánat, félre gonddal (F). — 38. Gazdauram, gazdasszonyom (H). — 39. Gyászba borult az egész Balaton (L). — 40 Gyere be rózsám (F). — 41. Három bokor, három bokor (L). — 42. Ha te tudnád, a mit én (L). — 43. Hej ladilom (L). — 44. Jaj be magas, jaj be magas (L). — 45. Jaj de fáj (F). — 46. Jaj de nagyon régen volt (L). — 47. Jaj de szépen muzsikálnak (H). — 48. Jaj káplár ur (L). — 49. Jer ölembe tubiczám (F). — 50. Juhászkutyák ugatnak (L). — 51. Kalapom szememre vágom (H). — 52. Katonának nem jó lenni (L). — 53. Kerek ez a zsemlye (M). — 54. Ki-kimegyek a mezőre, aratnak (H). — 55. Kilenczet ütött az óra (H). — 56. Kis kutya, nagy kutya (L). — 57. Korcsmárosné lánya Trézsi (F). — 58. Körül csillagos az ég (M). — 59 Lágy a kenyér, piritani nem lehet (L) — 60. Magasan repül a daru, nagyokat is kurjongat (L). — 61. Meg ne mondja komámasszony (F) .— 62. Megüzentem a rózsámnak (L). — 63. Megy a gőzös, csattog (L). — 64. Mi fehérlik ott a síkon (H). — 65. Mikor én szombaton (H). — 66. Minden rendes baka (L). — 67. Mondja meg annak a kis leánynak (L). — 68. Nagy a feje, büsuljon a ló (M). — 69. Ne menj rózsám a tarlóra (H). — 70. Nem ver meg engem az Isten (H). — 71. Ne töltsetek, már én többet (H). — 72. Nézz rózsám a szemembe (F). — 73. Nincsen a királynak (L). — 74. Nincsen nekem jobb tanyám (L). — 75. Nincsen pénzem (M, (F). — 76. Őszi rózsa (H). — 77. Összevi szálla gólyamadár (H). — 78. Pista bácsi (L). — 79. Putriban lakik a Sári (L). — 80. Reczepicze haj (L). — 81. Ritka buza, ritka árpa (L). — 82. Sárga rigó most hullatja a tollát (L). — 83. Sarkon van a Buza János korcsmája (L). — 84 Seprik a pápai utczát (L). — 85. Sikos a hó, csuszik a szán (F). — 86. Száraz ágon bús gerlicze (H). — 87. Szép a csikó (H). — 88. Tejes gyertyát égetek én (L). — 89. Te vagy az én boldogságom csillaga (L). — 90. Tiszán túl, Dunán túl (L). — 91. Tisza partján nem jó lefeküdni (H). — 92. Tiz pár csókot egy végből F). — 93. Túlsó soron esik az eső (F). — 94. Uj sír van a temetőben (H). — 95. Valamit súgok magának (L). — 96. Van nekem egy imakönyvem (H) — 97. Várhatsz babám, elvárhatsz (L). — 98. Vetettem én kis kertemben (F). — 99. Volt neki, lesz neki (F) — 100. Vörös bort itam az este (L). — 101. Zavaros a Tisza vize (H). — (H) = Hallgató nóta. — (L) = Lassu csárdás. — (M) = Mulatós nóta. — (F) = Friss csárdás.

A legujabb és legszebb 101 magyar népdal
uj folyam, II. kötet ára:

a) **Zongorára és énekre.** Átírta **Huber Sándor** . . . . . 8.—
Diszkötésben . . . . . 5.—
b) **Egy hegedűre.** Átírta **Bloch József** . . . . . 3.—
c) **Két hegedűre.** Átírta **Bloch József** . . . . . 6.—
d) **Egy hegedűre, zongorakiserettel.** Átírták **Bloch József és Huber Sándor** . . . . . 6 —
e) **Két hegedűre, zongorakiserettel.** Átírták **Bloch József és Huber Sándor** . . . . . 9.—
f) **Czimbalomra.** Átírta **Allaga Géza** . . . . . 4.—

Rozsnyai Károly könyv- és zeneműkereskedése

Budapest, IV., Muzeum-körút 15.

A legujabb és legszebb 101 magyar népdal.

Uj folyam, III. kötet.

Ez a III. kötet is sok uj nótát és az örökszép régi népdalok legjavát tartalmazza brilláns átiratokban. Méltán sorakozik az általánosan kedvelt, elterjedt I. és II. kötet mellé.

Tartalma: 1. A csizmámon nincsen kérög (**L**). — 2. A gőzösnek harminczhat kereke (**L**). — 3. A hódosi bíró lánya (**H**). — 4. A juhásznak jól megy dolga (**F**). — 5. A szomszédba muzsikálnak (**H**). — 6. Atyafi, atyafi (**L**). — 7. Az én rózsám ezüst sarkantyuja (**M**). — 8. Az én rózsám takaros (**F**). — 9. Az én szobám piczike (**F**). — 10. Az üllői nagy kaszárnya (**L**). — 11. Azt gondolom (**H**). — 12. Árok árok (**L**). — 13. Árok, árok, de mély árok (**L**). — 14. Által mennék én a Tiszán (**L**). — 15. Barna legény fekete subája (**L**). — 16. Be sok falut, be sok pusztát (**L**). — 17. Bodrog partján növekedett tulipán (**H**). — 18. Bús az idő, bús vagyok én (**H**). — 19. Csantavéri kis bicska (**F**). — 20. Csárdás kicsike galambom (**L**). — 21. Derül, borul a Dunáról (**H**). — 22. Egye meg a fene ezt a világot (**L**). — 23. Egyet mondok (**L**). — 24. Ej haj haj, letörött a galy (**F**). — 25. Elmegyek, elvisznek huszárnak (**L**). — 26. Elmentem én a csárdába (**L**). — 27. Elvitte a víz a hajót (**L**). — 28. Erdő, erdő (**L**). — 29. Este van már (**L**). — 30. Ezt a kis lányt ne vedd el (**L**). — 31 Édes anyám huszár vagyok (**H**). — 32. Édes anyám nem megyek én (**L**). — 33. Édes anyám sokat intett a jóra (**H**). — 34. Én vagyok az, én vagyok az (**F**). — 35. Fáj a szivem majd meghasad (**H**). — 36. Fekete száru cseresznye (**H**). — 37. Felkötöm a rézsarkantyum tareját (**L**) — 38. Ferencz József Eger felé utazik (**F**). — 39. Galagonya bojtorján (**F**). — 40. Gyere pajtás leszerelni (**L**). — 41. Ha bemegyek az aradi várba (**L**). — 42. Hajnalba, hajnal előtt (**F**). — 43. Határunkban van egy halom (**F**). — 44. Hegedüszó, dinom-dánom (**F**). — 45. Hej Bözsi, Bözsi, Bözsi (**L**). — 46. Hová mégy te barna kis lány (**F**). — 47. Huszár vagyok én (**L**). — 48. Istenem, istenem (**L**) — 49. Jaj de fázom (**F**). — 50. Jaj de hamis a leány (**F**). — 51. Jegenyefa tetejében (**H**). — 52. Kéket nyilik az ibolya (**H**). — 53 Kipattant a buza szeme (**H**). — 54. Kis kalapom daru tollas (**L**). — 55. Kis kertemben rozmaringot (**L**). — 56. Kiskörösi bíró fia vagyok én (**L**). — 57. Kondorosi csárda mellett (**H**). — 58. Korán reggel szépen szól (**L**). — 59. Korcsmárosné bort ide (**H**). — 60. Kovács pengeti a vasat (**L**). — 61. Kutyacsiribiri csárda (**L**). — 62. Lányok lányok, rólam tanuljatok (**H**). — 63. Látod rózsám látod (**L**). — 64. Lemegy a nap (**H**). — 65. Lőre, lőre (**L**). — 66. Madarasi csárda előtt (**H**). — 67. Magas a torony teteje (**F**). — 68. Magas dombon esik a hó (**F**) 69. Már ezután majd másképen élek (**L**). — 70. Megdöglött a szolgabíró pejlova (**L**). — 71. Megkövetem a tens-nemes varmegyét (**H**). — 72. Megrándult a kis pejlovam laba (**L**). — 73. Megy a kis lány a Dunára (**F**). — 74. Még azt mondják a faluban (**M**). — 75. Még azt mondják az emberek (**F**). — 76. Még azt mondja a retek (**F**). — 77. Még azt mondják, hogy nem adnak (**F**). — 78. Minden anya tejben, vajban (**L**). — 79. Nem engedik azt az egek (**H**). — 80. Nem messzire Szeged mellett (**L**). — 81. Nem vagyok, nem vagyok én szerelmes (**F**). — 82. Ne ugorj ott, a hol árok nincsen (**H**). — 83 Nincsen nekem pejparipám (**H**). — 84. Nincsen párja (**L**). — 85. Nyitva van a (**L**). 86. Ó felsége kiadta a parancsot (**L**). — 87 Rászállott a vadgalamb (**L**). — 88. Reczecze, nem vagyok én (**F**). — 89 Rózsabokor virit a domboldalon (**H**). — 90. Szabad a madárnak (**H**). — 91. Szépen szól a harminczkettes banda (**L**). — 92. Szüret után van az idő (**H**). — 93. Tegnapelőtt csütörtökön (**L**). — 94 Tisza partján van egy hajó (**H**). — 95. Ugy elmegyek meglássátok (**H**). — 96. Valahonnan levél ment (**H**). — 97. Vágtat a ló (**H**). — 98. Végig mentem a gyakorló téren (**H**). — 99. Vékony haja van a (**H**). — 100. Vékony héja van a piros almának (**H**). — 101. Zöld erdő szállásom (**H**). — **(H) = Hallgató nóta. — (L) = Lassu csárdás. — (M) = Mulatós nóta. — (F) = Friss csárdás.**

A legujabb és legszebb 101 magyar népdal

Uj folyam, III. kötet ára:

a) **Zongorára és énekre.** Átírta **Huber Sándor** . . . . . 3.—
Díszkötésben . . . . . 5.—
b) **Egy hegedüre.** Átírta **Bloch József** . . . . . 3.—
c) **Két hegedüre.** Átírta **Bloch József** . . . . . 6.—
d) **Egy hegedüre, zongorakisérettel.** Átírták **Bloch József és Huber Sándor** . . . . . 6.—
e) **Két hegedüre, zongorakisérettel.** Átírták **Bloch József és Huber Sándor** . . . . . 9.—
f) **Czimbalomra.** Átírta **Allaga Géza** . . . . . 4.—

Rozsnyai Károly könyv- és zenemükereskedése

Budapest, IV., Muzeum-körút 15.

KURUC DALOK

LEGTELJESEBB GYŰJTEMÉNYE.

Megjelent: *a)* zongorára; ujból átirta: **Huber Sándor.** *b)* Hegedűre; átirta: **Bloch József.** *c)* Cimbalomra. (Előkészületben.)

TARTALMA:

(Köztük **az Ocskay Brigadéros** összes zeneszámai **a mik** *-gal vannak jelölve.)

1. *Rákóczi Sámuel.* Püspök városába, Hogy bementem vala . . . (1664.)
2.* *Magyar galyarabok éneke.* Térj magadhoz drága Sion . . . Régi magyar egyházi dallam. (1674.) Az „Ocskay Brigadéros"-ban „*Búcsúsok éneke*" cimmel.
3. *Kuruc táberi dal.* Te vagy a legény, Tyukody pajtás. (1672.)
4. *Bujdosó legény éneke* a XVII. század végéről: Gondviselő édes Atyám . . .
5. *Bujdosó dal.* Ne busulj kenyeres. . .
6. *Egy bujdosó szegény legény* idegen földön jövevény . . . A XVII. század végéről.
7. *Virágdal.* XVII. század utolsó negyede. Amott kerekedik egy fekete felhő . . .
8. *Virágdal* a XVIII. sz. első részéből. Hej! búra termett idő . . .
9. *Most jőttem Erdélyből* . . . 1685-1695.
10. *Most jöttem Erdélyből.* (XVIII. sz. eleje.)
11.* *Kuruc dal.* 1704: Csinom Palkó, Csinom Jankó, Csontos kalabérom. Az „Ocskay Brigadéros"-ban „*Elvonuló katonák nótája*" cimmel.
12.* *Erdélyi hajdu tánc,* 1704: Nosza hajdu, fürge varju . . . Az „Ocskay Brigadéros" - ban „*Hamza kaplár nótája*" cimmel.
13. *A surányi tót vitéz.* 1705: Nem leszek Surányban, harczolni sietek . . :
14. *Bercsényi hadi szemléje Nagysurányban,* 1708: A surányi szigetet Nyitra körül zárja . . .
15. *Az eredeti Rákóczi-nóta.* 1702: Gróf Fáy István gyűjteményéből:
16. *Az eredeti Rákóczi-nóta.* Mint azt a Rákóczi-korban tárogatón fujták.
17. *Rákóczi-nóta.* Mint azt Erdélyben játszották.
18. *Ruthén Rákóczi-nóta.*
19. *Rákóczi dal.* 17 8: Jaj régi szép magyar nép . . .
20. *Rákóczi dal.* Hej Rákóczi! Hej Bercsényi . . .
21.* *Rákóczi Ferencz dala.* Hej Rákóczi, Bercsényi, Bezerédi! . . . Az „Ocskay Brigadéros" - ban „*Rákóczi siralma*" cimmel.
22. *Bercsényi nótája.* Bihari Jánostól.
23. *Kuruc-lanya* 1709: Fennyen tartod a nagy orrod, kevély Pozsony vára . . .
24.* *Balogh Á. nótája,* 1709: Török bársony süvegem. Az „Ocskay Brigadéros" - ban „*Szörényi nótája*" cimmel.
25. *Tót kuruc dal.* XVIII. sz. eleje. Ha elmegyek a csatába kurucnak . . .
26. *Tót lubmc dal.* 1709: Megy a kuruc Duna partján, kardját villogtatja . . .
27. *Bujdosók éneke.* 1710: Őszi harmat után, nagy hegyeknek ormán . . .
28. *Rákóczi kesergője* 1711 első feléből: Hallgassátok meg magyarim, A mit beszélek . . .
29. *Rákóczi Ferencz imádsága.* Győzhetetlen én kőszálam . . .
30. *Árokszállásánál* volt nagy veszedelem . . .
31. *Rákóczi-Bercsényi emlékezete,* 1730: Rákóczi, Bercsényi, ragyogó vitézek . . .
32. *Magyar nóta.* Czinka Pannától. 1785.
33. *Béberula* már elmula, A nap fényes világa.
34. *Gúnydal a német divatra.* Attila, Lehel, Árpád, elhunyt dicső unokák.
35. *Trefás dal a német táncra.* XVIII. sz. vége felé: Bécsi német így varr himet . . .
36. *Szatirikus dal II. József idejéből.* Bár poéta én nem vagyok . . .
37. *Gúnydal a német táncsra.* Hát Isten neki kapjunk rá . . .
38. *Selma német* XVIII. sz. 2-ik feléből. Oh te csodálatos német . . .

Fáradságot és költséget nem kímélve sikerült a régi magyar zene gyöngyeit, az örökszép kuruc dalokat lehetőleg teljes számban összegyűjteni és Huber Sándor, az ismert zeneszerző gyönyörű uj átirásában, minden egyes dalt a teljes szövegével kiadva, a zeneművelő közönségnek jutányos áron hozzáférhetővé tenni.

A „Kuruc dalok" örökbecsű, legteljesebb gyűjteménye rendkivül diszes kiállításban jelent meg, művészi színes cimképpel.

Belső ára zongorára 6 kor., hegedűre 4 kor.

A hegedűre való kiadás hozzáalkalmazkodik a zongorára való kiadáshoz.

úgy, hogy a kettő együtt hegedün zongorakisérettel is játszható.

Czimbalomra 4 kor.

10 koronás vagy annál nagyobb megrendelés, bérmentve, az összeg előre való beküldése ellenében.

Rozsnyai Károly könyv- és zeneműkereskedése

Budapest, IV., Muzeum-körút 15.

MAGYAR ZENEI EREKLYÉK.

Teljes gyüjtemény.

Bihari, Boka, Czinka Panna, Csermák, Lavotta, Ruzitska, Rózsavölgyi, Szerdahelyi, Egressi Béni stb. hirneves örökbecsü szerzemények.

Zongorára átirta Huber Sándor
ára: 6 korona netto.

Hegedűre átirta Bloch József
ára: 4 korona netto.

A hegedű-átiratok hozzá alkalmazkodnak a zongorára való kiadáshoz, ugy, hogy a kettő együtt hegedün zongorakisérettel is játszható.

Czimbalomra átirta Allaga G.
ára: 4 korona netto.

A „MAGYAR ZENEI EREKLYÉK" TARTALMA.

Bevezetésül.
Az eredeti Rákóczi-nóta.
Kurucz tábori dal
Kurucz dalok:
a) Hejh Rákóczi, Bercsényi!
b) Patyolat a kurucz.
c) Verd meg Isten, verd meg
A Chlopiczky-nóta.
Sárga csizmás Miska
verbunkos

Bihari János:

Koronácziós magyar.
*Bercsényi nótája.
Bihari nótája, mikor a pénze elfogyott.
*Hadik óbester nótája.
Sarkantyus verbunkos.
20 talléros verbunkos.
Hatvágás verbunkos.
Palatinus magyar.
Huszár-toborzó.
Koronácziós magyar nóta.
*Requiem fia halálára.
*Bihari kesergője.
(Primitiális magyar.)

Boka András:

Száz ember verbunkos
*Boka kesergője.

Czinka Panna:

*Czinka Panna nótája

Csermák Antal:

Magyar tancz-nóta
Dobogó tánczok.
Palotás magyar.
Két hallgató I.
Két hallgató II.

Lavotta János:

Lakodalmas tánczok.
Hallgató magyar nóta.
*Lavotta első szerelme.
(Szerenád a Tisza-ház előtt.)
Szigetvár ostroma.

Rósavölgyi Márk:

Első magyar kör-tánczok
Lassu magyar.
Vigadó.
Honfihűség.

Szerdahelyi József:

A csikós-tanyán.

Egressi Béni:

Búcsú dal.
Szüreti dal.
Komáromi emlék.
Hontalan.

A *-gal jelölt számok mindegyikét ***vonósnégyesre*** átirta Bloch József.
Minden ***vonósnégyes*** (vezérkönyv és szólamok) ára csak à 1 korona 60 fillér.

A magyar nemzet hazafias dalainak „hármas-könyve".

1. **Kurucz dalok** teljes gyüjteménye. — 2. **Magyar zenei ereklyék.** (Régi magyar zenekincsek.) — 3. **A szabadságharcz dalai és indulói** és — 4—6. A nép ajkán most élő

legujabb és legszebb 101 dal 3 kötete
mindegyik kötet 101 gyönyörü nótát tartalmaz.

Zongorára a 6 kötet; egyszerre megrendelve	. . . . .	27.— kor.
egedüre a 6	. . . . .	21.— „
Cimbalomra a 6	. . . . .	24.— „

Rozsnyai Károly könyv- és zeneműkereskedése

Budapest, IV., Muzeum-körút 15.

1848—49.

A SZABADSÁGHARCZ DALAI ÉS INDULÓI.

Legteljesebb gyüjtemény.

Zongorára átírta Huber Sándor

ára: 6 korona netto.

Hegedűre átírta Bloch József

ára: 4 korona netto.

(A hegedű-átiratok a zongorakiadáshoz ugy alkalmazkodnak, hogy azzal együtt kísérethen játszhatók.)

Czimbalomra átírta Allaga G.

ára: 4 korona netto.

° ° °

TARTALMA.

Dalok 1848 előtt.

1. Martinovicsnóta. (Szememből könypatak csurog . . .)
2. Bécs várostól nyugotról keletre.
3. Széchenyiés Wesselényiről szólódal. (Rózsabimbó borostyán . . .)
4. Restaurationalis nóta. (Megjött a restallatió . . .)
5. Ugrós nóta. (Kása, mársa, zsázsa, strázsa . . .)
6. Búsul a hangyel.
7. Zrinyi vére mosta Bécset.
8. Metternich elleni dal. (Magyarok vagyunk . . .)

1848—49.

9. Talpra magyar.
10. Szalonlai nemzetőr dala.
11. Duna-Tiszaközi nemzetőr dala.
12. Nemzetőrnek álltam, Rózsikám.
13. Kinek magyar nemzeti őr a neve.
14. Kossuth volt az inditója.
15. Kossuth Lajos, édes apám.
16. Kossuth nóta. (Kossuth Lajos azt izente . . . Beállottam katonának... Magyarország, édes hazám . . .)
17. Ős Buda gyermeke, fel . . . apjaért.
18. Ezer esztendeje annak.
19. Vörös sipkás zászlóalj dala. (Foly a vér a harczi téren . . .)
20. A jászok tábori tánczmótája. (Ucczu, ucczu, igaz hát . . .)
21. „Jacy-tacy", krakkói önkénytesek dala. (Ilyen, olyan . . .)
22. No kis honvéd, sehogy se mén. (Bem alatt harczoló bécsi legionisták dala.)
23. Ég a kunyhó, ropog a nád.
24. Rácok, rácok szerviánok.
25. Zöld asztalon ég a gyertya. (Állitólag Peczel kedvencz nótája volt.)
26. Három szinü a nemzeti lobogó.
27. Budavár ostrom-dala. (Fel magyar a csatára . . .)
28. Zúg az erdő.
29. Porfellegtámadéjszakon.
30. Nagy-Sarlónál előórt áll.
31. Világosi fegyverletétel dala. (Honnan jösz te oly leverten.)
32. Világosról jön.
33. Aradi rab dala. (Rab vagyok.)
34. Kolduló honvéd. Rongyos koldus tért be az uj biróhoz.)
35. Komáromi tól honvédnóta. (Már Komáromban dobok szólanak . . .)
36. Jaj de szépen süt az őszi nap sugára.
37. Honvéd-tüzér temetése. (Mi piroslik ott a síkon...)
38. Honvéd-tüzér temetése. (Székely eredeti népdal.)
39. Hunyadi huszárok harczi dala. (Mikor én még nőtlen voltam . . .)
40. Bujdosó huszár nótája. (Megálljatok fiuk . . .)
41. Magyar emigránsok dala az ország határánál. (Kitárom reszkető karom,)

1849 után.

42. Legyen ugy mint régen volt
43. Jaj de hunczut a német
44. Magyar hazám büszke fia
45. Dal az adóról, a trafikról (Ránk velette a nagy adót.)
46. Galiczián kisöpörték . . .
47. Verd meg Isten, verd meg.
48. Arany szabadság. (Reszket a fa levele . . .)
49. Jön, Kossuth jön . . .
50. Még Aradon szépen szólott a banda . . .
51. Letörött a bécsi torony gombja.
52. Garibaldi-nóta. (Szenynyes az én ingem . . .)
53. Elmentem a debreczeni vásárra . . .
54. Kossuth Lajos levelet irt.
55. Megállj német, majd megbánod.
56. Csak hazáját s becsületét
57. Losoncz végromlása. (Zenekép.)

Verbunkosok, csárdások.

58. Huszár verbunkos.
59. Mártogatós verbunkos.
60. Három lépés verbunkos
61. Markotányos csárdás.
62. Krinolin csárdás.

Indulók.

63. Batthyány-induló.
64. Jászkun-induló.
65. Kossuth-induló.
66. Pesti csatár-induló.
67. Damjanich-induló.
68. Isaszeghi induló.
69. Batthyány-gyászinduló.
70. Klapka-induló. 71. Szózat

Rozsnyai Károly

könyv- és zeneműkereskedése
Budapest, IV. Ker., Muzeum-Körút 15.

Zongorára és énekre.

Magyar műdalok:

1. **AGGHÁZY KÁROLY.** Czinka Panna . . . . . n 1.80
2. **HETÉNYI ALBERT.** Ereszkedik le a felhő (Petőfi) . . . . . n 1.80

A legujabb és legszebb

101 magyar népdal.

Czigányos modorban átírva szerk.:

HUBER SÁNDOR

Uj folyam. I. kötet (101 dal)	3.—
Remek diszkötésben	5.—
Uj folyam. II. kötet más 101	3.—
Diszkötésben	5.—
Uj folyam. III. más-más 101	3.—
Diszkötésben	5 —

NÁNI, NÁNI! Divatos dal. Az „Arany patkó"-ban betétül énekli Varsányi Irén 1.50

NAVAJO. Indus táncz, dalszöveggel. „A legujabb néger táncz" név alatt ösmeretes szép darab 1.50

FEHÉR ANNA. Gardonyi Géza betyártörténetének két dalbetétje. 1. Fehér László levat lopott 2. Lányom, lányom gyöngyvir. Enekli Fedák Sári . 1.20

A legujabb magyar nóták remekei

magyaros modorban átírva,
szerkeszti: **TARNAY ALAJOS.**

I. füzet: 1. Csendes éjjel ezer csillag. (Ha az Isten nem egymásnak). 2. Jaj de nagyon rózsa volt . . . . n —.60
II. füzet: 1. Álom volt a mi szerelmünk. 2. Jaj kaplár ur . . . n —.60
III füzet: 1. Van nekem egy imakönyvem. 2. Megfogadta az egér . n —.60
IV. füzet: 1. Kitelt nekem már a három esztendő. 2. Kiszáradt a boroskancsóm . . . . . n —.60
V. füzet: 1. Jutka Perzse helyre lány vót. 2. Katonának nem jó lenni n —.60
VI. füzet: 1. Nyilj ki nyájasan mosolygó. 2. Kis kutya, nagy kutya nem ugat hába . . . . . n —.60
VII. füzet: 1. Őszi rózsa. 2. Várhatsz babám, elvárhatsz . . . . n —.60
VIII. füzet: 1. Uj sir van a temetőben. 2. Gyere czigány vélem a rózsámhoz (Sugja a fülébe) . . . . n —.60
IX. füzet: 1. Bíró Marisa libája. 2. Nincsen nekem jobb tanyám n — 60
X. füzet: 1. Megismerni a kanászt. 2. Esztendőben egyszer esik . . n —.60
XI. füzet: 1. Édes anyám nem tudok aludni. 2. Megy a gőzös lefelé n —.60
XII. füzet: 1. A váralji torony tetejébe. 2. Czigány-czigány . . . . n —.60

BÁRTFAI GLACZ ANTAL. Magyar nóták. 2 füzet . . . . . à n 3.—
N. DONÁTH JÓZSEF. Op. 14. **Komlóssy Emma** 6 kedvelt dala . 2.40
LÁNYI GÉZA. A szegedi nótafáról. Magyar dalok. 2 füzet . . . à 2.40
SERLY LAJOS. Czigány Panna az a hired. Belefolyik az Ipoly a Dunába. 2 magyar dal . . . . . n 1.50
KUN LÁSZLÓ. Az Ocskay brigadéros összes zeneszámai . . . 3.—
— **Rodostó** szinmű összes dalai. mélabus kuruczfajta dalok (köztük egy hires tárogatós) . . . . . 2.—
— **Ki nem kap a házasságon.** — **Jer le az ölünkbe. Dalok a Tudós** professzor Hatvaniból 1.20
SERLY LAJOS. Csokonai vitéz Mihály, énekes bohózat, remek 10 dal 3.—
KURUCZFURFANG népszinmű összes dalai. Összeállitotta Huber S. 3.—
DANKÓ PISTA. Dal a masinárói. Szövegét irta Makai Béla. Fülbemászó magyar kuplé 1.50
SZULAMIT. Zsidó dalják. A legtelj. kiad. 2 füzetben Szövegét irta Kövesi Emil. Zongorára átirta Ber Sándor, 2 füzet, füzetje . . . . . à 3 —
KOL NIDRE. (Külön kiadás a Szulamitból) remek szöveggel . . . . 1.—
AZ ÉN BÁNATOM. (Mein Elend.) Magyarositotta Rudnyánszky Gy. 1.50
STII TU? Emlékszel-e? Magyar szövegét Rudnyánszky Gyula irta . 1.—
Ennek pendantja: **Elsz-e még?** Hasonló román fajta szivhez szóló melódia 1.50

Melodrámák.

ALFÖLDI LÁSZLÓ. „Gedővár asszonya" (Kiss József). Zong. kis. 2.—
— „Czinka Panna" (Farkas Imre) hegedü és zongorakisérettel . . . . . 2.—
HETÉNYI ALBERT. „Petőfi a Hortobágyon" (Váradi). Zong. kis. . 2.—
KÁLMAN IMRE. „Mikes Rodostóban (Mikes bucsuja)." (Mezey Sándor) 3 —

JÁNOS VITÉZ.

A legszebb iskolai daljáték,
irta: SZTOJANOVITS JENŐ.

Ugy pedagogiai, mint művészi szempontból igen alkalmas arra, hogy bármely iskolai ünnepség fényét emelje. Petőfi költeménye nyomán. Könnyü, hatásos kórusok, magánrészek és szavalások.

Vezérkönyv (zong.-kiv.)	n 5.—
Szólamok	n —.60
Szövegkönyv	n —.60

Köveskúti J. **120 praeludium** minden használtabb hangnemben **orgonára vagy harmóniumra** . n 3.—

Pusztay E.: Szent Imre látomása. Melodráma hegedü-, zong. és énekkar kisér. 3.—

Rozsnyai Károly könyv- és zeneműkereskedése
Budapest, IV. Ker., Muzeum-Körút 15.

Hegedütanárok és tanulók figyelmébe:

A hegedütanitás módszeres vezérfonala,

Bloch József

methodikájának rendszeres tanterve alapján.

A hegedű-tanár és minden törekvő hegedűs nélkülözhetetlen kézikönyve!

BLOCH JÓZSEF:

A HEGEDÜJÁTÉK ÉS TANITÁSI MÓDSZERE (METHODIKA.)

102 ábrával és 720 hangjegypéldával.
Második átdolgozott, bővített kiadás.

Ezen alapvető mű tartalma:

I. Történelmi rész.
A hegedütanitás legujabb módszerei. A fogások rendszere. A fekvések tanulása áthelyezés (transponálás) alapján. A kvintfogás és a 24 kézfekvés. A vonóvezetés fiziológiája A hegedüjáték technikájának alapelvei.

II. Gyakorlati rész.
(Tartalmazza a felső végtag anatómiáját, az intonálás elméletét és a rendszeres tantervet 10 évfolyamban a hegedüjáték kezdetétől a legfelsőbb kiképzésig is.)

III Zene-elméleti rész és műszótár.

Ára füzve 4 korona. Diszkötésben 6 korona

Ezen mű nyomán Készült a legujabb módszeres magyar iskola.

BLOCH JÓZSEF, Op. 45.

HOHMANN - BLOCH

HEGEDÜISKOLA

módszeres magyarázatokkal Képzőintézetek, zeneiskolák részére és magánhasználatra. ≡ ≡ Két Kötetben:

Az I. kötet (első és félfekv.) ára n 4.—
A II. kötet (az össz. fekv.) „ n 4.—

Párhuzamos tananyag a hegedütanitás kezdetétől a legmagasabb kiképzésig:

BLOCH JÓZSEF, Op. 50.

A kettősfogások iskolája.

Két tartalmas kötet.

I. kötet. Kettős-, hármas- és négyesfogások az első fekvésben **(Bloch methodikai tanterve szerint az I—V. évfolyamban játszandó a fokozatos haladáshoz képest** . . . . . n 3.—

II. kötet. Kettős-, hármas- és négyesfogások a fekvésekben **(Methodikai tanterv VI—X. évfolyam)** . . . . . n 3.—

Módszeres vezérfonal:

I. évfolyam.

Tanulmány:

HOHMANN—BLOCH. Hegedüiskola (az első- és félfekvés) I. kötet 1—140 gyakorlatig n 4.—

II. évfolyam.

a) *Tanulmányok:*

HOHMANN—BLOCH. Hegedüiskola I. kötet folytatólagosan 141—370 ig . . . . . n 4.—

BLOCH JÓZSEF. Op. 54. **Gyakorlatok a bal kéz ujjainak erösitésére.** (Ujjgyakorl.) **I. füz.** Könnyű gyakorlatok az első fekvésben n 1.80
A tanitásnál mint párhuzamos anyag: Op 50. **A kettősfogások iskolája. I. kötet** . . . . . n 3.—

b) *Duók és triók:*

BLOCH JÓZSEF. Op. 33. **Duos faciles** pour 2 violons . . . . n 2.—
— Op. 34. **Trios faciles** pour 3 violons. Dallamos könnyü triók (II—III. évf) . . . . . n 3.—

Folytatás a következő oldalon

Nagy árjegyzék vonóshangszer-kottákról ingyen!

Hegedű-iskolák, tanulmányok és előadási darabok.

Folytatás az előző oldalról.

c) *Darabok zongorakisérettel*:

BLOCH JÓZSEF. Op. 48. **Douze Morceaux très faciles.** 1. Mélodie. 2. Historiette. 3. Conte 4. Plainte. 5. Confidences. 6. Romance. 7. Valsette. 8. Impromptu. 9. Souvenier. 10. Solitude. 11. Ballade. 12 Marche. 12 füzet . . . . . à n 1.—

Lehető legkönnyebb melódikus előadási darabok „kereszt" és „bé" nélkül A hegedűirodalom legkönnyebb előadási darabjai.

— Op. 52. **Cinq Aquarelles** (première position). **1 Sérénité. 2. Désolation. 3. Simplicité. 4 Idylle'. 5. Fable** Darabja . . . . . n 1.—

Öt remek melódikus szerzemény az I-sö fekvésben.

— Op. 44. **I re petite Rhapsodie hongroise.** (I-sö fekvés.) Bajos előadási darab, variációkkal, minden intonálási nehézség nélkül . . 2.40

Könnyű, fokozatosan haladó dallamos instruktiv előadási darabok sorozata, a jó zene iránti érzéket felköltik, ***kitünő tananyagul szolgálnak*** a hegedütanitás kezdetén.

III. évfolyam.

a) *Tanulmányok*:

HOHMANN—BLOCH. Hegedüiskola II. kötet (az összes fekvések tankönyve) a 6. fekvésig n 4.—

BLOCH JÓZSEF. Op. 54. **Gyakorlatok a bal kez ujjainak erösitésére.** (Ujjgyakorlatok) **I. füzet:** Könnyü gyak. az első fekvésben. (II—III. évf.) . . . . . n 1.80

— Op. 50. **A kettősfogások iskolája. I. kötet** (Folytatólagosan) . n 3.—

— Op 55. **Intonálási gyak. a hét fekvésben és az összes hangnemekben.** Dallamos gyakorlatok a helyes intonálási érzék felköltésére és fejlesztésére. **I. füz.:** könnyü gyakorlatok az első fekvésben . . . n 2.—

— Op. 28. **12 melódikus hegedügyakorlat** egy második hegedü kiséretével (I. fekvés), a bal kéz és a vonó technikájának fejlesztésére . n 3.—

Függelék a Hohmann—Bloch Hegedüiskola I. kötetéhez vagy bármely más iskolához, ***az első fekvés befejezése után.***

— Op. 34. **Trios faciles pour 3 violons.** (II—III. évf.) . . . . . n 3.—

b) *Darabok zongorakisérettel.*

BLOCH JÓZSEF. Op. 46. **II-me petite Rhaps. hongr.** (I - III. Pos.) Második könnyü magy. rapszódia 2.40

IV. évfolyam.

a) *Tanulmányok*:

HOHMANN—BLOCH. Hegedüiskola II. kötete folytatólagosan a VI. fekvésen túl végig . . . . . n 4 —

BLOCH JÓZSEF. Op. 58. **Gyakorlatok a bal kéz ujjainak erösitésére és függetlenitésére** az összes **hangnemekben** mindennapi használatra. (Ujjgyakorlatok) **II. füz.** IV—V. évf.) . . . . . n 1.80

— Op 59. **Intonálási gyakorlatok. I. füzet:** Könnyü gyakorlatok az első fekvésben II—IV. évf.) . n 3.—

— Op. 30. **12 dallamos hegedügyakorlat,** egy második hegedü kiséretével (I—III. fekvés), a bal kéz és a vonó technikájának fejlesztésére n 3.—

Függelék a Hohmann—Bloch Hegedüiskola II. kötetéhez vagy bármely más hegedüiskolához, ***a III. fekvés befejezése után.***

— Op. 50. **A kettősfogások iskolája. II. kötet.** (folytatólagosan) . n 3.—

b) *Darabok zongorakisérettel*:

BLOCH JÓZSEF. Op. 53. **Deux Morceaux idylliques** (moyenne difficulté). **1. Sur la montagne. 2. Dans la forêt.** à . . . . . n 1.20

— Op. 9. **I. Souvenir. II. Gavotte.** à n 1.20

— Op. 8. **Romance** . . . . . n 2.—

— Op. 47. **III-me petite Rhapsodie hongroise.** (I—V. Pos.) Harmadik kis magyar rapszódia 2.40

— Op. 56. **IV-me petite Rhapsodie hongroise.** (I—VII. Pos.) (Rákóczi-ind. és az ered. Rákóczi-nóta) 2.40

Közepes nehézségü pompás előadási darabok.

V. évfolyam.

a) *Tanulmányok*:

BLOCH JÓZSEF. Op. 60. **Gyakorlatok a bal kéz ujjainak erösitésére.** (Ujjgyakorlatok) **II. füz.:** Nehezebb gyakorl. az I. fekvésben (IV—V. évfolyamban) . . . . . n 1.80

— Op. 50 **A kettősfogások iskolája. I. kötet** (folytatólagosan) . . n 3.—

— Op. 59. **Intonálási gyakorlatok II. füz.** Nehezebb gyakorlatok az első fekvésben (V—VI. évf.) . n 3.—

b) *Solo-darabok és duók*:

BLOCH J. Op. 38. **101 magyar népdal. Uj folyam. I. kötet** solo-hegedüre . . . . . n 3.—

Folytatás a következő oldalon.

Rozsnyai Károly könyv- és zeneműkereskedése
Budapest, IV. Ker., Muzeum-körút 15.

Hegedű-iskolák, tanulmányok és előadási darabok.

Folytatás az előző oldalról.

BLOCH, J. Op. 38. és 38a. **101 magyar népdal — két hegedüre.** Új folyam **I. kötet** Brilláns modorban átírva . . . . . n 6.—
— Op. 51. **101 magyar népdal Uj folyam. II. kötet** solo-hegedüre n **8.—**
— Op. 51. és 51a. **101 magyar népdal — két hegedüre.** Uj folyam. **II. kötet** (más 101 dal). Brilláns modorban átírva . . . . . n 6.—
A magyar nemzet hazafias dalainak hármaskönyve hegedüre.
1. **Kuruoz dalok** teljes gyüjteménye, köztük az **Ocskay brigadéros** összes énekszámai. Brilláns módon hegedüre átírta **Bloch J.** (Op. 39.) n 4.—
2. **Magyar zenei ereklyék.** (Regi magyar zenekincsek.) Bihari, Boka, Czinka Panna, Csermák, Lavotta, Rózsavölgyi, Szerdahelyi, Egressy stb. örökbecsü zeneszerzeményei, köztük az **„Ocskay brigadéros"** hirneves szerenádja. Hegedüre brilláns módon átírta **Bloch József.** (Op. 40.) n 4.—
3. **A szabadságharcz dalai és indulói.** 1848–49. Teljes gyüjtemény (71 darab) **hegedüre.** Brilláns módon átírta **Bloch József.** (Op. 41.) n 4.—

A Huber-féle zongora-kiadások kiséret gyanánt játszhatók Bloch József hegedüátirataihoz.

c) *Darabok zongorakisérettel:*

BLOCH JÓZSEF. Op. 19. **II-me Concertino** . . . . . n 3.—
— Op. 27. **III-me Concertino** n 3.— Felette hatásos előadási darabok.

VI. évfolyam.

Tanulmányok.

BLOCH JÓZSEF. Op. 60. **Gyakorlatok a balkéz ujjainak erösitésére.** (Ujjgyakorlatok) **III. füz.** (VI–VII. évf.) . . . . . n 1.80
— Op. 50. **A kettősfogások iskolája. II. rész.** (Folytatólagosan a VI—X. évfolyamon végig) . . . . . n 3.—
Op 61. **Intonálási gyakorlatok. II. füzet:** Nehezebb gyakorlatok az első fekvésben (V—VI. évf.) n 3.—

VII. évfolyam.

BLOCH J. Op. 61. **Intonálási gyakorlatok. III. füz.:** Gyakorlatok az egyes fekvésekben és a fekvések összekötésére (VII—VIII. évf.) . n 2.—
— Op. 50. **A kettősfogások iskolája. II rész.** (Folytatólagosan) . n 3.—

VIII. évfolyam.

BLOCH JÓZSEF. Op 49. **Airs hongrois.** Hatásos koncertdarab hegedüre, zongorakisérettel, Czinka Panna motivumainak felhasználásával . **3.60**

Vonósnégyesek.

BLOCH JÓZSEF. Op. 32. **Quatuor (en la). I. Allegro con brio. II. Scherzo fantastique. III Adagio à la hongroise. IV. Finale. A vezérkönyv ára** . . . . . n 4.— **Szólamok ára** . . . . . n 6 — **Egyszerre megrendelve** . n 8.—

Vonósnégyesek a magyar zene ereklyéiből. Szerk.: BLOCH J.

1. **Bihari János,** Bercsényi nótája. 2. **Bihari János,** Requiem fia halálára. 3. **Bihari János,** Hadik óbester nótája. 4. **Bihari kesergője.** 5. **Boka kesergője.** 6. **Czinka Panna nótája.** 7. **Szerenád a Tisza-ház előtt** az Ocskay brigadérosból. (Lavotta első szerelme.) 8. **Rózsavölgyi Márk** kesergője. 9. **Régi magyar táncznóta.** Minden füzet (Vezérkönyv és szólamok) **1.60**
10. **Adagio à la hongroise** a Bloch: A-moll quartettből . . . . . 3.—
11. **Rákóczi induló** nagybőgő-kisérettel (ad libit.). 12. **Kossuth-induló** nagybőgő-kisérettel (ad libit.). 13. **Batthyány-induló** nagybőgő-kisérettel (ad libit.). 14. **Klapka-induló** nagybőgő-kisérettel (ad libit.). 15. **Damjanich-induló** nagybőgő-kisérettel (ad libit.). 16. **Egressi Béni** - Szózat nagybőgő-kisérettel (ad libit.). Minden füzet (Vezérk. és szólamok) . n **1.60**

Az 1–6., 10., 16. számokat **Bloch József,** a 8–9., 11—16. számokat **Allaga Géza,** a 7. számot **Kun László.**

A 11—16. számok alatt felsorolt darabok-nál a **kvartett** (2 hegedü, viola és cello) magában is teljes; a nagy **gordon** csak azon esetben szükséges, ha az egyes szólamok **zenekarszerüen** többszörösen vannak betöltve.

Zenekari müvek:

BLOCH JÓZSEF. Op. 9. **Deux morceaux idylliques.** Hegedüre, vonós-zenekari kisérettel. (Vezérkönyv és szólamok.) 2 füzet:
I. Souvenir . . . . . n 4.—
II. Gavotte . . . . . n 4.—
— Op. 19. **II-me Concertino.** Hegedüre, zenekari kisérettel. (Vezérkönyv és szólamok) . . . . . n 6.—

Részletes nagy könyvárjegyzék ingyen!

Rozsnyai Károly könyv- és zeneműkereskedése

Budapest, IV., Muzeum-körút 15.

Értékes zeneművek cimbalomra!

Allaga Géza legujabb cimbalomátiratai.

20 Magyar Népdal-ábránd

cimbalomra szerkesztette Allaga Géza. Ára füzetenként K 1.60.

1. **Ábránd.** Télen-nyáron pusztán az én lakásom. Hej dinom-dánom, te vagy az én párom. Meg ne mondja komámasszony az uramnak. Kinyillott a tulipán, Odry lett a vicispán. Kerek ez a zsemlye, nem fér a zsebembe. (Változat.) Falu végén egy kis ház. (Változat.) Engem sem költött a gólya . . . népdalokból. Ára 1 kor. 60 f.
2. **Ábránd.** Megkövetem a ténsnemes vármegyét. Hej! de fényes csillag ragyog az égen. Pántlikás kalapom fujdogálja a szél. (Változatokkal.) Cinkotán most az a hir. Nem vagyok én senkinek sem adósa . . . népdalokból. Ára 1 kor. 60 f.
3. **Ábránd.** A szerelem sötét verem. Kilencet ütött az óra, este van. Ez a kis lány megy a kútra. Sárga berek rigófészek. Ciprián és Habakuk. A Tisza, a Duna de zavaros. Gyere be, rózsám, gyere be . . . népdalokból. Ára 1 kor. 60 f.
4. **Ábránd.** Söprik a pápai utcát. Jaj de magas ez a vendégfogadó. Ez a kis lány, olyan kis lány. Tarka kis madárra lecsapott a kánya . . . népdalokból. Ára 1 kor. 60 f.
5. **Ábránd.** Ez a világ a milyen nagy. A kis leány csak azt mondja: pi, pi, pi! Ej-haj! magyar ember összeüti bokáját. (Változattal.) Ha nyíl a rózsa, ne hajts a szóra. Nem messze van ide Arad. Nem eltem még ma egyebet . . . népdalokból. Ára 1 kor. 60 f.
6. **Ábránd.** Mi füstölög ott a sikon, távolba? Cintányéron, cintányéron pogácsa. A dió mogyoró törve jó. Ég a kunyhó, ropog a nád. Nem tudok én semmit a világról . . . népdalokból. Ára 1 kor. 60 f.
7. **Ábránd.** Magasan repül a darú. Káka tövén költ a ruca. Hej de fényes csillag ragyog az égen. Kályha vállán a cica. Befordultam a konyhára . . . népdalokból. Ára 1 kor. 60 f.
8. **Ábránd.** Ne menj, rózsám, a tarlóra. Korcsmárosné, bort ide a kupába. (Változattal.) A bakternak Juci lánya. Széna, széna, széna terem a réten . . . (Változattal) népdalokból. Ára 1 kor. 60 f.
9. **Ábránd.** De szomorú ez az élet én nékem. Mariskám, Mariskám, eszem a szemedet. Megizentem a rózsámnak. Nem vagyok én szerelmes . . . népdalokból. Ára 1 kor. 60 f.
10. **Ábránd.** Ereszkedik le a felhő hull a fára őszi eső. Kalapor szememre vágom, mellette herva virágom. Ablakomon ne kocogas A Tiszán, hej! a Tiszán csóna jön át. A kisasszonyt nevesd ki. népdalokból. Ára 1 kor. 60
11. **Ábránd.** Uram, uram, bíró uram Fekete szem éjszakája. Már é eztán nem bánom, a világ hac kiabáljon. Ez a kis lány azt hisz Uccu! bizony megérett a megy. népdalokból. Ára 1 kor. 60
12. **Ábránd.** Nagypénteken mos holló a fiát. Fakó lovam fel va kantározva. Csárdás-élet gyöngy-élet, nem kell oda tud mány csak jó bor és szép leán Kis szekeres, nagy szekere Ugyan, édes komámasszony. népdalokból. Ára 1 kor. 60
13. **Ábránd.** Felleg borult az erdő Deres a fű, édes lovam ne egy Miért is nincsen minden lányn kút az udvarába? Benyújtottam kalapom egy kis lánynak ablakon. Mikor én még legé voltam, a kapuba kiállottam. Népdalokból. Ára 1 kor. 60
14. **Ábránd.** Alkonyodik, besötétü puszta. Kinek nincsen szeret babája. Megvirrad tán nekem valaha. Maros vize folyik cs desen . . . népdalokból. Ára 1 kor. 60
15. **Ábránd.** Ázom, ázom, azt g dolom, hogy esik. Beszegődt

Részletes könyv- és zeneműjegyzék kivánatra ingy és bérmentve.

10 koronás vagy annál nagyobb megrendelés, bé mentve, az összeg előre való beküldése ellenébe

Rozsnyai Károly könyv- és zeneműkereskedése

Budapest, IV., Muzeum-körút 15.

Tarnócára bojtárnak. Azért, hogy kend kicsit ragyás. A szép asszony messze lát. Kicsiny vagyok én, majd megnövök én . . . (Változattal) népdalokból.
Ára 1 kor. 60 f.

8. **Ábránd.** Volt nekem egy daruszőrű paripám. Sikolt-rikolt a sarkantyú. Nem volt párja a faluban Kerekes Andrásnak. A kisasszony Pozsonyban, krinolinban, Elmentem én a szőlőbe, ráleptem a venyigére . . . népdalokból.
Ára 1 kor. 60 f.

7. **Ábránd.** Piros bársony szívegem. Eresz alatt fészkel a fecske. Fütyül a szél, az idő már őszre jár. Hármat tojt már a fürjecske. A hévízi piaczon rózsát árul egy asszony. Ésik eső, nagy sár van az uton . . . népdalokból.
Ára 1 kor. 60 f.

13. **Ábránd.** Végig mentem az ormódi temetőn. Csősz leszek én a nyáron. Sárga csikóm, sárga lovam, sárga. Huszár vagyok, lelkem babám, az is maradok. Kocsmárosné lanya: Trézsi. Valamit sugok magának . . . népdalokból. Ára 1 kor. 60 f.

19. **Ábránd.** Nem átkozlak, nem szokásom. Jegenyefa tetejében két holló ül feketében. Ez az utca végig sáros. Csillag elég ragyog az égen. Csicseri borsó, nyugszik az orsó . . . népdalokból.
Ára 1 kor. 60 f.

20. **Ábránd.** Hull a levél a virágról. Én vagyok az, a ki nem jó, egyedül. Tegnap, csütörtökön este. Szállj le, szállj le kis arany pillangó. A nyáron, a nyáron jöjj el hozzám galambom . . . népdalokból.
Ára 1 kor. 60 f.

Ez a 20 népdal-ábránd a szokott sablontól eltér, a mennyiben gazdagabb modorban számos változattal szabadon van feldolgozva válogatott, részben már feledésnek indult szebbnélszebb népdalokból. A cimbalmozó közönség bizonyára örömmel fogadja ezeket a gyönyörü ábrándokat, annál inkább, mert azokat már közepes játszó is könnyedén és hatásosan előadhatja.

Ezen ábrándokat czimbalomszerű modorban zongorán is lehet hatásosan játszani.

A 20 ábránd egyszerre véve 20 K netto.

Legujabb tánc- és dalalbum, cimbalomra 12 válogatott divatos táncdarab és dal: 1. Emlékszel-e? (Román dal.) 2. La paloma. 3. Bál után (keringő). 4. Ha még egyszer úgy szerethetnek (keringő). 5. Pehelykönnyü (keringő). 6. Ici-pici asszonyka (polka). 7. Bajtárs-polka. 8. Csókodért hevül szivem. (Dalkeringő.) 8. A hullámok fölött (keringő). 10. Régi magyar tánc. 11. Népdal-csárdás. 12. Rákóczi induló. Cimbalomra átirta *Allaga Géza.* Ára 3 kor. 60 f.

„Szulamit" zsidó daljáték. Szövegét Goldfaden Ábrahám után irta Kövesi Emil, az eredeti zongorakivonat után cimbalomra alkalmazta *Allaga Géza,* a 2 füzet összesen: 6 korona; darabonként 3 korona.

A legujabb és legjobb

CZIMBALOMISKOLA.

Elméleti és gyakorlati czimbalomiskola módszeres magyarázatokkal, különös tekintettel a magántanulásra, irta Sey Dezsőné tanárnő, Allaga Géza mester volt tanitványa.

2 kötet à 6 korona.

Uj folyam.

A legujabb és legszebb

101 közkedvelségű népdal

magyaros modorban czimbalomra alkalmazta

ALLAGA GÉZA.

I. kötet (101 dal.)
II. kötet (101 dal.)

Ez a gyüjtemény Rozsnyai Károly kiadása, a magyar nóták legjavát tartalmazza, magyaros, szép, közepes nehéz letétetben.

Kötetje 4 korona netto.

ROZSNYAI KÁROLY KIADÁSA

ALLAGA GEZA. Mindennapi **módszeres gyakorlatok a kézügyesség és gyorsaság** fejlesztésére n 3.—
Függelék a Sey-iskola I. kötetéhez.

ALLAGA GÉZA. Nyolcz eredeti czimbalometüd, haladottabb czimbalmozóknak n 3.—